

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

**LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖFKE İFADE TARZLARI VE
PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

Aleyna TOPAÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2024

©2024-Aleyna TOPAÇ

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK BİLİM DALI

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖFKE İFADE TARZLARI VE
PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN
HIGH SCHOOL STUDENTS' ANGER EXPRESSION
STYLES AND PSYCHOLOGICAL NEEDS

Hazırlayan
Aleyna TOPAÇ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

KIRŞEHİR-2024

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Aleyna TOPAÇ tarafından hazırlanan “*LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖFKE İFADE TARZLARI VE PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ*” adlı tez çalışması 08.08.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Davut AYDIN

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Erol ATA

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

../../2024

(İmza)

Prof. Dr. Cemalettin İPEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

../../2024

Aleyna TOPAÇ

İmza

ÖZET

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN ÖFKE İFADE TARZLARI VE PSİKOLOJİK İHTİYAÇLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Aleyna TOPAÇ

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

2024 – (xv+104)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı

Jüri

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU

Doç. Dr. Davut AYDIN

Dr. Öğr. Üyesi Erol ATA

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde öfke ifade tarzları ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi incelemek ve ortaya koymaktır. Araştırma, ilişkisel tarama modeli kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemi 2022-2023 eğitim öğretim yılında Kırıkkale ilinde, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı liselerde öğrenim gören 536 öğrenciden (241 kız, 295 erkek) oluşmuştur. Örneklem seçimi sürecinde basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği–Lise Formu” ve “Öfke İfade Tarz Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla parametrik testlerden İlişkisiz Örneklemeler İçin t Test, sınıf seviyesine, okul türüne ve sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sürecinde kullanılacak çoklu karşılaştırma testlerini belirlemek ve varyans homojenliği varsayımını tespit etmek için Levene Testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki etkileşimleri test etmek ve araştırma modellerini incelemek için Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda kontrol altına alınmış öfke düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı; kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Kızların yeterlilik ve özerklik ihtiyacı düzeyinin erkeklerden yüksek olduğu, ilişki ihtiyacı düzeyinin ise cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. İlişki ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Yeterlilik, özerklik, ilişki ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı görülmüştür. Araştırma kapsamında özerklik ihtiyacı değişkeninin kontrol altına alınmış öfke düzeyini yordadığı, yeterlilik ihtiyacı değişkeninin dışa vurulan öfke düzeyini yordadığı, ilişki ihtiyacı değişkeninin içte tutulan öfke düzeyini yordadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik Dönemi, Öfke, Öfke İfade Tarzı, Temel Psikolojik İhtiyaçlar.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN HIGH SCHOOL STUDENTS' ANGER EXPRESSION STYLES AND PSYCHOLOGICAL NEEDS

M.Sc.Thesis

Preparer: Aleyna TOPAÇ

Advisor : Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

2024 - (xv+104)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

Educational of Sciences Department

Guidance and Psychological Counseling Science

Jury

Advisor: Asst. Prof. Dr. Ertuğrul TALU

Assoc. Prof. Dr. Davut AYDIN

Asst. Prof. Dr. Erol ATA

The aim of this research is to examine and reveal the relationship between anger expression styles and basic psychological needs in high school students. The research was conducted using a relational survey model. The sample of the study consisted of 536 students (241 girls, 295 boys) studying in high schools affiliated with the Ministry of National Education in Kırıkkale during the 2022-2023 academic year. A simple random sampling method was used in the sample selection process. The “Personal Information Form”, “Basic Psychological Needs Scale - High School Form” and “Anger Expression Style Scale” were used as data collection tools in the research. To determine the differences of research variables according to gender, the Independent Samples t-Test, one of the parametric tests, was used; and to determine the differences according to grade level, school type, and socioeconomic level, One-Way Analysis of Variance (ANOVA) was used. The Levene Test was used to determine the multiple comparison tests to be used in the ANOVA process and to determine the assumption of homogeneity of variance. Pearson Product-Moment Correlation Analysis (r) was used to determine the relationships between variables. Multiple Regression Analysis was used to test the interactions between variables and to examine the research models. As a result of the analyses, it was found that the level of controlled anger differed according to gender; and that the levels of controlled anger, expressed anger, and suppressed anger did not differ according to socioeconomic level. It was observed that girls had higher levels of the need for competence and autonomy than boys, while the level of the need for relatedness did not differ according to gender. It was determined that the levels of the need for relatedness and autonomy differed according to the type of school. It was found that the levels of competence, autonomy, and the need for relatedness differed according to socioeconomic level. Within the scope of the research, it was determined that the variable of the need for autonomy predicted the level of controlled anger, the variable of the need for competence predicted the level of expressed anger, and the variable of the need for relatedness predicted the level of suppressed anger.

Keywords: Adolescence, Anger, Anger Expression Style, Basic Psychological Needs.

ÖN SÖZ

Bu araştırma lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçları ilişkisini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu ilişkinin ortaya konulmasının lise öğrencilerinin gelişimlerine ve ruh sağlığı çalışmaları alanına önemli katkılar sağlayacağı ve gelecekte yapılacak araştırmalara kaynaklık teşkil edebileceği düşünülmektedir.

Tezimi hazırlarken benden desteğini esirgemeyen; enerjisi, tecrübesi ve donanımı ile tez sürecimde büyük katkı sağlayan, beni hiçbir zaman yalnız hissettirmeyen çok değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul TALU'ya teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecim boyunca maddi ve manevi her koşulda yanımda olan aileme, annem Derya TOPAÇ'a, babam İlker Özgür TOPAÇ'a ve canım kardeşim Efe TOPAÇ'a teşekkür ediyorum. Geleceğim ve kariyerim noktasında destekleriniz ve her zaman en iyisini yapabileceğime inandırdığınız için size minnettarım. Duaları ile ruhumu şifa olan güzel anneannem Sevim KARAÇAM'a da teşekkür ederim.

Yüksek lisans sürecinde yürüdüğümüz yolu çok daha keyifli geçirmemi sağlayan dostum Ebru GÜNEŞ'e, ders çalışmaya gidip her zaman birbirimizi motive ettiğimiz kuzenim Gülfem AYTEKİN'e, katkıları ve destekleri için meslektaşım Psikolojik Danışman Emrah TUNA'ya, son olarak değerli vakitlerini ayıran ve tezime katkı sağlayan sevgili öğrencilere teşekkür ederim.

Kırşehir-2024

Aleyna TOPAÇ

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR	xv
BÖLÜM I	1
1- GİRİŞ	1
1.1.ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	3
1.1.1. Alt Problemler	3
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	4
1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	4
1.5. TANIMLAR	5
BÖLÜM II.....	7
2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ	
LİTERATÜR	7
2.1. ÖFKE	7
2.1.1. Öfkenin Tanımı.....	7
2.1.2. Öfke ile İlgili Kuramlar	8
2.1.3. Öfkenin Yönleri	10
2.1.4. Öfkenin Türleri	12
2.1.5. Öfkenin Nedenleri	13
2.1.6. Öfkenin Sonuçları	13

2.1.7. Öfke İfade Tarzları	15
2.2. TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR	17
2.2.1. Özerklik İhtiyacı	18
2.2.2. Yetkinlik/Yeterlik/Yeterlilik İhtiyacı	19
2.2.3. İlişkiselilik/İlişkililik İhtiyacı	19
2.3. ERGENLİK DÖNEMİNDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR VE ÖFKE	20
2.4. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	21
2.4.1. Öfke İfade Tarzı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	21
2.4.2. Öfke İfade Tarzı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	28
2.4.3. Psikolojik İhtiyaçlar ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar ..	30
2.4.4. Psikolojik İhtiyaçlar ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	36
BÖLÜM III	40
3. YÖNTEM	40
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ	40
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	40
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	42
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	42
3.3.2. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği – Lise Formu	42
3.3.3. Öfke İfade Tarz Ölçeği	43
3.4. VERİ ANALİZİ	45
BÖLÜM IV.....	47
4. BULGULAR	47
4.1. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	47
4.2. CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞMALAR	48
4.3. SINIF SEVİYESİNE GÖRE FARKLILAŞMALAR	49
4.4. OKUL TÜRÜNE GÖRE FARKLILAŞMALAR	51

4.5. SOSYOEKONOMİK DÜZEYE GÖRE FARKLILAŞMALAR.....	53
4.6. İLİŞKİSEL BULGULAR	55
4.7. ETKİLEŞİMSEL BULGULAR	56
BÖLÜM V	60
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	60
5.1. TARTIŞMA.....	60
5.1.1. Lise Öğrencilerinde Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Öfke İfade Tarzları İlişkisi.....	60
5.1.2. Öfke İfade Tarzlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması.....	60
5.1.3. Öfke İfade Tarzlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması.....	62
5.1.4. Öfke İfade Tarzlarının Okul Türüne Göre Farklılaşması	63
5.1.5. Öfke İfade Tarzlarının Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşması.....	64
5.1.6. Psikolojik İhtiyaçların Cinsiyete Göre Farklılaşması	65
5.1.7. Psikolojik İhtiyaçların Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması	66
5.1.8. Psikolojik İhtiyaçların Okul Türüne Göre Farklılaşması.....	68
5.1.9. Psikolojik İhtiyaçların Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşması.....	69
5.2. SONUÇ	71
5.3. ÖNERİLER.....	73
KAYNAKÇA.....	74
EKLER	91
EK 1. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni.....	91
EK 2. Valilik Oluru	91
EK 3. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni	91
EK 4. Kişisel Bilgi Formu	91
EK 5. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği	91

EK 6. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği.....	91
EK 7. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği İzni.....	91
EK 8. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Lise Formu İzni.....	91
EK 9. Veli Onam Formu.....	91
EK 10. Öğrenci Katılımcı Onam Formu	91
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Araştırma Örneklemi	41
Tablo 4.1. Betimsel İstatistikler	47
Tablo 4.2. Cinsiyet İçin T Test Sonuçları	48
Tablo 4.3. Sınıf Düzeyi İçin Levene Testi Sonuçları	49
Tablo 4.4. Sınıf Seviyesine Göre ANOVA Sonuçları	50
Tablo 4.5. Okul Türü İçin Levene Testi Sonuçları	51
Tablo 4.6. Okul Türü İçin ANOVA Sonuçları	51
Tablo 4.7. Sosyoekonomik Düzey İçin Levene Testi Sonuçları	53
Tablo 4.8. Sosyoekonomik Düzeye Göre ANOVA Sonuçları	54
Tablo 4.9. Korelasyon Analizi Sonuçları (R)	55
Tablo 4.10. Kontrol Altına Alınmış Öfke Düzeyi İçin Regresyon Analizi Sonuçları	57
Tablo 4.11. Dışa Vurulan Öfke Düzeyi İçin Regresyon Analizi Sonuçları	57
Tablo 4.12. İçte Tutulan Öfke Düzeyi İçin Regresyon Analizi Sonuçları	58

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Araştırma Modeli	40
-----------------------------------	----

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ANOVA	Analysis Of Variance (Tek Yönlü Varyans Analizi)
AYT	Alan Yeterlilik Testi
LISREL3	Linear Structural Relationships
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı)
TYT	Temel Yeterlilik Testi

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Öfke doyurulmamış arzular, yerine getirilmeyen ihtiyaçlar ve olumsuz sonuçlar karşılığında oluşan bir duygu durumudur (Karataş, 2008). Aynı zamanda öfke beynimizde aniden ortaya çıkan yoğun fiziksel belirtiler veren bir histir (Davies, 2020). Tüm bireylerde doğal ve doğuştan olan biyolojik kökenli evrensel bir duygudur (Bulut, 2023). Öfke tüm insanların yaşadığı tamamen yok edilemeyen ancak kontrol edilebilir bir sezgidir (Kayaoğlu, 2016).

Öfkenin temelini kişinin çevresindeki insanlara kendini ispat etme çabası, insanlardan onay ve takdir alma isteği, beğenilme arzusu, engellenme gibi durumlar oluşturur (Gökmen ve Kuru, 2021). Öfke duygusu yaş değişkenine bağlı aynı olmayan şekillerde dışa yansımaktadır (Kesen, Deniz ve Durmuşoğlu, 2007). Öfke bütün yaş dönemlerinde açığa çıkan bir duygu olsa da farklı yaşlarda farklı nedenlerle ortaya çıkmaktadır (Özmen, Çetinkaya ve Akil, 2016). Öfkenin en çok görüldüğü dönemlerden biri ergenliktir bu da ergenlik döneminde öfkenin getirdiği davranış ve olumsuz tepkilerin artmasına sebep olmaktadır (Atıcı ve Gönültaş, 2014).

Ergenlik, erinlik ile başlayıp yetişkinliğe kadar süren çocukluk ve yetişkinlik arasındaki dönemdir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Ergenlik ruhsal, fiziksel, bilişsel açıdan fazla değişimin yaşandığı fırtınalı bir evredir (Kulaksızoğlu, 1999). Ergenlik, geçiş dönemindeki genç için zorlayıcı bir süreçtir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Bu evrede meydana gelen değişimler ergenlerin öfkeli olmasına sebep olmaktadır (Atıcı ve Gönültaş, 2014).

Öfke yapıcı olmayan bir biçimde kişinin davranışlarına yansiyarak zarar verici bir tepki unsuru haline gelmektedir (Erkek, Özgür ve Babacan, 2006). Duyulan öfkeyi insanın içine atması ya da kontrolsüz ve saldırgan şekilde dışarı yansıtılması bireye ve karşısındakine zarar vermektedir (Atıcı ve Gönültaş, 2014). Öfke duygusunun var ettiği enerji zarar verici şekilde kullanılmadığı zaman ise öfke, doğal bir duygu şeklinde kendini göstermektedir (Tambağ ve Öz, 2005). Doğal şekilde var olan öfke, yükselen güdülenme ya da amaç için yapılan davranışlar gibi pozitif şekillerde açığa çıkmaktadır (Vecchio ve O'Leary, 2004).

Toplumda bazı insanlar öfkesini içine atıp bastırarak veya dışa vurarak ani şekilde ifade etmektedirler (Atıcı ve Gönültaş, 2014). Ergenler de öfke ifade tarzlarını

bilmediklerinden tepkileri yersiz olmaktadır (Morganent, 2005). Öfke ifade edilme tarzı ve sergileme şekilleri uygun ve normal şekilde olmazsa ergenler kendilerini birtakım problemlerin içinde bulmaktadırlar (Starner ve Peters, 2004). Öfke duygusu ile ergen zaman zaman öfke patlaması yaşar ve öfke krizi geçirir bu kriz bittikten sonra ergen pişman olur ve utanır (Kulaksızoğlu, 1999). Aile içi şiddet, taciz, tecavüz, kavgaların temelinde öfke duygusu yatar (Soykan, 2003).

Öfke ifade edilme tarzı yaşa, cinsiyete, kültüre, kişilik ve karakter özelliklerine göre farklılaşır (Kıralp, 2017). Öfkenin var olmasında ve ifade ediş tarzındaki uyarıcının kişi için ne anlama geldiği her insanda duygunun farklı yaşanmasına neden olur (Soykan, 2003). Öfke ifade tarzı üç tür alt boyutta ele alınır. Öfkeyi içe atma, dışa yöneltme, kontrol etme olarak farklı şekillerde incelenir (Özer, 1994). Kişi öfkesini içe atarken aynı zamanda bastırır, dışa yöneltmede öfkesini farklı bir nesne üzerine gösterir, kontrolde ise anlayışlı ve hoşgörülü davranır (Arslan, 2010).

Öfke dışa vurumu bu duygunun sözlü veya sözlü olmayan şekilde iletilmesidir bu aynı zamanda öfke sonucu açığa çıkan stresle baş etme tepkisi olabilir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Burada sözel ifade edilen öfke genellikle kontrolsüzdür (Özmen, 2006). Bireyler kontrolsüz bir şekilde öfkelerini dışa yöneltirlerse bir süre sonra çevreleri ile iletişim ve ilişki sorunları yaşarlar (Bedel, 2011). Öfke kontrolü, bireyin diğerleriyle kurduğu iletişimlerde öfkesini kontrol etmesi ve sakinleşme eğiliminde olduğunu gösterir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Öfke kontrolü, bireyin çevresine karşı ilişkilerinde genelde ne ölçüde sabırlı, hoşgörülü olduğudur (Bedel, 2011).

Öfke duygusu ifade edilme tarzına göre yorumlanır, öfke çıktıktan sonra sonuçlar olumsuzsa bu ifade ediliş tarzından kaynaklı olabilir (Batıgün, 2004). Ergenlerde görülen yeme bozuklukları, akran zorbalığı, aile içi iletişimin doğru sağlanamaması, ben dili yerine sen dili kullanma, ağlama atakları, hemen sinirlenme, mutsuzluk gibi durumlar, öfkenin doğru ifade edilememesinden kaynaklı sorunlara örnek gösterilebilir (Balkaya ve Şahin, 2003).

Öfke ifade ediliş tarzı eğer normal ya da uygun değilse çevresindeki insanlar öfkeli bireyden kendini çekebilir bu da bireyin kendine olan özsaygı ve özgüvenin düşmesine, psikolojik ihtiyaçların artmasına neden olmaktadır (Özer, 1994). İnsanların ve ailesinin onu anlamadığını düşünen, kendisini ifade edemeyen ergenlerin hissettiği öfke zamanla saldırganlığa dönüşmekte bu sebeple öfke ifade tarzına dikkat edilmektedir (Erişen, 2019).

Öfke ile yersiz tepki veren ve psikolojik ihtiyaçları karşılanmayan ergenler çevre açısından da risk unsuru olarak görülmektedir (Atıcı ve Gönültaş, 2014). Bu evrede ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesinin öğrencilerin uyumları ve öfke kontrol becerileri üzerinde doğrudan ilişkisi vardır (Şeker, 2017).

Sonuç olarak literatür incelendiğinde öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçlar ilişkisinin incelenmesinin ergenlik dönemi gelişim ve ruh sağlığı çalışmaları açısından önemli olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda ergenlerde öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçlar arasında anlamlı bir ilişkinin ortaya çıkarılmasının literatüre önemli katkı sağlayacağı düşünülerek bu araştırmanın yapılmasına karar verilmiştir.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu araştırmanın temel problem cümlesi şu şekildedir:

“Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?”

1.1.1. Alt Problemler

Bu araştırmanın temel problemine dayalı olarak aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

1. Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
3. Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile okul türü arasında anlamlı bir fark var mıdır?
4. Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile sosyoekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
5. Lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile cinsiyet arasında anlamlı bir fark var mıdır?
6. Lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
7. Lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile okul türü arasında anlamlı bir fark var mıdır?
8. Lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile sosyoekonomik düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Lise öğrencileri, çoğu zaman duyduğu öfkeyi kendinden güçsüzlere yöneltir bu da liselerde akran zorbalığının çıkmasına neden olmaktadır. Lise öğrencilerinde öfke ifade tarzının ele alınması aynı zamanda bu doğrultuda psikolojik ihtiyaçlarının bilinmesi gerekir. Liselerde görev yapan okul psikolojik danışmanlarının ergenlerin gelişim dönemlerini tanımaları, öfkenin doğasını anlamaları ve ergenlerde öfke ifade ediliş biçimlerini öğrenip, psikolojik ihtiyaçlarını tanıyıp bireylerdeki öfke duygusunun ifade ediliş biçimine dikkat etmeleri önemlidir.

Literatür incelemelerinde temel psikolojik ihtiyaçlar ve öfke ifade tarzı konularında çeşitli çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. Lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin doğrudan incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmanın, konuyla ilgili gelecekte yapılacak çalışmalara ışık tutacağı ve alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma sonuçları değerlendirilirken aşağıdaki sınırlılıklar göz önüne alınmalıdır:

1. Bu çalışma 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Kırıkkale ili merkez ilçe sınırları içinde öğrenim gören lise öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Araştırma, araştırmacı tarafından ulaşılabilen örneklem büyüklüğü ile sınırlıdır.
3. Bu araştırma kapsamında ele alınan değişkenler, araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” ile sınırlıdır.
4. Bu araştırma Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilen, Kesici, Üre, Bozgeyikli ve Sünbül (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan, Şahin ve Korkut-Owen (2009) tarafından lise öğrencilerine uyarlanan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği ve Spielberger, Jacobs, Russell, Crane (1983) tarafından geliştirilen; Özer (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan Öfke İfade Tarz Ölçeği ile sınırlıdır.

1.4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Araştırma sürecinde aşağıda sıralanan varsayımlar kabul edilmiştir:

1. Araştırma örnekleminin araştırma evrenini temsil edebilecek güçte olduğu varsayılmıştır.

2. Uygulanan Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Lise Formu ve Öfke İfade Tarz Ölçeği'nin araştırılmak istenen durumları geçerli, güvenilir şekillerde ölçtükleri varsayılmıştır.
3. Öğrencilerin ölçek sorularını samimi, içten ve gerçekçi biçimde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Araştırmada geçen temel kavramların tanımları aşağıda verilmiştir:

Durumsal Öfke: Bireyin sinir sistemi üzerinde uyarılmışlık olduğu şiddeti değişen subjektif bir durumdur (Özer, 1994).

Ergenlik Dönemi: Biyolojik, bilişsel ve sosyo-duygusal değişiklikleri kapsayan çocukluktan erişkin hayata geçiş dönemidir (Kulaksızoğlu, 1999).

İlişkiselik: İnsanın çevresinde ya da toplum içinde başka insanlar ile ilişki ve etkileşim içerisinde olabilmesidir (Deci ve Ryan, 2000).

Öfke: Kişinin arzu ya da gereksinimleri tam olarak yerine getirilmediğinde, hakkını alamadığı durumlarda ve sorun yaşadığı olaylarda oluşan tepkisel bir duygudur (Kısaç, 1997).

Öfke Dışa: Öfke dışa, insanların dış çevreye karşı olan duygu ve düşüncelerini bastırmadan saldırgan şekilde davranışları ile göstermesidir (Bridewell ve Chang, 1997).

Öfke İçe: Öfke içe, insanların dış çevreye karşı olan duygu, düşünce ve davranışlarını bastırmasıdır (Bridewell ve Chang, 1997).

Öfke Kontrolü: Öfke kontrolü, insanların dış çevreye karşı olan duygu ve düşüncelerini bastırmadan ya da saldırgan şekilde davranışları ile göstermeden izleme değerlendirme ve önleme kabiliyetidir (Bridewell ve Chang, 1997).

Özerklik: İnsanın kendi iş ya da eylemlerinin sorumluluğunu almasıdır (Deci ve Ryan, 2000).

Sürekli Öfke: Kişinin öfke düzeyinin sürekli ve yüksek seviyede olması, sinirlendiğinde normal dışı davranması, hızlı bir biçimde öfke duygusunu yaşamasıdır (Özer, 1994).

Temel Psikolojik İhtiyaçlar: Öz Belirleme Kuramı'na göre insanın psikolojik sağlamlığı ve gelişimi için giderilmesi gereken özerklik, yeterlik ve ilişkisellik ihtiyaçlarıdır (Deci ve Ryan, 2000).

Yeterlik: Bireyin hayatında yaptığı iş ve eylemlerinde istediği sonuçlara başarılı şekilde ulaşmasıdır (Deci ve Ryan, 2000).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde; öfke, öfke ifade tarzı ve psikolojik ihtiyacın literatürde nasıl incelendiği değerlendirilmiştir.

2.1. ÖFKE

2.1.1. Öfkenin Tanımı

Öfke incinme ya da tehdide karşı güçlü ve rahatsız edici bir tepkiyi içeren kendini şiddet şeklinde gösterebilen geniş, yoğun bir duygusal durumdur (Videbeck, 2006). Öfke kişinin beklentileri karşılanmadığında, kişi hakkını alamadığında ve engellendiğinde yaşadığı bir histir (Gençtan, 2015). Öfke engellenme sebebi ile bireyde kızgınlık yaratan, bireylere ve eylemlere karşı gösterilen kuvvetli bir duygu durumudur (Öztürk, 2022).

Soykan'a (2003) göre ise öfke, evrensel bir duygudur. Dünyanın her yerinde bu duygu kolaylıkla ayırt edilebilir ama kültürler arasında öfkenin yaşanışında farklılıklar görülür (Lerner, 2015). Birçok araştırmacıya göre öfke duygusu; sevinç, şaşkınlık, endişe gibi doğal bir duygudur (Aydın, 2005; Balkaya ve Şahin 2003; Duran ve Eldeleklioğlu, 2005; Öz ve Aysan, 2012; Yeni, 2010).

Gökpinar'a (2011) göre öfke, çok düşük tepkiden çok şiddetli tepkiye uzanan çeşitli yoğunluklarda kendini gösteren bir histir. Bu his, bireyin mantıklı kararlar vermesini engellediğinden ve doğru düşünmesini yavaşlattığından bazı durumlarda tehlikeli bir duygu olsa da olumlu yaşanırsa etkili sonuçlar vermektedir (Üçüncü, 2020). Öztürk (2012) ise, öfkenin doğal ve olağan olduğunu ifade etmekte, olumsuz olaylara gösterilen bir tepki olduğu şeklinde öfkeyi tanımlamaktadır.

Köknel'e (2005) göre, öfke olumlu olmayan durumlarda ilk çıkan duygulardan biridir. Kıralp'e (2017) göre ise bu duygu olumsuz durumlarda bireyi savunmaya geçirir. Soykan'a (2003) göre ise öfke insanı olası tehdit durumlarından koruyan, hayatın devamı için gerekli bir duygudur.

Lerner (2015) ise öfkeyi, arzular ve gereksinimler giderilmediğinde insanı uyarıcı bir mesaj şeklinde ifade etmektedir. Gentry (2007) ise bireyin kendini savunmasız gördüğünde uyarılar veren, faydadan çok olumsuz bir duygu şeklinde tanımlamaktadır. Öfke, kontrol edildiği müddet boyunca olumlu ve faydalı, sınırlandırılmadığında ise

olumsuz ve zararlı sonuçlar doğurmaktadır (Zorlu, 2017). Şakiroğlu'na (2012) göre bilişsel ve davranışsal süreçlerin birleşimi olarak ifade edilmektedir.

2.1.2. Öfke ile İlgili Kuramlar

2.1.2.1. Bilişsel Kuram

Bilişsel kuram, öfkenin sebebinin düşüncelerden kaynaklandığını vurgular (Şahin, 2005). Bilişsel kurama göre düşünceler, duyguları tetikler. Bilişsel kuram, insan eylemlerini bilişsel şemalar ile anlamlandırır (Balkaya, 2001).

Bilişsel kurama göre öfkenin oluşmasındaki faktör bireyin uyarıcı karşısında oluşturduğu anlamdır (Özmen, 2006). Bu faktör, zihinsel süreçler olarak açıklanır (Balkaya, 2001). Bilişsel kuram, öfkeyi kontrol etmede ve öfke ile baş etmede rolü yadsınamaz bir yaklaşımdır (Öztürk, 2012).

2.1.2.2. Davranışçı Kuram

Davranışçı kurama göre tüm davranışlar bireyin çevresinden öğrendiği ve yaşantı geçirmiş olduğu davranışlardır (Zorlu, 2017). Davranışçı kuram; öfke hissinin doğuştan olmadığını, sonradan öğrenme ile edinildiğini belirtmektedir aynı zamanda ödül, ceza ve pekiştirme oldukça önemli yer tutar (Bulut, 2023).

Bireyin dış çevreden öğrendiği saldırganlık ve öfke cezalandırılmayıp ödüllendirilirse kişi bu davranışları devamlı hale getirir (Zorlu, 2017). Bunun sebebi, öfkenin öğrenilmiş bir davranış olarak incelenmesidir (Sezer, 2009). Yapılan ve ödüllendirilen davranış pekiştirildiği için ortaya çıkma olasılığı da artmaktadır (Balkaya, 2001).

2.1.2.3. Bilişsel Davranışçı Yaklaşım

Bilişsel davranışçı yaklaşım, davranışçı ve bilişsel kuramın prensiplerinin bütünleştirilmesi ile incelenir (Bulut, 2023). Bilişsel davranışçı yaklaşıma göre bireylerin yaşanan olaylar ve durumlar karşısında verdikleri tepkiler, bireylerin zihinlerinde yaşanan bu olay ve durumları nasıl anlamlandırdıklarına bağlıdır (Sağ, 2024). İnsanların öfkelenmesinin nedeni, yaşanan olaylar değil de olaylara insanın zihninde yüklediği anlamlardır. (Özmen, 2006).

Öfke duygusunun kontrol edilmesi için de insanın hatalı biliş yapılarını değiştirmesi ve bakış açısını düzeltmesi gereklidir (Avcı, 2009). Öfke duygusunun

azaltılması için de mantık dışı duygu ve düşüncelerin de azaltılması önem taşır (Balkaya, 2001).

2.1.2.4. Akılcı Duygusal Yaklaşım

Akılcı duygusal yaklaşım bireyi psikolojik, biyolojik, sosyal olarak bütün şekilde duygular ile incelemektedir (Froggatt, 2005). Bu yaklaşım, düşüncenin öfke duygusu üzerindeki etkisini vurgulamaktadır (Zorlu, 2017). Akılcı duygusal yaklaşıma göre yaşanan ya da şahit olunan olayların öfkeye sebep oluşturmadığı ancak olaya dair kişinin zihnindeki oluşturduğu kalıpların öfke duygusuna zemin hazırladığı belirtilmektedir. (Murdock, 2012).

Akılcı duygusal yaklaşıma göre kişinin öfkeli olmasının sebebi yaşadıkları değil, yaşadıkları karşısında kendi yüklediği anlamlardır (Ellis, 1977). Bu kurama göre öfke, kişinin uyarıcıya yüklediği anlam ile kendini gösterir (Öztürk, 2012). Bireylerin öfke duygusu ile ilgili mantıksız ve akıl dışı olan kalıplarını tespit ederek bunun yerine daha akılcı bir düşünme şekli edinerek sağlıklı duygular yaşamayı öğrenmeleri gerekir (Hackney ve Cormier, 2008).

2.1.2.5. Psikodinamik Kuram

Psikodinamik kuram, bütün duyguların yaşanmasının insanda normal olduğunu ancak duyguların giderek artabileceğini ve boşaltılması gerektiğini belirtir (Sağ, 2024). Bu kuram; öfke duygusunu doğumla başlayan bir dürtü şeklinde inceler, çocukluk yaşantıları öfke duygusu için oldukça önem teşkil eden temel duygulardan biridir (Karadağ, 2018).

Psikanalitik kurama göre öfke ve saldırganlık birbirine yakındır, öfke doğumla birlikte var olur ve hayatın bir gerçeğidir (Zorlu, 2017). Psikanalitik yaklaşıma göre öfkeyi kişi bastırırsa ileride daha kuvvetli şekilde dışa yansır, öfke doğru ifade edilirse kişideki baskı kaybolur (Akgül, 2000).

Freud, insanların yaşadığı hisleri rahatça dışa vurması halinde psikolojik problemler yaşamayacaklarını ifade etmektedir (Geçtan, 2000). Psikodinamik kuram, öfkenin içe atılmasının depresyonun oluşumunda etken olduğunu belirtmektedir (Zorlu, 2017). Psikodinamik Kuram, öfkenin özgür bir şekilde dışarıya atılmasının doğru olduğunu, atılmazsa davranış sorunlarının sebebinin oluşturacağını savunmaktadır (Cüceloğlu, 2000).

2.1.2.6. Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramına göre bireyler öfke duygusu ile dünyaya gelmemekte, öfke gibi duygular deneyim ve rol modellerle kazanılmaktadır (Sağ, 2024). Bu öğrenme kuramına göre öfke ifade tarzı herkeste farklılık göstermektedir bu farklılıklar da bireysel, toplumsal faktörlere bağlı olmaktadır (Erişen, 2019). Birey ve toplumun karşılıklı etkileşimi davranışın çıkmasında belirleyici önem taşımaktadır (Karataş, 2008).

Sosyal öğrenme kuramında öfke; başkalarından görülerek, özenilerek, modelleme yoluyla insanda açığa çıkar (Üçüncü, 2020). Bandura (1977)'e göre öfkenin oluşmasında sosyal model ve sosyal çevre oldukça önemlidir. Öfke hissi, başka bir insanı öfke yaşarken görüp o insanı taklit ederek çevre etkisi ile öğrenilerek oluşur (Bayrakçı, 2007). Kurama göre öfke ve saldırganlık durağan kalmaz ve değişebilir bir süreç izler (Üçüncü, 2020).

2.1.2.7. Varoluşçu Kuram

Varoluşçu yaklaşımda bireyin kendi yaşamında kendine özgü yarattığı anlam vurgulanır (Frankl, 2009). Varoluşçu kurama göre öfke duygusu insana aittir ve öfke ifade tarzları, öfke düzeyleri her bireye göre farklılık gösterir (Üçüncü, 2020).

Varoluşçu yaklaşıma göre öfke ifade etme şekilleri ve tarzları kişinin kendi elindedir (Şakiroğlu, 2012). Her birey kendini gerçekleştirme potansiyeline sahiptir. Bu yaklaşıma göre insanın varoluşuna göre öfke duygusunda neden sonuç ilişkisi yoktur (Feist, 2006).

İnsanlar, hayatlarını anlamlandırırken kendilerine verilen değeri az bulabilirler ve bu durum insanı öfkeliendirebilir (Frankl, 2009). İnsanların yaşadıkları duygu durumlarını tanıması aynı zamanda varoluşlarının sorumluluğunu almaları gereklidir (Sağ, 2024).

2.1.3. Öfkenin Yönleri

Öfkenin bireyin hayatında hem yıkıcı hem de uyum sağlayıcı olmak üzere iki taraflı etkisi bulunur. Öfke duygusunun olumsuz ve olumlu yönleri vardır (Canbuldu, 2006).

2.1.3.1. Öfkenin Olumsuz Yönü

Öfke, insanların gereksinimlerinin yerine getirilmemesi ya da dışarıdaki bireylerin ona engel olması sonucu kişide kendini olumsuz şekilde gösterir (Özdoğan, 2004). İnsanlar genellikle öfkeliendikleri insanlara karşı kuvvetlerinin yetmediği durumlarda bu öfkelerini başka bir birey ya da eşyaya gösterirler, bu da aile içinde ya da toplumda huzursuzluğa yol

açar. Öfke bu durumda faydalı olmayan, yapıcı olmayan, saldırgan bir işlevdedir (Fayyaz ve Besharat, 2011).

Öfkenin olumsuz yönü kişinin dikkatini, verimini, başarısını, yaşam enerjisini azaltmaktadır (Kayaoğlu, 2016). Bu öfke, insanın hem kendisine hem de çevresine enerjinin doğru aktarılamaması sebebi ile psikolojik ve ruhsal zararlar vermektedir (Yavuz, 2004). Aynı zamanda kişisel ve toplumsal büyük bir gerginliğe ve rahatsızlıklara sebep olmaktadır (Fayyaz ve Besharat, 2011).

Olumsuz ve sağlıksız öfke bireylerin amaçlarına varmalarını önler aynı zamanda doğru olmayan, mantık dışı durumlara sebep olmaktadır (Kayaoğlu, 2016). Olumsuz öfke insanın hayatını kansere kadar büyük ölçüde tetiklemektedir (Zorlu, 2017). Birey, öfkesini yönetemediği durumda dikkat eksikliği, hiperaktivite bozukluğu, karşıt gelme bozukluğu, davranış bozukluğu ve anksiyete bozuklukları gibi farklı ruhsal ve zihinsel sorunlar yaşamaktadır (Farmer, 2002).

Kişi, öfke duygusunu yaşarken sonuna kadar haklı olduğundan emin olsa dahi sonradan düşündüğünde haksız olduğunu görür (Davies, 2020). Öfke ifade tarzı normalin dışındaysa kişinin kendisine olan tutumu olumsuzdur ve kişi çevresi tarafından dışlanır (Özer, 1994).

2.1.3.2. Öfkenin Olumlu Yönü

Öfkenin olumlu ve sağlıklı yönleri de bulunmaktadır. Öfke, bireyi sıkıntılı anlara karşı koruyan ve önleyen bir duygudur (Aydın, 2005). Öfkenin olumlu yönü, engellenme ile mücadele eden bir işleyiştir (Fayyaz ve Besharat, 2011).

Olumlu öfke, bireyin diğer bireye zarar vermeden onun özgürlüğünü ve benliğini tanıyıp kabul ederek yaşadığı öfke biçimidir (Hogan, 2003). Olumlu ve sağlıklı öfke; bireylerin yaşadığı olayları mantıksal çerçevede anlamlandırmalarında ve amaçlarına varmalarında fayda sağlar, yüksek kaygıya sebep olmaz (Sağ, 2024).

Davies (2020)'e göre birey, öfke duygusu yaşarken kendini şöyle hissedebilir:

1. Son derece canlı,
- 2.Son derece haklı,
- 3.Son derece enerjik.

Olumlu öfke, bireyin kimsenin sınırlarına girmeden kendi çizgisinde hissettiği duygudur (Hogan, 2003). Bu öfke duygusu, kazanma motivasyonu için uğraşılmasında ve kazanmak için çaba gösterilmesinde uygun görülür (Özdoğan, 2004). Öfke, doğru biçimde ifade edilirse bu olumlu ve sağlıklı sonuçlar doğurmaktadır. Buna örnek olarak; rahatlama, sorunların çözülmesi, bireyin kendini doğru ifade etmesi, olumlu etkileşimler yaşanması gösterilmektedir (Öztürk, 2012). Aydın (2005), sağlıklı öfkenin mantıksal ve faydalı olduğunu belirtmektedir.

2.1.4. Öfkenin Türleri

Öfke her insanda farklı şekillerde kendini göstermektedir. Yavuzer'e (2005) göre iki bileşenden meydana gelmektedir:

2.1.4.1. Sürekli Öfke

İnsanın yaşadığı öfke duygusunun açığa çıkması ve açığa çıkmasındaki sıklığını ifade etmektedir (Özer, 1994). Sürekli öfke, durumsal öfkenin hangi sıklıklarla yaşandığını yansıtan bir terimdir (Yılmaz, 2017). Bireyin yaşadığı olaylar karşısında kendini engellenmiş hissetmesi karşısında durumluk öfkelerin yaşanması durumudur (Erişen, 2019).

Sürekli öfke, bireylerin öfke duygularının düzeylerinin yoğun ve fazla olmasına denir (Avcı, 2023). Kişinin çoğu zaman öfkeli olup hızlı bir şekilde öfke yaşamayı, sinirlendiğinde normal dışı davranması, öfke anında sakinleşme yeteneğini de ifade eder (Acar ve Gültekin, 2020).

Sürekli öfke, durumsal öfkenin yaşanma oranını belirten kararlı bir türdür (Aslan ve Arkar, 2016). Öfke duygusu yaşamaya daha yatkın insanlarda bu duygu süreç içerisinde kalıcı duruma gelmektedir (Avcı, 2023).

2.1.4.2. Durumluk Öfke

Hedefe yönelmiş davranışın engellenmesi ya da haksızlık karşısında hangi yoğunlukta gerginlik, kızgınlık, sinirlilik, gibi öznel duyumsamaları yansıtan bir duygu durumu şeklinde tanımlanmaktadır (Özer, 1994).

Durumluk öfke, derecesi değişen subjektif bir durumdur (Erişen, 2019). Aktiftir ve yoğunluğa göre değişim gösterir (Aslan ve Arkar, 2016). Durumluk öfke, çoğu zaman rahatsızlık hissedildiğinde kişide belirmektedir (Acar ve Gültekin, 2020). Durumluk öfke

belli süreçlerde beliren, geçici bir durumu ele alan bedensel tepkileri içermektedir (Erişen, 2019).

2.1.5. Öfkenin Nedenleri

Öfke duygusunun birçok sebebi vardır, bunlar içerisinde en çok çalışılan faktör engellenme nedenidir (Dökmen, 2008; Gültekin, 2008; Karanlı, 2012; Özmen, 2006). Engellenme kavramı; arzu edilenin ya da gereksinimin, davranışın hedefine varmasının önlenmesidir (Özmen, 2006). Yaşanan engellenme sonrası duyulan öfkenin yansıtılması bireye, eşyalara ya da olaylara yönelik olmaktadır (Cüceloğlu, 2000).

Ergenlik döneminde kişi engellenme, ailesinden kopma, doğru olmayan bir topluluğa katılma arzusu ile yanlış davranış şemaları oluşturur bu da öfkeye sebep olur (Özbay, 2008). Öfke duygusunun ortaya çıkmasında; kişinin benliğine doğrudan ya da dolaylı edilen hakaret cümleleri, kişiliğine saygı gösterilmemesi, sınırların ihlal edilmesi etkilidir (Trower, Casey ve Dryden, 2006). Kişi ile dalga geçilmesi, yalan, düşük benlik algısı, saldırı durumu, hayal kırıklığı yaşama, rahatsızlıklar, geçmişte yaşanan olumsuz olayları hatırlama, hırs, madde bağımlılığı, haksızlık öfke duygusunun sebeplerine örnek gösterilebilir (Karanlı, 2012; Sülün, 2013; Yavuzer, 2005).

Gazda 'ya (1995) göre öfke duygusunun sebepleri şunlardır:

1. Kayıplar,
2. Tehditler,
3. Korkular,
4. Engellenme,
5. Reddedilmedir (Akt.: Özmen, 2006).

Öfke duygusunun ortaya çıkmasına sebep olan faktörler içsel ve dışsal şekilde incelenebilir (Bekleyici, 2022). İçsel nedenler arasında; telaşlanma, mağdur olma, sosyal olmama, kaygı, beklentilerinin karşılığını alamama gibi durumlar yer almaktadır. Dışsal nedenler arasında; şiddet görme, dayak yeme sınırların ihlal edilmesi, adaletsizlik, tehdit, yer almaktadır (Tatlılıoğlu, 2013).

2.1.6. Öfkenin Sonuçları

Öfke; fizyolojik, zihinsel, duygusal, sosyal ve hukuki sorunlara sebep oluşturabilen bir duygudur (Özdemir ve Çivitci, 2016). Yaşanan öfke duygusu sonrası öfkesini kontrol edemeyen bireyler; yoğunlukla büyük tepkiler verirler ve psikolojik anlamda bunalım yaşarlar (Sağ, 2024).

Öfkeli bir kiři objektif ve nesnel bakış açısını, dűřünceliliđini kullanamayabilir (Novaco, 2011). Taraflardan en az birinin öfkesini önceden ifade etmesi sonrasında fiziksel bir tartışma meydana gelebilir (Kökdemir, 2004). Öfkesini kontrol edemeyen ve ani patlamalar yaşayan bireyler genellikle diğer insanlarını yargılayıp suçlarlar ve yanlışlarını fark etmeyebilirler (Sađ, 2024).

Ani ve yoğun yaşanan tepkilerin sonuçları genellikle sağlıksız şekildedir, bireyin insanlardan uzaklaşmasına ve önce kendini sonra dış çevresini olumsuz etkilemesine neden olmaktadır (Genç, 2007). Öfke duygusu, bireyin zihinsel kabiliyetlerini de değiştirmekte aynı zamanda yaşanan durumlar karşısında algı ve bakış açısı faktörünü de biçimlendirmektedir (Sağ, 2024). Kontrolü kaybolmuş öfke ise günlük yaşamı ve hayat planlarını olumsuz şekilde etkilemektedir (Novaco, 2011).

Dođru şekilde açığa çıkmayan öfke birtakım fiziksel, dűřünsel ve davranışsal sorunlara yol açmaktadır. Bunlar:

- Kan řekerinin dűřmesi,
- Nabzın ve kan basıncının artması,
- Sık sık ve zor nefes alma,
- Baş ağrısı, kas ağrıları, sırt-boyun ağrıları,
- Konsantrasyon bozukluğu,
- Dűřk performans,
- Unutkanlık,
- Uykusuzluk,
- Dikkatsizlik,
- Sigara-alkol kullanımı,
- Ruhsal problemler,
- İntihar etme şeklinedir (Kökdemir, 2004).

Öfkenin sonuçları arasında; sosyal etkileşimlerin bozulması, verimliliğin dűřmesi, eşlerin birbirinden ayrılması, psikolojik ruh halinin olumsuz seyir izlemesi, toplum içi huzurun bozulması, iř hayatında gerginlik örnek gösterilebilir (Soykan, 2003). Rutin

hayatta gözlenen öfke duygusu aslında en az iki bireyin olumsuzluk ve umutsuzluk yaşamasına sebep olur (Martin ve Watson, 1997).

Öfke duygusu yaşayan ergenler, önce kendileri sonra ise çevreleri için olumsuz bir risk unsuru olabilmektedir (Zorlu, 2017). Ergenin gereksinimlerinin giderilmemesi ya da dış faktörlerin onun sınırlarına girmesi öfke durumunu doğurmaktadır (Özdoğan, 2004).

2.1.7. Öfke İfade Tarzları

Bireylerin öfke duygusunu hissetmeleri olağan ve evrenseldir ancak öfkeyi yansıtırma tarzları insandan insana değişiklik göstermektedir (Starnes ve Peters, 2004). Öfke ifade tarzları; öfke içe vurumu-öfke içte, öfke dışa vurumu-öfke dışta ve öfke kontrolü şeklinde üç kavram ile açıklanmaktadır (Spielberger vd., 1983).

2.1.7.1.Öfke İçe Vurumu-Öfke İçte

Öfke içe vurumu, öfke duygusunu oluşturan ve altında yatan esas fikir ve duyguları bastırma durumudur (Aslan ve Arkar, 2016). Öfkenin içe atılması, işlevini yerine getirmesinde bir engeldir. Öfke içe vurumunda birey, öfkesini gizleyip içinde tutarak bir uyum mekanizması geliştirir (Albayrak ve Kutlu, 2009). Öfke içe vurumu, insanın bireyin duygu ve düşüncelerini kendine çevirmesi şeklinde ifade edilir (Avcı, 2023).

Bireyin öfkesini saklayarak dışarı aktarmadan dış etkenlere karşı oluşturduğu bir savunmadır (Aslan ve Arkar, 2016). Birey; öfke ile karşılaştığında hemen tepki vermez, öfkeye karşı vereceği tepkiyi düşünür (Lulofs ve Chan, 2000). İlk olarak bu kişilerin öfkeyi fark edip kabul etmeleri sonrasında da içe atmalarına sebep olan engeli tanımları gerekir (Bedel, 2011).

Öfke duygusunu bastıran insanlarda bu duygu farklı bedensel tepkiler halinde kendini gösterir (Avcı, 2023). Bireylerin tepkileri küsme ve suratın düşmesi şeklinde olsa da bireyler, öfkeli olduklarını genelde kabul etmezler (Bedel, 2011). Öfke insanda umutsuzluk, buhran duyguları, kriz anları yaşanmasına neden olur (Özmen, 2006). Bu durumda birey, öfkesini genellikle dışarıya yansıtmaz (Acar ve Gültekin, 2020).

Öfke içe vurumu yüksek kişilerin genel özellikleri şu şekilde incelenir:

- Öfke duygularını içlerine atarak, bastırarak ya da yadsıyarak görmezden gelmeye çalışırlar.
- Öfke duygusunu yaşarken olumsuz bir ifade ile kaşlarını çatarak yüzlerine dargın bir anlam verirler.

- Öfke duygusunu yaşarken bu kişiler tepki vermezler ya da belli bir zaman geçince bu anlaşılır (Lulofs ve Chan, 2000).

2.1.7.2. Öfke Dışa Vurumu- Öfke Dışta

Öfke içe vurumunda anlatılanların tam tersi geçerlidir (Acar ve Gültekin, 2020). Öfke içe vurumunda olduğu gibi öfke duygusunu oluşturan ve altında yatan esas fikir ve duygular bastırılmaz, kişi duygu ve düşüncelerini içine atmaz (Avcı, 2023). Öfke dışa vurumu, öfkenin bastırılmadan ya da içe atılmadan sözcüklerle ve davranışlarla ifade edilmesidir (Albayrak ve Kutlu, 2009).

Öfkenin dışa vurumu, eğer tutarlı ve uygun olursa yapıcı bir şekilde gerçekleşir (Avcı, 2023). Yıkıcı bir biçimde öfkesini dışa aktaran insanlarda ise sesini yükseltme, küfür etme, bağırma çağırma, eşyaları parçalama gibi davranışlar görülür (Özer, 1994). Kişi, diğer bireylere ya da etrafındaki eşyalara karşı şiddete yönelik saldırgan bir biçimde davranır (Aslan ve Arkar, 2016).

Saldırganlık, öfke durumunda karşıdaki kişiye isteyerek zarar verme anlamına gelir, saldırgan birey hem kendi hem de çevresi için sorun teşkil eder (Yavuzer, 2011). Saldırgan insanlar, genellikle başka insanlara karşı sert davranırlar ve kendilerini başka insanlardan yüksek konumda görürler (Navaro, 2003). Bu saldırganlığa dönüşebilen öfke dışa vurumu, insanların çevresi ile zaman zaman sorunlar yaşamalarına neden olur (Campbell, 2004).

2.1.7.3. Öfke Kontrolü

Öfke kontrolü, bireyin çevresi ile olan etkileşimlerinde öfke duygusunun ne kadar kontrolünü sağlayabildiği, ne kadar sakin kalabildiğini ifade eder (Albayrak ve Kutlu, 2009). Bireyin duyduğu öfke ve geçirdiği öfke yaşantısını ayarlayabilmesidir (Elkin ve Karadağlı, 2016).

Öfke kontrolünü sağlayan ve duygularını ayarlayabilen bireyin saldırganlığı azalır, mantıklı şekilde düşünür, öz düzenleme becerisi de yüksektir. (Campbell, 2004). Öfke kontrol becerisi fazla olan insan, öfkenin sebebini tanır ve öfke duygusunu planlı bir şekilde düzenler (Starnes ve Peters, 2004).

2.2. TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR

Temel psikolojik ihtiyaçlar, öz belirleme kuramına göre doğuştan bireyde olan evrensel bir olgudur (etiner, 2021). İnsanlar temel psikolojik ihtiyaçlarını dünyaya geldiği ilk andan beri ebeveynleriyle kurdukları ilişki aracılığıyla gidermeye başlarlar. Bu nedenle ilk çocukluk evresinde ebeveynlerle kurulan ilişki ve bu ilişkiden alınan yardım ve kabulün yeri çok önemlidir (Ger, 2021). Psikolojik ihtiyaçlar, yaşamda var olma için gereklilik arz eder (Dursun ve Eraslan, 2018). Kişiden kişiye farklılık gösterir ve öğrenmenin bir sonucu olduğu düşünülmektedir (Karabur, 2017).

Bireyin psikolojik ihtiyaçlarını ele alan en önemli yaklaşımlardan biri olan öz belirleme kuramını Deci ve Ryan (1985) geliştirmiştir. z belirleme kuramına göre bütün kişiler psikolojik ihtiyaçlara sahiptir (Cihangir-ankaya, 2009). z belirleme kuramı; doğuştan gelen ihtiyaçları belirtir, bireylerin psikolojik iyi oluşları için temel ve gerekli olan unsur psikolojik ihtiyaçlardır (Patrick, Knee, Canevello ve Lonsbary, 2007). z-belirleme kuramına göre psikolojik ihtiyaçlar, fizyolojik ihtiyaçları tamamen göz ardı etmez ve psikolojik ihtiyaçlar ile fizyolojik ihtiyaçların dinamik bir ilişki içinde olduğunu belirtir (Vansteenkiste, Ryan ve Soenens, 2020).

Bu araştırmada Deci ve Ryan (1985) tarafından geliştirilen “Temel Psikolojik İhtiyaçlar Kuramı” esas alınmıştır. Bu kuram, insanın hayattaki amacına varması için güdü sağlayan üç alt ihtiyaın olduğunu öne sürmektedir. Bunlar:

- 1- Özerklik,
- 2- İlişkililik/İlişkisellik,
- 3- Yeterlilik/Yeterlik/Yetkinlik şeklinde dir.

z belirleme kuramına göre bireyin özerklik, ilişkisellik ve yeterlik psikolojik ihtiyaçları vardır ve bunları gidermek için insanlarda evrensel, doğuştan bir motivasyon bulunur (Cihangir-ankaya, 2009). Temel psikolojik ihtiyaçlar kuramına göre bireyin gelişimi için yetkinlik, ilişkisellik ve özerklik ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir (Deci ve Ryan, 2000).

z belirleme kuramında ihtiyaçlar kavramı, temel psikolojik besinler şeklinde nitelendirilmektedir (Vansteenkiste vd., 2020). Deci ve Ryan (2000)’ın besin şeklinde tanımladıkları psikolojik ihtiyaçların giderilmediği durumlarda insanın normal bir ilerleme ve yaşam süremeyeceğini ifade etmektedir. Bireyin temel psikolojik ihtiyaçları yeterince karşılanmadığında bireysel bütünlüğü olumsuz şekilde etkilenmektedir (Sorhan, 2014). Bu

olumsuzluklar, hastalık ve patoloji şeklinde kendini göstermektedir. Aynı zamanda insan gelişimi olumsuz şekilde etkilenmekte ve ruh sağlığı bozukluklarına neden olmaktadır. İhtiyaçların giderilmesi insan psikolojisinde oldukça önem taşır (Deci ve Ryan, 2000).

Gereksinimlerin karşılanması, bireyin iyi oluş seviyesini de etkilemektedir. Çevrenin iyi yöndeki katkısı, ihtiyaç doyumlarına pozitif yönde fayda sağlarken; yapıcı olmayan yaklaşımlar fayda sağlamaz (Vansteenkiste, Ryan ve Soenens, 2020). Temel psikolojik ihtiyaçları giderilen bireyler neşeli ve pozitif; ancak giderilmeyen bireyler depresif ve asık suratlıdırlar (Deci ve Ryan, 2000). Toplumu var eden kişilerin gerçek bir bütünleşme ve ilerleme gerçekleştirmeleri için temel psikolojik ihtiyaçlarının tespit edilmesi, doyurulması ve kişinin mensubu olduğu toplumun bu yönelimi desteklemesi önemli bir yere sahiptir (Şeker, 2017).

2.2.1. Özerklik İhtiyacı

Özerklik ihtiyacı, kişinin kendi faaliyetlerinde sorumluluk alıp başkalarının fikri olmaksızın hür bir şekilde seçim yapmasıdır (Deci ve Ryan, 2000). Bu ihtiyaç kişinin kendi faaliyetlerini ele alması, yönetmesi, devamlılığını takip etmesidir (Ersöz, 2011). Özerklik ihtiyacı, insanın kendi davranışlarının sorumluluğunu alması, yönetmesi, kendi amaçlarını belirleyip ona ulaşmak için çabalaması, seçim yapma becerisini içermektedir (Deci ve Ryan, 2000).

Özerklik ihtiyacı, kişinin kendi davranışlarını organize etme becerisi şeklinde de açıklanabilir (Erim, 2023). Özerklik ihtiyacı insanın çevresinden soyutlanmasına sebep olmaz, tersine daha olumlu toplumsal iletişim kurmasına fayda sağlar (Ryan ve Lynch, 1989).

Özerklik üç şekilde incelenmektedir:

- 1- Davranışsal özerklik,
- 2- Duygusal özerklik,
- 3- Değerlerde özerklik (Cihangir-Çankaya, 2005).

Özerklik ihtiyacı karşılanan birey, kendi davranışlarını başlatır ve davranışlarını düzenler (Deci ve Ryan, 2000). Özerklik; bireyin davranışlarını yönetmesi ve bireyin verdiği kararlarda, yaptığı seçimlerde içsel kontrol sağlaması durumudur (Erim, 2023).

Özerk karar veren bireylerin genel özellikleri:

- Kişi davranışlarını kendinin mantık süzgecinden geçirir.

- Kişi davranışlarını onaylayıp yaptığını kabul eder.
- Kişi ihtiyaçlarının bilincindedir.
- Kişi yaşamının sorumluluğunu alır.
- Kişi yaşamını düzenler ve kontrol eder.
- Kişi çevreden etkilenmez.
- Kişi karar verme yetkisine sahiptir (Kart ve Güldü, 2008).

2.2.2. Yetkinlik/Yeterlik/Yeterlilik İhtiyacı

Yeterlik ihtiyacı, bireyin belirli konularda yetkin ve yeterli hissetmesidir (Ingledew, Markland, Sheppard, 2004). Yeterlik ihtiyacı, kolay olmayan faaliyetler konusunda başarılı olma ve faaliyetleri düzenleme, bunun sonucunda kendini yeterli olarak algılama durumudur (Cihangir-Çankaya, 2005).

Yeterlik ihtiyacı, insanın sosyal hayatında kurduğu iletişimin yetkinliğini ve toplumsal hayatta yaşanan problemlerle baş edebilmeyi ve oryantasyon becerisini kapsamaktadır (Deci ve Ryan, 2000). Psikolojik ihtiyaçlar içerisinde yeterlik ihtiyacı; insanın bir sorumluluğun üstesinden gelmek için kendinde olduğuna inandığı güç ve kuvvettir (Ingledew, Markland ve Sheppard, 2004). İnsanın rutin hayatında yaşadığı sıkıntılar ile yüzleşmek, arzularını yerine getirmek, vazifelerini başarmak için gereken psikolojik gereksinimdir (Cihangir-Çankaya, 2005).

Bireyin başardıktan sonra hissettiği tatmin duygusu, yeterlik ihtiyacının giderildiğinin göstergesidir çünkü birey kendine ve diğer insanlara karşı kendini yeterli algıladığı sürece kendini faydalı görecektir (Erim, 2023). Kendini faydalı olarak tanımlayan birey hızlı faaliyete geçer, özgüveni sorunların üstesinden gelmesinde bireye yarar sağlar (Bandura, 1996).

2.2.3. İlişkisellik/İlişkililik İhtiyacı

İlişkisellik ihtiyacı insanın kendini bir yere ait hissetmesidir (Deci ve Vansteenkiste, 2004). İlişkisellik ihtiyacı samimiyet ve güven temeline dayanan toplumsal bağlar kurmayı, çevre ile yakın ilişkiler oluşturmayı kapsamaktadır (Deci ve Ryan, 2000).

İlişkisellik ihtiyacı, bireyin üyesi olduğu grup tarafından sevilme, gruba ait hissetme, gruptaki diğer üyeler ile iletişim ve etkileşim kurma ihtiyacıdır (Vlachopoulos ve Michailidou, 2006). Bireyin dış çevresinin onu anlaması, fark etmesi, destek vermesi, ait

olma hissini de ifade eder. Birey, kurduğu iletişim ve etkileşimden doyum ve haz almak ister; grup içi aktivitelere katılır, ilişki ihtiyaını karşılar (Deci ve Vansteenkiste, 2004).

İnsanın içerisinde yer aldığı topluluğun aktivitesine katılması, herhangi bir faaliyetinde diğer insanlar ile etkileşim içerisinde olması ilişki gereksiniminin yerine getirildiğinin göstergesidir (Erim, 2023). Bu gereksinimin giderilmesi için insanın dış çevresi tarafından dışlanmadığını, onların varlığını arkasında bilmesi önemlidir (Ntoumanis, Edmunds ve Duda, 2009).

2.3. ERGENLİK DÖNEMİNDE TEMEL PSİKOLOJİK İHTİYAÇLAR VE ÖFKE

Ergenlik; Latince kökenli ve kelime anlamı olarak “adolescere” eyleminden türeyen gelişimsel evreyi içerir (Yavuzer, 2005). Gelişim evrelerinden biri olan ergenlik, çocukluk döneminden yetişkinlik dneimine geçiş için bir basamaktır (Kulaksızıoğlu, 1990). Ergenlik dönemi, bireyin hayatının en önemli ve temel evrelerinden biridir (Zorlu, 2017).

Ergenlik döneminde bireyler; bedensel, ruhsal, cinsel ve kişisel, sosyal, zihinsel gelişim yaşamaktadırlar (Kocamanoğlu, 2021). Bu evrede insan kişiliği için çok kritik ve ani değişikliklerin olduğu bilinmektedir (Grotevant, 1995). Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bu evrede birtakım değişimler yaşanır, bu farklılıklar da ergenin fırtınalı bir dönem geçirmesine neden olmaktadır (Aksa, 2004).

Ergenlik evresi, psikososyal dönemde kimliğe karşı kimlik karmaşası evresine denk gelir ve ergen kimliğini tanımlayıp oluşturmak ister (Olmuş, 2001). Birey, ergenlik döneminde “Ben neyim ve kimim?” sorusuna cevap arar (Yavuzer 2005). Ergenlik evresi, ondan önceki ve sonraki evrelerden daha farklı olarak özerklik ve bağımsızlığın arttığı bir dönemdir (Erişen, 2019).

Modern ergenlik psikolojisinin babası olan Granville Stanley Hall, ergenliği “Fırtına ve Stres” evresi şeklinde açıklamıştır (Kuruoğlu, 2009). Hall, bu sürecin 12 yaş itibari ile başlayıp bedensel olgunluğa ulaşıncaya kadar 25’li yaşlara uzandığını aynı zamanda neşe, mutluluk, oşku gibi olumlu duygular ile mutsuzluk, öfke, umutsuzluk gibi olumsuz duyguların bir arada yaşandığını ne sürmüştür (Garrison ve ner, 2019).

Birey, her yaş evresinde olduğu gibi bu evrede de öfke duygusunu yaşar (Albayrak ve Kutlu, 2009). Ergen, karışık ve iniş çıkışlı duygular içerisindedir, duygularını tanımakta zorlanır bu da onun öfke duygusu yaşamasına sebep olur (Olmuş, 2001).

Ergen bu evrede hem kendi istekleri hem de toplumun ondan beklentileri arasında bocalama yaşar (Kulaksızoğlu, 1999). Yaşadığı bocalama karşısında kendini düşük ve eksik görebilir bu sebeple ergen öfkelenir (Erişen, 2019). Genellikle bu öfkenin sebebi sosyal ve psikolojik kaynaklı olmaktadır (Yavuzer, 2005).

Ergenlik dönemindeki öfke tepkileri birtakım sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bunlar:

- Sinirli olma durumu,
- Saldırganlık,
- Akran zorbalığı,
- Öfke krizi ve patlamaları,
- İçe kapanma ve içe atma,
- Bencillik,
- Kaygı,
- Güvensizlik,
- Taşkınlık,
- İlgi çekme,
- Çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler şeklindedir (Köknel, 2005).

Ergenin öfkeyi anlaması ve kendini tanıması sağlıklı bir kimlik kazanması açısından önemlidir (Erişen, 2019). Sadece bireyin kendisi için değil toplum huzuru ve sağlığı için de öfke duygusunu anlamak, doğasını tanımak ve kontrol etmek gerekir (Olmuş, 2001).

2.4. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırma ile ilgili kavramlar ve değişkenler ile ilgili araştırmalar “Yurt İçinde Araştırmalar” ve “Yurt Dışında Araştırmalar” olarak verilmiştir.

2.4.1. Öfke İfade Tarzı ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Baygöl (1997) tarafından yapılan çalışma 110 kız, 110 erkek olmak üzere toplam 220 lise öğrencisi üzerinden yürütülmüştür. Çalışmanın amacı, ergenlerin öfke ifade tarzlarını tetikleyen nedenleri incelemektir. Bu çalışmada bireylerin öfke tepkileri ve ifade tarzlarını etkileyen bazı değişkenler araştırılmıştır. Çalışma bulgularına göre öfke

ifade tarzını, cinsiyet değişkeni etkilememektedir. Ailenin sosyoekonomik düzeyi ve aile eğitimi değişkenlerinin ise öfke dışa vurum düzeyini yükselttiği görülmüştür. Araştırma bağlamında bireyin kardeş sayısının fazla olmasının öfke içe vurum düzeyini arttırdığı tespit edilmiştir.

Okman (1999) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerin öfke ifade tarzı ve kendilik imgeleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 15 ve 16 yaşındaki 172 kız, 256 erkek olmak üzere toplam 428 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın bulguları incelendiğinde öfke içe, öfke dışa ve öfke kontrolünün kendilik imgesine göre farklılaştığı görülmüştür. Kendilik imgesi yükseldikçe öfke içe vurum ve öfke dışa vurum seviyelerinin düştüğü tespit edilmiştir. Olumlu kendilik imgesi yükseldikçe öfkenin kontrol edilme puanının da yükseldiği bulunmuştur. Araştırma bulgularına göre 15 yaşındaki öğrencilerin sürekli öfke düzey puanları daha fazladır. Araştırma bağlamında cinsiyet değişkeninin öfke ifade tarzlarını etkilemediği tespit edilmiştir.

Kılıçarslan (2000) tarafından yapılan araştırmanın çalışma grubunu 140 erkek ve 113 kız olmak üzere toplam 253 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, öfke ifade tarzları ve düzeylerini değişkenler ile incelemektir. Bu çalışmada yer alan veriler incelendiğinde kız lise öğrencilerinin öfke içte oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada aile tutumlarının öfke üzerindeki etkisi de incelenmiş ve elde edilen bulgulara göre demokratik ailelerde yetişen lise öğrencilerinin öfke içe vurum oranının, otoriter ailelerde yetişen lise öğrencilerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Gülveren (2008) tarafından yapılan araştırmanın amacı, 12.sınıf öğrencilerinin öfke ve öfke ifade tarzlarını incelemektir. Ankara ve İstanbul'da yaşayan toplam 200 lise öğrencisi ile bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler ele alındığında; annesi lise mezunu ergenlerin sürekli öfke puanlarının diğer ergenlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bağlamında; iç kontrol inancı ve öfke kontrolü arasında ters yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Koçak (2008) tarafından yapılan araştırmanın amacı; ergenlerde benlik saygısı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 244 kız ve 234 erkek toplam 478 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre; yalnızlık, benlik saygısı, öfke kontrolü puanları arasında negatif ilişki tespit

edilmiştir. Yalnızlık, sürekli öfke, öfke içe ve öfke dışı puanları arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Araştırmaya göre yalnızlık ve öfke ifade tarzları alt boyutları arasında ilişki görülse de yordayacak kadar anlamlı derecede olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Albayrak ve Kutlu (2009) tarafından yapılan araştırmanın örneklemini 16-18 yaş arası 158 kız ve 118 erkek toplam 276 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı; öğrencilerin öfke ifade tarzını incelemek, kişisel ve aile özellikleri ile aralarındaki ilişkiyi tespit etmektir. Araştırmada arkadaşlık ilişkileri de öfke ifade tarzları bakımından incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre sürekli öfke düzeyi ve öfke içe vurum, dışı vurumun doğru orantılı olduğu; sürekli öfke düzeyi ve öfke dışı vurumun; öfke kontrolü ile ters orantılı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kendini saldırgan şeklinde nitelendiren ergenlerin öfke içte ve öfke dışı puanları, saldırgan şeklinde tanımayan ergenlerden daha yüksek çıkmıştır. Öfke kontrol puanlarının ise bunun tam tersi şeklinde olduğu bulunmuştur. Kendini girişken şeklinde nitelendiren ergenlerin öfke içte puanları, girişken şeklinde tanımayan ergenlerden daha düşük çıkmıştır. Kendini arkadaşlık noktasında çok iyi şeklinde nitelendiren ergenlerin öfke içte puanları, kendini arkadaşlık noktasında çok iyi şeklinde nitelendirmeyen ergenlerden daha düşük çıkmıştır. Kendi ailesini baskıcı şeklinde nitelendiren ergenlerin öfke içte ve öfke dışı puanları, kendi ailesini baskıcı şeklinde nitelendirmeyen ergenlerden daha yüksek çıkmıştır. Kendi ailesini anlayışlı şeklinde nitelendiren ergenlerin öfke içte puanları, kendi ailesini anlayışlı şeklinde tanımayan ergenlerden daha düşük çıkmıştır. Akademik başarısını çok iyi şeklinde nitelendiren ergenlerin öfke içte ve öfke dışı puanları, akademik başarısını çok iyi şeklinde nitelendirmeyen ergenlerden daha düşük çıkmıştır. Akademik başarısını çok kötü şeklinde nitelendiren ergenlerin öfke kontrol puanları, akademik başarısını çok kötü şeklinde nitelendirmeyen ergenlerden daha yüksek çıkmıştır.

Atkıcı-Elmas (2009) tarafından yapılan araştırmanın çalışma grubu seçkisiz örneklem yöntemi ile belirlenen 126 kız ve 182 erkek olmak üzere toplam 308 lise öğrencisinden oluşturulmuştur. Araştırma bulgularına göre, lisede okuyan öğrencilerin benlik algı seviyeleri arttıkça öfke içe vurum ve öfke dışı vurum seviyelerinin yükseldiği tespit edilmiştir. Lisede okuyan öğrencilerin benlik algı seviyeleri arttıkça öfke kontrol seviyesinin ise düştüğü belirlenmiştir.

Diril (2011) tarafından yapılan araştırmada, bilişsel esneklik düzeyi ile öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişki aynı zamanda bu ilişkinin sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırma örneklemini 9, 10, 11

ve 12. sınıfta öğrenim gören 447 erkek, 553 kız olmak üzere toplam 1000 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre; sürekli öfke, öfke içte ve öfke dışta arasında negatif anlamlı ilişki, öfke kontrolü arasında ise pozitif anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Gök (2009) tarafından yapılan çalışmanın amacı, öfke ifade tarzları ve şiddet arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 194 erkek ve 215 kız olmak üzere toplam 409 lise öğrencisi oluşturmuştur. Bu çalışmada, öğrencilerin şiddet görme, görmeme durumu araştırılmış bu bağlamda öfke ifade tarzları incelenmiştir. Değişkenler, cinsiyet ve sınıf seviyesi olarak belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre şiddet gören lise öğrencilerinin öfke içe ve öfke dışı puan ortalamalarının diğer öğrencilere göre yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularına göre şiddet gören lise öğrencilerinin öfke kontrol puan ortalamalarının diğer öğrencilere göre düşük olduğu belirlenmiştir.

Altuntaş (2012) tarafından yapılan araştırmanın amacı, eşinden boşanmış ve eşinden boşanmamış aile büyüklerinin çocuklarının farklı değişkenler üzerinden kıyaslanmasıdır. Araştırmanın çalışma grubu; 9, 10, 11.sınıflarda öğrenim gören 128 kız, 72 erkek olmak üzere toplam 200 lise öğrencisinden oluşmaktadır. İncelenen diğer değişkenler; öfke ifade tarzı, sürekli ve durumluk öfke, benlik saygısı, kaygı seviyeleridir. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda; ayrılmış aile büyüklerinin çocuklarının diğer çocuklara kıyasla benlik saygılarının düşük, kaygı düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne ve babası ayrılmış olan lise öğrencilerinin sürekli öfke seviyelerinin de diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Ayna (2013) tarafından 365 kız, 347 erkek toplam 712 lise öğrenci örnekleminde bir araştırma yapılmıştır. Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin algıladıkları sosyal destek seviyesi bağlamında sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını tespit etmektir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre sosyal destek düzeyi arttıkça sürekli öfke puanları azalmaktadır. Algılanan sosyal destek düzeyine göre tüm öfke ifade tarzları alt boyutları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Algılanan sosyal destek seviyesi düşük ise, öğrencilerin öfke dışı puanları diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca algılanan sosyal destek seviyesi orta ya da yüksek ise öğrencilerin öfke içe puanları diğer öğrencilere göre daha düşüktür. Algılanan sosyal destek seviyesi yüksek ise öğrencilerin öfke kontrol puanları diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Acar (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde öfke ifade tarzlarının yordayıcısı olarak aile tutum biçimlerinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 12-14 yaş arasındaki 148 kız ve 148 erkek toplam 296 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre, öfke dışı vurumu arttıkça öfke kontrolü azaldığı; öfke dışı vurum azaldıkça öfke kontrolünün arttığı tespit edilmiştir. Anne ve babanın tutumunun öğrencilerdeki öfke kontrolünü yordayan anlamlı değişken olduğu tespit edilmiştir. İlgisiz ebeveynler, sürekli öfke düzeyini artırırken, öfke kontrol düzeyini düşürmektedir. Araştırmada, ebeveynlerin tutumlarının doğrudan öfke ifade tarzlarına etki ettikleri de tespit edilmiştir.

Erdoğan (2015) tarafından yapılan araştırmada, 15-17 yaş arasındaki 72 erkek ve 108 kız olmak üzere toplam 180 lise öğrencisi çalışma grubunu oluşturmuştur. Bu çalışma, Kabataş Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin kaygı seviyelerinin, öfke ifade biçimlerini aynı zamanda öfke kontrol yeteneklerini etkileme şekillerini incelemektir. Araştırmanın bulgularına göre; öfke içi vurum, öfke dışı vurum, sürekli öfke ve kaygı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Küçükköse ve Bedel (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı; öznel iyi oluş ile sürekli öfke, öfke ifade tarzları ve stres ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini çeşitli lise türlerinden okullara kayıtlı 196 kız, 250 erkek olmak üzere toplam 446 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre öfke ifade tarzının öznel iyi oluş seviyesini yordadığı tespit edilmiştir. Öznel iyi oluş ve öfke içi vurum, öfke kontrol arasında düşük şekilde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur.

Çetinkaya (2016) tarafından yapılan araştırmanın amacı, başa çıkma stratejileri ile öfke ifade tarzları ilişkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Konya merkezinde bulunan 262 kız ve 253 erkek olmak üzere toplam 515 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre, öfke içi vurumun yordayıcısının kaçınan başa çıkma olduğu tespit edilmiştir. Öfke dışı vurumun yordayıcısının ise olumsuz başa çıkma yaklaşımı olduğu bu araştırma kapsamında incelenmiştir.

Dündar (2016) tarafından yapılan araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Gaziosmanpaşa ilçesinde 4 ortaöğretim kurumunda eğitim gören 249 kız ve 251 erkek olmak üzere toplam 500 öğrenci oluşturmuştur. Psikolojik dayanıklılık ile öfke ifade tarzları bağlamındaki bu araştırmanın bulgular incelendiğinde aralarındaki ilişki anlamlı

olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik dayanıklılık düzeyi yükseldikçe öfke kontrol becerisinin yükseldiği, psikolojik dayanıklılık düzeyi yükseldikçe öfke dışı oranının azaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bireyin psikolojik dayanıklılık düzeyi yükseldikçe öfkelerini kontrol etme oranının arttığı da tespit edilmiştir.

Sağır (2016) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ve ebeveyn tutumları ilişkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 500 kız ve 500 erkek olmak üzere toplam 1000 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre, anne baba tutumları ile öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Demokratik ebeveynlerin öfke içe vurum ve öfke dışı vurum düzeyleri düşük, öfke kontrol düzeyleri yüksek; otoriter ebeveynlerde ise sürekli öfke ve öfke içe vurum düzeyleri yüksek, öfke kontrol düzeyleri ise düşük olduğu tespit edilmiştir.

Şentürk (2017) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin atılganlık seviyesi ile öfke seviyesi aynı zamanda öfke ifade biçimleri ilişkilerinin incelenmesidir. Aynı zamanda bu ilişkilerin sosyodemografik değişkenlere göre değişip değişmediği tespit edilmiştir. Çalışmanın araştırma grubunu, 9, 10, 11, 12.sınıfta öğrenim gören 85 erkek ve 67 kız olmak üzere toplam 152 lise öğrenci oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre; demografik değişkenler incelendiğinde öfkenin, sosyoekonomik düzeye ve okul türüne göre değiştiği tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler ışığında, atılganlık seviyesi yükseldikçe öfke seviyesinin de yükselmekte olduğu bulunmuştur.

Yılmaz (2018) tarafından yapılan çalışmada Kırgız ve Türk öğrencilerin öfke, öfke ifade etme, mizah ve itaat tarzları karşılaştırılmıştır. Araştırma, 206 Kırgız ve 197 Türk öğrenciyi ele almıştır. Türk öğrencilerin öfke kontrol alt puanları daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Mizah noktasında Kırgız ve Türk öğrencilerin alt puanları arasında farklılıklar yoktur. Aile içinde çatışma ve şiddet görme ile öfke kontrol psikolojik alt boyutu arasında da anlamlı bir farklılık görülmektedir. Bu araştırma bağlamında öfkesi yüksek öğrencilerin saldırganlık puanlarının da yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çelik (2019) tarafından yapılan araştırmanın amacı, bağlanma stillerinin öfkeye ve anksiyeteye olan etkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul'da bir özel liseye kayıtlı 75 kız ve 89 erkek olmak üzere toplam 164 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda; korkulu bağlanma ve öfke kontrolü arasında, korkulu bağlanma ve öfke içte arasında anlamlı zayıf ve pozitif yönde ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Demir (2020) tarafından yapılan araştırmanın amacı; ergenlerde affetme, ruminasyon, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkileri incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 9, 10, 11, 12. sınıf 171 kız ve 329 erkek olmak üzere toplam 500 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre affetme değişkeni ile öfke içe vurum ve öfke dışı vurum arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu, ruminasyon değişkeni ile öfke içe vurum ve öfke dışı vurum arasındaki ilişkinin pozitif yönlü ve anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Ruminasyon değişkeni ve öfke içe vurum alt boyutunun kız lise öğrencilerinde anlamlı şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kız öğrencilerde; affetme değişkenini öfke içe vurum negatif yordarken, öfkeyi kontrol etmeyi ise pozitif yordadığı bulunmuştur. Erkek öğrencilerde ise affetme değişkenini öfke dışı vurum yordarken, öfke kontrolünün pozitif yordadığı tespit edilmiştir.

Erbay ve Uysal (2020) tarafından yapılan çalışmada İstanbul'da farklı lise türlerinde eğitim gören öğrencilerin sosyal medyaya olan tutumları ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada rastgele seçilmiş olan 9, 10, 11 ve 12. sınıfta bulunan her sınıf düzeyinden 20 gönüllü toplamda 320 öğrenci ile çalışılmıştır. Araştırma sonucunda lise öğrencilerinde sosyal medyaya yönelik tutum puanı ve öfke ifade tarzları puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmemiştir.

Güldal (2020) tarafından yapılan araştırmanın çalışma grubunu Bursa ili Mudanya ilçesinde özel bir Anadolu-Fen lisesinde 9, 10 ve 11. sınıf düzeyinde öğrenim gören 119 kız ve 131 erkek olmak üzere toplam 250 öğrenci oluşturmuştur. Bu çalışmaya göre öfke içe vurumda, kız öğrencilerin anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca benlik saygısının düşük olmasının, öfke içe vurum düzeyini arttırdığı görülmüştür. Öfke içe vurum düzeyinde ise aynı iki değişkenden cinsiyette kızlar erkeklere göre istatistiksel anlam ifade edecek derecede yüksek puanlar elde etmişlerdir. Sınıf değişkeninde ise böyle bir istatistiksel anlamın söz konusu olmadığı görülmüştür. Öfke dışıvurum ve öfke kontrol düzeyinde cinsiyet ve sınıf değişkenlerinde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Uysal (2020) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin sosyal medyaya olan tutumları ve öfke seviyesi, öfke ifade biçimleri ilişkilerinin sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu, her sınıf düzeyinden 20 olmak üzere toplam 320 gönüllü öğrenci oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre; öfke ifade biçimlerinin maddi duruma göre değiştiği ancak cinsiyet, lise türü ve sınıf seviyesinde değişmediği tespit edilmiştir.

Abak (2022) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin algılanan aile tutumlarının öfke seviyesi ve öfke ifade tarzları ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Erzurum ili Hınıs ilçesinde üç farklı lisede öğrenim gören 218 kız ve 191 erkek olmak üzere toplam 409 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerin kayıtlı oldukları lise türlerinden olan; anadolu lisesi, meslek lisesi, imam hatip lisesine göre anne baba tutumları ve öfke ifade tarzlarında farklılaşma görülmediği tespit edilmiştir. Cinsiyet türüne göre ise ebeveyn tutumları ve öfke ifade tarzları arasında anlamlı farklılaşmanın görülmediği tespit edilmiştir.

Bağcı (2023) tarafından yapılan araştırmada ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının psikolojik sağlamlık seviyesini yordaması çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu, 160 kız ve 190 erkek öğrenci olmak üzere toplam 350 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre; öğrencilerin psikolojik sağlamlık seviyelerinin öfke ifade tarzlarına göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Öfke ifade tarzlarının; psikolojik sağlamlık değişkenini ve okul bağlılığı değişkenini anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir.

Kılınçarslan (2023) tarafından yapılan araştırmada Konya ili; Selçuklu, Karatay, Meram ilçelerinde 9. sınıfa kayıtlı 205 kız ve 377 erkek öğrenci olmak üzere toplam 582 öğrenci örnekleminde siber zorbalık ve öfke ifade tarzı incelenmiştir. Psikolojik iyi oluş ile öfke ifade tarzı düzeyinin siber zorbalık düzeyindeki değişimin %10,2'sini açıkladığı belirlenmiştir. Öğrencilerin psikolojik öfke ifade tarzı puan ortalamalarının siber zorbalık puan ortalaması üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzı ölçeği alt boyutları puan ortalamasının orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

2.4.2. Öfke İfade Tarzı ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Granic ve Butler (1998) tarafından yapılan araştırmada suç işleyen ergenlerin sosyal olmayan inançları ve öfkeleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu en az bir suç işlemiş 42 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre suçlu ergenlerde sürekli ve durumluk öfke ile haksızlık hakkındaki inanış arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Öfke seviyesi arttıkça haksızlığa dair olan inanç arttığı, öfke seviyesi düştükçe haksızlığa dair olan inancın azaldığı görülmüştür. Suçlu ergenlerin öfke ifade tarzlarına bakıldığında yaşları ve sınıf seviyeleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Aynı zamanda kız ergenlerde ve erkek ergenlerde de cinsiyet değişkeni

açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Öfke ifade tarzlarından öfke dışa ve ergenin annesinin eğitim düzeyi arasında anlamlı derecede farklılık bulunduğu tespit edilmiştir.

Bishop ve Diong (1999) tarafından yapılan araştırmanın örneklemini 268 Singapurlu öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada yapısal eşitlik modellemesi kullanılmıştır. Araştırmanın amacı, stres ile mücadelede öfke ifade tarzının rolünü incelemektir. Araştırma bulgularına göre; öfke ve stres arasında ilişki olduğu öfke düzeyi arttıkça stres düzeyinin de arttığı tespit edilmiştir. Diğer yandan öfke ile başa çıkma azaldıkça stres düzeyinin de arttığı ve psikolojik iyi oluş durumun da düştüğü tespit edilmiştir. Öfke ile başa çıkma becerileri arttıkça bireyin ruhsal anlamda iyi oluş halinin de arttığı tespit edilmiştir.

Deffenbacher ve Swaim (1999) tarafından yapılan araştırmanın örneklemini ergen öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, saldırgan öfke ifade biçimlerini araştırmaktır. Araştırma bulgularına göre; kültürel faktörler ve cinsiyet öfke ifade tarzları açısından anlamlı derecede farklılaştığı tespit edilmiştir. Çalışma incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha az bedensel şiddete başvurdıkları tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öfke ifade biçimlerinin yalnızca bir faktörden değil de cinsiyet ve kültürel faktörler gibi çok farklı faktörlerden etkilendiği tespit edilmiştir.

Lutwak, Panish, Ferrari ve Razzino (2001) tarafından yapılan araştırmada öfke ifade tarzı ve onu etkileyen birtakım değişkenler incelenmiştir. Araştırmaya 91 erkek, 174 kız olmak üzere toplam 265 öğrenci örnekleme dâhil edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, utanç seviyesi ve durumu arttıkça öfke içe vurum düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. Aynı şekilde utanç seviyesi ve durumu azaldıkça da öfke içe vurum düzeyi de azalmaktadır. Araştırma bulgularına göre utanç duyma ve öfke içe vurum arasındaki ilişkinin doğru orantılı olduğu, suçluluk ve öfke dışa vurum ilişkisi ile ters orantılı olduğu, suçluluk ve öfke kontrol ilişkisi ile ise doğru orantılı olduğu tespit edilmiştir.

Boman (2003) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öfkenin öğelerini cinsiyet açısından incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 102 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında kız lise öğrencilerinin ve erkek lise öğrencilerinin öfke türleri ve öfke alt boyutları incelendiğinde benzer sonuçlar gösterdikleri tespit edilmiştir. Kız lise öğrencilerinin öfkelerini daha olumlu ve pozitif şekilde dışarıya ifade ederken, erkek lise öğrencilerinin öfkelerini daha olumsuz ve negatif şekilde ifade ettikleri tespit edilmiştir.

Starnet ve Peters (2004) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde öfke ifade tarzları ve kan basıncı arasında bir ilişki olup olmadığını belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 16, 17 ve 18 yaşlarındaki lise öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre öfke ifade tarzları ve kan basıncı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Kız öğrencilerde öfke ifade tarzı alt boyutlarından öfke kontrol ile kan basıncı ilişkisi negatif yönde bir ilişki bulunurken, erkek öğrencilerde ise öfke ifade tarzı ile kan basıncı ilişkisinde herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Puskar, Red, Bernardo, Haley ve Stark (2008) tarafından yapılan araştırmanın amacı; aile desteği, kaygı, madde kullanımı, öfke ifade tarzları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu okuyan 14-18 yaş aralığındaki 193 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini için 9, 10, 11 ve 12.sınıfta okuyan öğrenciler seçilmiştir. Araştırma bulgularına göre; olumlu olmayan hayat koşulları arttıkça öfke düzeyinin arttığı, olumlu olmayan hayat koşulları azaldıkça öfke düzeyinin azaldığı tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre; lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek yükseldikçe öfke düzeyinin düştüğü, algıladıkları sosyal destek düştükçe, öfke düzeyinin yükseldiği tespit edilmiştir.

Daniel, Goldstone, Erkanli, Franklin ve Mayfield (2009) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öfke duygusu ve tarzları ve intihar arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Amerika'da yaşayan ergenler ve genç yetişkinler oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre sürekli ve durumluk öfkenin seviyesi yükseldikçe intihar yüzdeleri de yükselmektedir. Araştırmadan elde edilen veriler ışığında; ergenlerin intihara girişmesinin sebebinin, öfke dışı vurumu ve yanlış öfke kontrol mekanizması kullanılması olduğu tespit edilmiştir.

Clarey, Hokoda ve Ulloa (2010) tarafından yapılan araştırmanın amacı; ergenlerde öfke ifade tarzları, anne baba ilişkisi, şiddet ilişkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Meksika'da yaşayan 204 lise öğrencisi oluşturmıştır. Bu araştırmaya göre aile içinde şiddet bulunan ve şiddete tanık olan lise öğrencilerinin, öfke duygusunu öğrendikleri tespit edilmiştir.

2.4.3. Psikolojik İhtiyaçlar ile İlgili Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Dilekmen (1986) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinde görülen psikolojik ihtiyaçları birtakım faktörler açısından tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu, farklı alanlarda okuyan 266 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde

edilen bulgulara göre edebiyat bölümünü seçen lise öğrencilerinde şefkat, başarıma, farklılık ihtiyaçları açığa çıkarken edebiyat bölümü ve fen bölümünü ortak seçen lise öğrencilerinde ilişki, özerklik, saldırgan olma ihtiyaçları açığa çıkmıştır. Fen bölümünü seçen lise öğrencilerinde başarıma ihtiyacının açığa çıktığı tespit edilmiştir.

Eren (1994) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öğrencilerin farklı değişkenler açısından yalnızlık seviyeleri ile psikolojik ihtiyaçlarını incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 9, 10, 11, 12.sınıfta öğrenim gören 130 kız ve 125 erkek olmak üzere toplam 255 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; sınıf, cinsiyet, yaş değişkeninin psikolojik ihtiyaçlar üzerinde anlamlı sonuçlar ortaya çıkardığı bulunmuştur. Yalnızlık seviyesinin düşük ya da yüksek olmasının ise psikolojik ihtiyaçlar bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Kapudere (1998) tarafından yapılan çalışmada meslek lisesinde öğrenim gören 12.sınıf düzeyinde 90 kız ve 90 erkek olmak üzere toplam 180 öğrenci örnekleme dâhil edilmiştir. Bu çalışmada, bireylerin uyum seviyeleri ve psikolojik ihtiyaçlar ilişkisini incelemek amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre bireylerin psikolojik ihtiyaçları ve uyum seviyeleri bakımında anlamlı farklılık olmadığı, 12.sınıf öğrencilerinde ise yardım isteme, başarı, ilgi gereksinimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Murat (2003) tarafından yapılan çalışmanın amacı, lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyacını mesleki değerler açısından araştırmaktır. Araştırmanın örneklemini Erzurum ilinde resmi liselerde öğrenim gören 9, 10, 11.sınıf 217 kız ve 112 erkek olmak üzere toplam 329 lise öğrencisi oluşturmuştur. Çalışmada elde edilen veriler incelendiğinde lise öğrencilerinde psikolojik alt boyutlarından özerklik ihtiyacı ile değişiklik değeri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre yetkinlik ihtiyacı ve lider olma değeri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Çelikkaleli (2004) tarafından yapılan çalışmanın amacı, sosyal yetkinlik düzeyleri ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın örneklemini Mersin ilinde farklı liselerde öğrenim gören 9, 10, 11.sınıf olmak üzere toplam 396 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre; farklı liselerde okuyan öğrencilerin sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçlarının değişiklik gösterdiği görülmüştür. Psikolojik ihtiyaçların alt boyutlarının ise kendi aralarında ilişkili olduğu bu ilişkinin hem pozitif hem de negatif şeklinde olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan düzen ihtiyacının ise sosyal yetkinlik beklenti seviyesini yordadığı tespit edilmiştir.

Çelikkaleli, Gökçakan ve Çapri (2005) tarafından yapılan araştırmanın amacı, psikolojik ihtiyaçları; lise türü, aile eğitim seviyesi arasındaki ilişki bağlamında incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 5 farklı lisede öğrenim gören 98 kız ve 161 erkek olmak üzere toplam 249 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre psikolojik ihtiyaçların; cinsiyete, okul türüne, anne babanın eğitim seviyesine göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Şahin ve Korkut-Owen (2009) tarafından yapılan çalışmada Kayseri ilinde 9, 10, 11. sınıfta öğrenim gören 1011 öğrenci örnekleme dâhil edilmiştir. Araştırmanın amacı, psikolojik ihtiyaçları farklı lise öğrencilerinin atılganlık eğitimi ihtiyacını incelemektir. Araştırma sonuçlarına göre lise öğrencilerinin psikoloji alt boyutlarından ilişki ve boş anlardaki yapılan faaliyetlerin çeşidi, özgürlük gereksinimi, cinsiyet etkisi anlamlı farklılık yaratmamıştır. Araştırmada saldırganlık puanları yüksek ve yeterlik ihtiyacı puanı düşük olan öğrenciler, düşük düzeyde ilişki ihtiyacına sahip oldukları tespit edilmiştir. Cinsiyet, aile tutumu, evde şiddet görme, ilişki, yeterlik gereksinimlerinin ergenlerin saldırganlıkları açısından farklılık yarattığı tespit edilmiştir.

Hamurcu (2011) tarafından yapılan çalışmada farklı lise türlerinde öğrenim gören 510 kız ve 696 erkek olmak üzere toplam 1250 lise öğrencisinden veri toplanmıştır. Araştırma, Kayseri şehrinde yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen bulgular ele alındığında; lise öğrencilerinin gittikleri okullar ve başarı, özerklik değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Özerklik ihtiyacı alt boyut puanı arttıkça sosyal yetkinlik inancı alt boyut puanı da artmaktadır. Özerklik ihtiyacı alt boyut puanı düştükçe akademik yetkinlik inancı alt boyut puanı da artmaktadır. Başatlık ihtiyacı alt boyut puanı arttıkça sosyal yetkinlik inancı alt boyut puanı da arttığı tespit edilmiştir.

Kocayörük (2012) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaç doyumu, aile iletişimleri, iyi oluş düzeylerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu; sınıf düzeyleri farklı 299 kız, 226 erkek lise öğrencisi olmak üzere toplam 525 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında özerklik psikolojik ihtiyaç alt boyutunun karşılanmasında ebeveyn tutum ve desteğinin öğrencilerin ana psikolojik gereksinimlerini gidermelerinde fayda sağladığı tespit edilmiştir.

Kuzucu ve Şimşek (2013) tarafından yapılan araştırmanın amacı, psikolojik ihtiyaç doyumu ve saldırganlık ilişkisi üzerinde birtakım faktörleri incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 225 kız ve 241 erkek lise öğrencisi olmak üzere toplam 466 öğrenci

oluşturmuştur. Hayatın amacı ve kariyer kararsızlığı değişkenlerinin, psikolojik ihtiyaç doyumu ve saldırganlık ilişkisi üzerinde rol oynadığı tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre psikolojik ihtiyaçların karşılanmamasının saldırganlığı arttırdığı aynı zamanda hayat amacında bireyi kararsızlaştırdığı tespit edilmiştir.

Nigar (2014) tarafından yapılan araştırmada ortaokul kademesindeki öğrencilerin öznel iyi oluş düzeyleri ile psikolojik ihtiyaçlarının ele alınması amaçlanmıştır. Bu araştırmada il bölge yatılı ortaöğretim okullarını farklı değişkenlerle kıyaslanarak bir örneklem kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 248 kız ve 213 erkek olmak üzere toplam 461 lise öğrencisi oluşturmuştur. Seçilen öğrencilere “Öznel İyi Oluş” dersi verilmiş daha sonra "Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; yatılı okulda okuyan ve okumayan öğrenciler arasında anlamlı düzeyde öznel iyi oluş puanları arasındaki farklılık olduğu görülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre kız öğrencilerde yüksek düzeyde öznel algı olduğu görülmüştür.

Toprak (2014) tarafından yapılan araştırmanın amacı; 10, 11, 12. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin psikolojik ihtiyaç doyumunun mutluluğu ya da yaşam doyumunu etkileyip etkilemediğini farklı değişkenler bakımından belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 6 farklı lise türünden 477 öğrenci kapsamaktadır. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında, kız ve erkek öğrencilerde psikolojik ihtiyaç alt boyutlarından ilişki ihtiyacı bağlamında cinsiyet değişkeni açısından farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Tatarlı (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarını farklı değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 14-18 yaşlarındaki 575 kız ve 580 erkek olmak üzere toplam 1155 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırma, İstanbul şehrinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında; temel psikolojik ihtiyaçların alt boyutu olan ilişkisellik ihtiyacının kız lise öğrencilerinde daha fazla olduğu bulunmuştur. Toplumdan alınan destek ve özerklik, yeterli ihtiyacı doğru orantılı bulunmuştur.

Kaya ve Sarı (2016) tarafından yapılan araştırmanın çalışma grubunu 207 erkek ve 228 kız olmak üzere toplam 435 lise öğrencisinden oluşturmaktadır. Araştırmanın amacı, psikolojik ihtiyaçların tespit edilmesi aynı zamanda birtakım değişkenlere göre incelenmesidir. Yapılan çalışmada psikolojik ihtiyaçların alt boyutları puanları; kız ve erkek olmak üzere cinsiyet farklılığı, öğrencinin yaşadığı şehir, sosyoekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Gök (2017) tarafından yapılan araştırmanın amacı; 9, 10, 11, 12. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin akran zorbalığına uğramalarını psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babalarına duygusal erişimleri açısından incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 588 kız ve 610 erkek olmak üzere toplam 1398 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen veriler incelendiğinde kız öğrencilerin akran zorbalığı yaşama ortalamalarının erkek öğrencilere göre daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Anne ve babaya duygusal erişim, cinsiyet değişkeni açısından farklılık göstermediği görülmüştür. Kız öğrencilerin yeterli psikolojik alt boyut puanı, erkek öğrencilerin yeterli psikolojik alt boyutu puanından daha düşük olduğu tespit edilmiştir.

Gül (2017) tarafından yapılan araştırmanın amacı, psikolojik ihtiyaçlar ve ilgili demografik değişkenleri incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 143 kız ve 150 erkek olmak üzere toplam 293 lise öğrencisi oluşturmuştur. Akılcı olan psikolojik ihtiyaçlar ve bazı demografik özellikleri araştırmak için “Duygusal Kendini Belirleme” gibi birtakım ölçekler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda kızların ilişkiselliğinin akılcı olmayan inanç puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı zamanda ortalama puanların yeterlilik ve özerklik irrasyonel inançları arasında cinsiyete göre anlamlı bir fark oluşturmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin kaygı ve depresyon puanları incelendiğinde; kızların puanları erkeklerden daha yüksek çıkmıştır.

Yıldırım (2019) araştırmasında ergenlerde çevrimiçi oyun bağımlılığının onların psikolojik ihtiyaçları bakımından ele alınmasını konu almıştır. Araştırmaya İstanbul ilinde yaşayan 262 kız ve 271 erkek olmak üzere toplam 533 öğrenci katılmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre çevrimiçi oyun bağımlılığı ile temel psikolojik ihtiyaçlar ve çevreden algılanan destek arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Çevrimiçi oyun bağımlılığı ile yeterlik arasında ise ilişkiye rastlanılmamıştır.

Tuğran (2020) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik ihtiyaçlar ve aile tutumlarının zorbalık üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 697 lise öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, ilişki gereksinimleri ile aile tutumlarının zorbalık faktörünü anlamlı bir biçimde etkilediği tespit edilmiştir. Aynı zamanda ilişki gereksiniminin tersine, özerklik ve yeterliğin zorbalık faktörünü anlamlı bir biçimde etkilediği tespit edilmiştir.

Soydaş (2021) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ailesi ile beraber yaşayan ya da yurtda ailesinden ayrı yaşayan lise öğrencilerinin hayat amaçları, ruhsal durumları ve

psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu araştırmanın örneklemine ankırı şehrinde yaşayan ve lisede öğrenim gören 586 erkek ve 272 kız olmak üzere toplam 858 ğrenci oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda; ailesi ile beraber yaşamanın ya da yurttan ailesinden ayrı yaşamanın hayat amacı, psikolojik durum gibi faktörleri anlamlı şekilde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin yaşama dair inançları ve hedefleri azaldıkça ruhsal problemlerin arttığı tespit edilmiştir. Bu araştırma bağlamında; hayata dair olan anlamın, bireyin psikolojik ihtiyaçlarını ve ruhsal durumlarını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Yıldırım ve Zeren (2021) tarafından yapılan çalışmada, 262 kız ve 271 erkek olmak üzere toplam 533 lise öğrencisinden veri toplanmıştır. Araştırmanın amacı, video oyunu bağımlılığı, okul türü, temel psikolojik ihtiyaçlar ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin ilişkisini incelemektir. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre oyun bağımlılığı puanlarının meslek liselerinde daha anlamlı şekilde yüksek oluğu tespit edilmiştir. Oyun bağımlılığı değişkeninin temel psikolojik ihtiyaçları ise olumsuz şekilde etkilediği belirlenmiştir.

Çelebi (2022) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise ğrencilerinde psikolojik ihtiyaç ve öznel zindelik ilişkisinde öz şefkatin etkisini tespit etmektir. Araştırma, Adana şehrinde yürütülmüştür. Araştırmanın alışma grubunu, 336 kız ve 296 erkek olmak üzere toplam 632 lise ğrencisi oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda öznel zindelik, psikolojik ihtiyaç, öz şefkat arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise ğrencilerinde psikolojik ihtiyaç ve öznel zindelik ilişkisinde öz şefkatin etkisi bulunmuştur.

Kaba (2022) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde temel psikolojik ihtiyaçlar ve internet kullanımının ilişkisini incelemektir. Sosyal medya araçlarına girme süresi, yaş grubu, kullanılan sosyal ağlar, psikolojik ihtiyaçlar, sosyal medya kullanımı araştırmanın değişkenleridir. Araştırmanın alışma grubunu birbirlerinden farklı lise türlerinde öğrenim gören 326 kız ve 182 erkek olmak üzere toplam 508 lise ğrencisi oluşturmuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda psikolojik ihtiyaçlar ve sosyal aė arasında bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Taşbaşı (2023) tarafından yapılan araştırmanın amacı, lise ğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ve evrimii oyun bağımlılığı ilişkisinde heyecanın etkisini tespit etmektir. Araştırmanın rneklemine, Karaman şehrinde yaşayan 531 lise ğrencisi oluşturmuştur. Bu araştırma 2022-2023 döneminde yürütülmüştür. Araştırmadan elde edilen veriler

doğrultusunda lise öğrencilerinde; psikolojik ihtiyaç puanı yükseldikçe çevrimiçi oyun bağımlılığı puanının düştüğü, psikolojik ihtiyaç puanı düştükçe çevrimiçi oyun bağımlılığı puanı yükseldiği görülmüştür.

2.4.4. Psikolojik İhtiyaçlar ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

McCauley ve Pavlidis (2001) tarafından yapılan araştırmanın amacı, aile içi iletişim ve depresyon arasındaki ilişkiyi psikolojik ihtiyaçlar bağlamında incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 60 öğrenci ve aileleri oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre mutsuz ve mutsuz öğrencilerin kendi ebeveynleri ile olan etkileşimlerini olumsuz yönde algıladıkları görülmüştür. Aile etkileşimi içerisinde psikolojik ihtiyaçların önemli bir yer tuttuğu tespit edilmiştir. Araştırma verileri ışığında gelişim ve ilerleme yönündeki şemaların, ilişkili olma ve özerk olma ihtiyaçları ile bağlantılı olduğu sonucuna varılmıştır.

Fleming (2005) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik ihtiyaçların farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 12 ila 19 yaşları arasındaki 994 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada konu ile ilgili araştırılan değişkenler erken ergenler ve geç ergenler arasında karşılaştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre özerklik psikolojik ihtiyacının cinsiyete ve yaşa göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Arnold, Reynolds ve Marshall (2009) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde içsel güdülenme ile psikolojik ihtiyaç doyum ilişkisini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 20 eyaletten 13 yaşındaki 1272 öğrenci oluşturmuştur. Bu araştırmanın amacı, temel psikolojik ihtiyaçlar ile araştırmaya katılmak için içsel motivasyon arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre psikolojik ihtiyaç doyumunu karşılanan öğrencilerin içsel güdülenmelerinin de fazla olduğu, psikolojik ihtiyaç doyumunu karşılanamayan ve düşük oranda karşılanan bireylerin içsel güdülenmelerinin ise daha düşük olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda temel psikolojik ihtiyaç doyumunu yüksek olan öğrencinin ders çalışması için motivasyonun yüksek olduğu görülmüştür.

Evans (2009) tarafından yapılan araştırmanın amacı, müzik aktivitelerinin psikolojik ihtiyaçlar üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda; müziğe daha önce başlayan kişilerin özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyacının daha yüksek oranda karşılandığı tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre müzik faaliyetinde etkin rol oynayan ergenlerin yaşamdan fazla doyum aldıkları, diğer

öğrencilerin ise daha az doyum aldıkları görülmüştür. Yaşamdan fazla doyum alan, müzikle uğraşan ergenlerin gelişim ve değişim özelliklerinin diğer öğrencilerden daha ileride ve hızlı olduğu tespit edilmiştir.

Jang, Reeve, Ryan ve Kim (2009) tarafından lise öğrencilerinde psikolojik ihtiyaçlar ve tatmin edici öğrenme düzeylerini açıklayan iki araştırma yapılmıştır. Araştırma, Koreli lise öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan ilk araştırmada öz belirleme teorisindeki temel psikolojik ihtiyaçların, öğrencilerin tatmin edici öğrenme deneyimleri ve olumlu etki ile ilişki olduğu bulunmuştur. İkinci araştırmada ise psikolojik ihtiyaç doyumunun başarı, katılım, içsel motivasyon ve düşük olumsuz duygulanımı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Chiang ve Sunny (2010) tarafından yapılan araştırmanın amacı, çevrim içi oyunların öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları üzerine olan etkisini incelemektir. Çevrim içi oyunların psikolojik ihtiyaçların karşılanması ve karşılanamaması ergeni etkilemektedir. Araştırma sonuçları; çevrim içi oyunların psikolojik ihtiyaçları karşıladığı yönünde bulunmuştur. Araştırmaya göre birey, oynadığı oyunda ilerledikçe yeterlik ihtiyacını karşıladığı, başka insanlar ile oyun oynadıkça ise ilişki ihtiyacını karşıladığı tespit edilmiştir.

Zhang, Solmon, Kosma, Carson ve Gu (2011) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik ihtiyaç doyumu ile bedensel faaliyetlerde yer almanın ilişkisini incelemektir. Araştırmaya, 286 ergen öğrenci dâhil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; ergenlerde psikolojik ihtiyaç doyumu ile bedensel faaliyetlerde yer alma ilişkisinin pozitif olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik gereksinimlerin giderilmesi ve karşılanmasının, bedensel faaliyetlere katılımı kolaylaştırdığı bu araştırma bağlamında bulunmuştur.

Diseth, Danielsen ve Samdal (2012) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik ihtiyaçları çeşitli değişkenler ile birlikte incelemektir. Bu araştırmada; psikolojik ihtiyaçlar, başarıma, hayat doyumu etkileşimine bakılmıştır. Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda, ilişkisellik, yeterlik ve özerklik; öğrenme, hayat doyumu ve başarıma arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gereksinimleri doyurma alt boyutu ile temel psikolojik ihtiyaçlar alt boyutu yeterlilik arasında anlamlı ve pozitif ilişki olduğu tespit edilememiştir.

Hein, Koka ve Hagger (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı, öğrencilerin üzerinde öğretmenlerin davranışını incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 309 erkek ve 293 kız olmak üzere toplam 602 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma, lise öğrencileri ile yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre psikolojik ihtiyaçların giderilmemesi, öğretmenlerin öfke gibi davranışlarına zemin hazırladığı tespit edilmiştir. Öğrenciler, öğretmenlerin onlara bağırıp kızıdıkça psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmadığını ifade etmişlerdir.

Lam, Law, Chan, Wong, Zhang (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı, zorbalığı psikolojik ihtiyaçlar açısından değerlendirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu, 536 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler bağlamında, yüksek olmayan başarıdaki öğrenciler, hem mağdur hem zorba özellik taşımaya daha yatkın oldukları görülmüştür. Ayrıca psikolojik ihtiyaç alt boyutlarından ilişki gereksinimi giderildikçe zorba olma ve mağdur olma oranlarının düştüğü araştırmada tespit edilmiştir.

Young-Jones, Fursa, Byrket, Sly (2015) tarafından yapılan araştırmanın amacı, zorbalık ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi farklı değişkenler açısından incelemektir. Bu değişkenlerden biri de psikolojik ihtiyaçlardır. Araştırmanın çalışma grubunu, 68 kız ve 62 erkek olmak üzere toplam 130 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen veriler ışığında zorbalık yaşamış öğrencilerin akademik güdülenmelerinin diğerlerinden daha alt seviyede olduğu tespit edilmiştir. Zorbalık yaşamış bu öğrencilerin tüm psikolojik alt boyutlarının diğer öğrencilerden daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca yüksek olmayan özerklik, yeterlik ve ilişki ihtiyacının zorbalığa sebep olmadığı tespit edilmiştir.

Gnambs ve Hanfstingl (2016) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik ihtiyaç ve akademik güdülenme ilişkisinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 600 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma bulguları; ergenlerde temel psikolojik ihtiyaç alt boyutlarının giderilmemesinin akademik güdülenmeyi de düşürdüğünü göstermiştir. Akademik güdülenmenin sağlanmasının ana faktörünün ilişkisellik, özerklik, yeterlilik gereksinimlerinin giderilmesi olduğu tespit edilmiştir.

Zhen ve diğerleri (2017) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik ihtiyaçların öğrenmeleri etkileyip etkilemediğini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 605 Çinli ergen öğrenci oluşturmuştur. Araştırma bulguları; ergenlerde psikolojik ihtiyaçların öğrenmeleri etkilediğini göstermiştir. Bu psikolojik ihtiyaçlar, yeterlilik ve ilişkiselliktir. Araştırmalardan elde edilen veriler ışığında öğrencinin kendi

özerkliğini ve özgüvenini arttırarak akademik motivasyonunu yükselttiği ve öğrenme düzeyinin hızlandığı tespit edilmiştir.

Liu, Hu ve Qi (2022) tarafından yapılan araştırmanın amacı, ergenlerde psikolojik ihtiyaç doyumu ile sosyal medya bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu 384 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma Çin’de gerçekleştirilmiştir. Araştırma çevrimiçi şekilde yapılmış olup iki sene sürmüştür. Araştırmadan elde edilen veriler bağlamında; psikolojik ihtiyaçların sosyal bağımlılık seviyeleri üzerinde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Ölçülen temel psikolojik ihtiyaçlar alt boyutlarının bir sene sonra da sosyal bağımlılık seviyesi üzerinde aracı rol oynadığı bu araştırma bağlamında tespit edilmiştir.

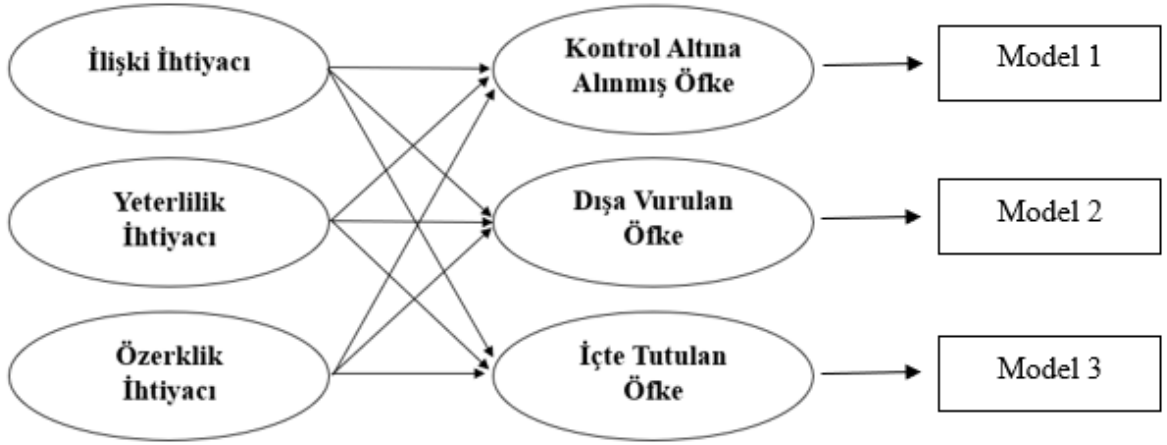

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Temel psikolojik ihtiyaçların lise öğrencilerinin öfke ifade tarzı düzeyine olan etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırmada nicel veri analizi yöntemlerinden ilişkisel tarama deseni kullanılmıştır. İlişkisel tarama deseni çeşitli değişkenler arasındaki farklılaşmanın ya da ilişkinin yönünün ve düzeyinin belirlenmesi için kullanılan bir yöntemdir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Bu araştırma oluşturulan modele ait bilgiler şekil 3.1.'de gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Araştırma modeli

Şekil 3.1. incelendiğinde ilişki ihtiyacının, yeterlilik ihtiyacının ve özerklik ihtiyacının kontrol altına alınmış öfke düzeyine etkisi birinci regresyon modelinde, ilişki ihtiyacının, yeterlilik ihtiyacının ve özerklik ihtiyacının dışa vurulan öfke düzeyine etkisi ikinci regresyon modelinde ve ilişki ihtiyacının, yeterlilik ihtiyacının ve özerklik ihtiyacının içte tutulan öfke düzeyine etkisi üçüncü regresyon modelinde incelenmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Araştırma evreni Kırıkkale ilinde eğitim gören lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmanın örneklemi 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında Kırıkkale ilinde MEB'e bağlı 3 farklı lisede öğrenim gören basit seçkisiz örnekleme yöntemi yoluyla belirlenen 536 lise öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma evreninden örneklem belirlemek amacıyla Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel (2016) tarafından önerilen

örnekleme formülü kullanılmıştır. Bu formüle göre 23139 kişilik öğrenci evreninden %95 güven düzeyinde ve %5 hata payında 384 kişilik bir örneklemin yeterli olduğu tespit edilmiştir. Araştırma için örneklem sayısı belirleme sürecinden sonra araştırma evreninden örnekleme belirlemek amacıyla kullanılan basit seçkisiz örneklem yöntemine göre evrenden her katılımcının örnekleme bulunma olasılığının eşit olması sağlanmıştır. Bu amaçla Kırıkkale Valiliği sitesinden (Kırıkkale Valiliği, 2023) indirilen okullar listesi incelenerek kura usulü ile okullar belirlenmiştir. Belirlenen okullar sonrasında okul idareleri ile görüşülerek her okuldan gönüllü olan katılımcılar ile çalışma yürütülmüştür. Bu sayede toplanan verilerin seçkisizlik özelliği sağlanmıştır. Bu kapsamda araştırma güvenilirliğinin sağlanması amacıyla örneklem 536 kişiye ulaşılmıştır ve basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılarak veriler toplanmıştır. Bu sayede kullanılan kura usulü ile 3 lise türünden eşit olasılıkla katılımcılar örnekleme aktarılmıştır. Basit seçkisiz örnekleme yöntemi, çalışılan konu kapsamına dâhil edilen her bir ögenin örneklem olma şansının aynı olduğu bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2016). Bu kapsamda basit seçkisiz örneklem yöntemi randomize örneklem belirleme ilkeleri esas alınarak araştırma örnekleme oluşturulmuştur. Araştırmanın örnekleme ilişkin bilgiler tablo 3.1.'de verilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırma Örnekleme (N = 536)

	Grup	Frekans	%
Cinsiyet	Kız	241	45.0
	Erkek	295	55.0
Sınıf Seviyesi	9. Sınıf	107	20.0
	10. Sınıf	140	26.1
	11. Sınıf	138	25.7
	12. Sınıf	151	28.2
Okul Türü	Anadolu	214	39.9
	Fen	207	38.6
	Meslek	115	21.5
Sosyoekonomik Düzey	Düşük	30	5.6
	Orta	399	74.4
	Yüksek	107	20.0

Tablo 3.1.'deki bulgular incelendiğinde araştırma örnekleminin cinsiyete göre %45 kız, %55 erkek; sınıf seviyesine göre %20 dokuzuncu sınıf, %26.1 onuncu sınıf, %25.7 on birinci sınıf, %28.2 on ikinci sınıf; okul türüne göre %39.9 anadolu lisesi, %38.6 fen lisesi, %21.5 meslek lisesi; sosyoekonomik düzeye göre %5.6 düşük sosyoekonomik düzey, %74.4 orta sosyoekonomik düzey, %20 yüksek sosyoekonomik düzey gruplarından gelen öğrencilerdir.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan bu formla öğrencilerin cinsiyet, sınıf, okul türü ve sosyoekonomik düzey gibi sosyodemografik bilgilerinin toplanması hedeflenmiştir. Oluşturulan forma öğrencilere ait özel kişisel bilgilere dair sorular eklenmeyerek öğrencilerin formları daha rahat ve güvenli doldurmaları hedeflenmiştir.

3.3.2. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği – Lise Formu

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği; Deci ve Ryan (2000) tarafından geliştirilmiş, Kesici, Üre, Bozgeyikli ve Sünbül (2003) tarafından Türkçeye uyarlaması yapılmıştır. Ölçek, Şahin ve Korkut-Owen (2009) tarafından ise lise öğrencilerine uyarlanmıştır. Ölçek, ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının belirlenebilmesi amacıyla kullanılmakta ve temel psikolojik ihtiyaçların karşılanıp karşılanmadığını ölçmektedir (Deci ve Ryan, 2000). Ölçekte bireylerin çeşitli alanlara yönelik gereksinimleri sunulmakta ve bireylerin bu durumu ne sıklıkla arzuladıklarını ölçek üzerinde belirtmeleri istenmektedir (Kesici vd., 2003).

Ölçek, 21 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Özerklik, yeterlilik, ilişkisellik ihtiyaçları olmak üzere üç alt ölçeği bulunmaktadır (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012). Olumlu şekilde hazırlanmış maddeler 1: Hiç Doğru Değil, 2:Doğru Değil, 3:Biraz Doğru, 4:Doğru, 5=Çok Doğru şeklindedir (Kesici vd., 2003). Ölçek maddeleri kişinin ihtiyaç duyduğu alanlar ile ilgilidir (Yarkın, 2013).

Ölçeğin alt boyutlarından olan özerklik ihtiyacı, kişinin ilişki kurarken kendini güvende hissetme ve sosyal ilişkilerinde diğerlerinden bağımsız olma arzusunu, insanın yaşamındaki faaliyetlerde seçme şansını ortaya koymaktadır (Cihangir-Çankaya, 2009). İnsanın yaptığı davranışları bilmesi, tespit etmesi ve diğerlerinden, çevresinden bağımsız kendi kararını kendinin verebilmesi, seçme şansını kullanmasıdır (Ryan ve Lynch, 1989).

Ölçeğin alt boyutlarından olan yeterlilik ihtiyacı, bireyin yaptığı işlerde kendisini muktedir hissetmesi, yeteneklerini belirli noktalarda ve faaliyetlerinde kullanması sonucu oluşan kendini yeterli hissetme durumudur (Cihangir-Çankaya, 2005). Yeterlilik ihtiyacı karşılanan insanlar başladığı işleri başarı ile bitiren, yaptığı faaliyetleri tamamlayan, başkaları tarafından takdir gören kişilerdir (Ingledew, Markland, Sheppard, 2004).

Ölçeğin alt boyutlarından olan ilişki ihtiyacı, kişisel ilişkilerle ilgili olarak insanın çevresi ile düşünce ve duygularını paylaşmasını içermektedir (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012). Kişinin kendinden başka diğer insanlar ile etkileşimde bulunması ve kişinin belli bir topluluk içinde hissetmesi, yaşadığı ilişkiler ve kurduğu etkileşimlerin tatmin edici olması durumudur (Akbağ ve Ümmet, 2017).

Grubun puan ortalamasına göre alt, orta ve üst düzey ihtiyaç puan aralığı elde edilmekte, bireyin puanı bu aralıklara göre değerlendirilmektedir. Puan yükseldikçe kişi; psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığını, düştükçe ise karşılanmadığını hissetmektedir (Yarkın, 2013). Yüksek puan, kişinin ilgili alt boyutun kapsadığı özelliğe sahip olduğunu göstermektedir. Örneğin özerlik boyutunda puanın fazla oluşu, bireyin özerk hissettiğini göstermektedir. Psikolojik ihtiyaçlar ölçeğinden alınan puanlar bireyin psikolojik ihtiyaca duyduğu arzunun derecesini göstermektedir (Gündoğdu ve Yavuzer, 2012).

Ölçeğin güvenirliğini belirten iç tutarlık katsayıları özerklik ihtiyacı için 0.73, yeterlik ihtiyacı için 0.61 ve ilişkili olma ihtiyacı için 0.73'tür. Ölçeğin toplam güvenirlik katsayısı 0.76'dır. Ölçeğin Cronbach's Alpha değeri 0.87'dir (Kesici vd., 2003). Ölçek, yüksek puanlar yüksek psikolojik ihtiyaca işaret edecek şekilde puanlanmıştır.

Araştırma sürecinde veri analizi öncesinde bu ölçme aracının güvenirlik bulgularını test etmek amacıyla Alfa Güvenirlik katsayısı kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ölçeğin genel Alfa Güvenirlik katsayısı 0,84 düzeyindedir. Buna ek olarak ölçeğin geçerlilik bulgularını test etmek amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları ölçeğin üç faktörlü yapısının geçerli biçimde korunduğuna işaret etmektedir ($\Delta X^2 = 762.38$, $sd = 286$, $\Delta X^2/sd = 2,66$, $RMSEA = 0.03$, $CFI = 0.94$, $GFI = 0.87$, $AGFI = 0.86$). Elde edilen bu bulgular Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Lise Formu'nun bu araştırmada kullanılmasının geçerli ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

3.3.3. Öfke İfade Tarz Ölçeği

Spielberger, Jacobs, Russell ve Crane (1983) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin Türkçe uyarlaması Özer (1994) tarafından yapılmıştır. Trait Anger and Anger Expression

Scales, orijinal ölçeğin ismidir. Ölçeğin amacı, öfke duygusunu ve öfkenin ifade biçimini değerlendirmektir. Öfke İfade Tarzı Ölçeği, öfke içte, öfke dışta ve öfke kontrol olarak üç boyuttan ve 24 sorudan oluşmaktadır.

Öfke kontrol alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar öfkenin kontrol edilebildiğini göstermekte ve 8 maddeden oluşmaktadır. Öfke dışta alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar öfkenin kolayca ifade edildiğini göstermekte ve 8 maddeden oluşmaktadır. Öfke içte ölçeğinden alınan yüksek puanlar ise öfkenin bastırılmış olduğunu göstermekte ve 8 maddeden oluşmaktadır (Bıçak ve Yöndem, 2008).

Öfkeyi dışa vurma boyutu; 12, 17, 19, 22, 24, 29, 32, 33 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Öfkeyi içte tutma boyutu; 13, 15, 16, 20, 23, 26, 27, 31 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Öfkeyi kontrol etme boyutu; 11, 14, 18, 21, 25, 28, 30, 34 numaralı maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin puanlanmasında 4'lü likert kullanılmıştır. Ölçeğin değerlendirilmesinde "Hiç tanımlamıyor" yanıtına 1 puan, "Biraz tanımlıyor" yanıtına 2 puan, "Oldukça tanımlıyor" yanıtına 3 puan, "Tümüyle tanımlıyor" yanıtına 4 puan verilir (Özer, 1994).

Ölçeğin ters yönlü maddesi yoktur ve maddeler öfkenin yokluğundan ziyade varlığından yola çıkarak ölçüm yapmaktadır (Savaşır ve Şahin, 1997). Her alt ölçeğin puanlaması için genel gruptan elde edilen puanların aritmetik ortalaması bulunmakta ve alınan puanın ortalamasının üzerinde olması öfke ifade düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Öfke içte, öfke dışta ölçeklerinden alınan puanların düşük olması olumlu iken, öfkenin kontrolünde puanların yüksek oluşu olumlu nitelik arz etmektedir (Özer, 1994). Ölçeğe verilen yanıtlar; (1) hiç, (2) biraz, (3) oldukça ve (4) tümüyle biçimdedir. Ölçekten alınan puan, 8-32 aralığında farklılaşmaktadır.

Uyarlama çalışmasında geçerlik, faktör analizi üzerine çalışmalar sürdürülmüştür. Güvenirlik çalışmasında madde puan korelasyonlarının .14 ve .56 arasında olduğu, Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının ise .73 ve .84 arasında olduğu tespit edilmiştir (Savaşır ve Şahin, 1997). Ölçekte genel toplam puan hesaplanmaz, her ölçeğin maddeleri alt ölçeğin puanını oluşturmaktadır aynı zamanda ölçek yüksek puanlar yüksek öfke ifade tarzına işaret edecek şekilde puanlanmıştır (Sağlam, 2020).

Araştırma sürecinde veri analizi öncesinde bu ölçme aracının güvenilirlik bulgularını test etmek amacıyla Alfa Güvenilirlik katsayısı kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre ölçeğin genel Alfa Güvenilirlik katsayısı 0,79 düzeyindedir. Buna ek olarak

ölçeğin geçerlilik bulgularını test etmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları ölçeğin üç faktörlü yapısının geçerli biçimde korunduğuna işaret etmektedir ($\Delta X^2 = 883.5$, $sd = 570$, $\Delta X^2/sd = 1.55$, $RMSEA = 0.03$, $CFI = 0.91$, $GFI = 0.89$, $AGFI = 0.90$). Elde edilen bu bulgular Öfke İfade Tarz Ölçeği'nin bu araştırmada kullanılmasının geçerli ve güvenilir olduğuna işaret etmektedir.

3.4. VERİ ANALİZİ

Araştırma izni için öncelikle etik kurul izni, araştırma izni ve ölçek sahiplerinden kullanma izinleri alınmıştır. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurulu Başkanlığı araştırmanın uygulanmasını ve etik açıdan uygun olduğunu görmüştür (EK-1). Daha sonra Kırıkkale İl Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Araştırma Komisyonu tarafından da araştırmanın uygulanmasının uygun olduğu görülmüştür (EK-3). Ayrıca Öfke İfade Tarz Ölçeği ve Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği için kullanım izinleri ilgili akademisyenlerden e-posta yoluyla alınmıştır (sırasıyla EK-7 ve EK-8 ilgili izinler eklenmiştir). Gerekli izinler tamamlandıktan sonra Kırıkkale ili merkez ilçesinde bulunan 3 lisenin okul idarelerinden izin alınarak uygulama günleri planlanarak okullara ulaşılmıştır. Öğrencilere uygulama öncesinden araştırmanın içeriğinden, gizlilik, gönüllülük esasından bahsedilmiştir. Ardından velilere veli onam formu (EK-9) ve öğrencilere katılımcı onam formu (EK-10), Öfke İfade Tarz Ölçeği (EK-5), Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği (EK-6) ve kişisel bilgiler formundan (EK-4) oluşan anketler uygulanmıştır. Gönüllülük esasına dayanarak öğrenciler araştırmaya dâhil edilmiştir.

Araştırma verilerinin analizi sürecinde ilk olarak ölçme araçlarının geçerli ve güvenilir bulgular verme durumunu tespit etmek için Alfa Güvenilirlik Katsayısı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları incelenmiştir. Ölçme araçlarının geçerliliği ve güvenilirliği kanıtlandıktan sonra araştırma değişkenlerinin normal dağılım özelliği gösterme düzeyini belirlemek amacıyla çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Sonrasında araştırma değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla parametrik testlerden ilişkisiz örneklem için t Test, sınıf seviyesine, okul türüne ve sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmasını tespit etmek amacıyla parametrik testlerden Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. ANOVA sürecinde kullanılacak çoklu karşılaştırma testlerini belirlemek ve varyans homojenliği varsayımını tespit etmek için Levene Testi kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri tespit etmek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki etkileşimleri test etmek ve araştırma modellerini incelemek için Çoklu Regresyon Analizi

kullanılmıştır. Bu araştırma sürecinde .05 anlamlılık katsayısı ile çalışılmıştır. Bu araştırmada bu amaçlarla SPSS 21 ve LISREL3 paket programları kullanılmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

4.1. BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Temel psikolojik ihtiyaçların lise öğrencilerinin öfke ifade tarzı düzeyine olan etkisini ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırmada ilk olarak değişkenlerin dağılım özelliklerini tespit etmek amacıyla betimsel istatistikler incelenmiştir. Araştırma değişkenlerine dair betimsel istatistikler tablo 4.1.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Betimsel İstatistikler

		Ortalama	Standart Sapma	Çarpıklık Katsayısı	Basıklık Katsayısı
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	21.83	4.93	-.13	-.36
	Dışa Vurulan Öfke	17.34	4.85	.59	-.02
	İçte Tutulan Öfke	18.48	4.46	.30	-.31
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	16.88	5.32	.50	.56
	Yeterlilik İhtiyacı	15.52	3.91	.25	.48
	Özerklik İhtiyacı	9.18	3.08	.50	-.00

Tablo 4.1.'deki bulgulara göre kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık katsayısının -1 ve +1 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Büyüköztürk, Çokluk, Şekercioğlu (2012), çarpıklık ve basıklık katsayısı -1 ve +1 arasında olan değişkenlerin normal dağılım özelliğinden çok da sapma göstermediğini bildirmektedir. Bu sebeple değişkenlerin normal dağılıma uygun olduğu kabul edilmiştir. Buna ek olarak alt gruplar için karşılaştırmalarda (t test, ANOVA vb.) alt gruplar için de normal dağılım varsayımı istendiğinden alt gruplar için de normal dağılım varsayımı incelenmiştir ve veri setinin tüm alt gruplar için normal dağıldığı tespit edilmiştir.

4.2. CİNSİYETE GÖRE FARKLILAŞMALAR

Araştırma değişkenlerinin (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) cinsiyete göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla İlişkisiz Örneklemeler İçin t Test kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.2.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.2. Cinsiyet İçin T Test Sonuçları

		Grup	N	$\bar{X}$	σ	t	sd	p
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	Kız	241	20.79	4.69	-4.49	534	.00*
		Erkek	295	22.68	4.98			
	Dışa Vurulan Öfke	Kız	241	17.15	4.43	-.84	534	.40
		Erkek	295	17.51	5.18			
	İçte Tutulan Öfke	Kız	241	18.63	4.20	.71	534	.48
		Erkek	295	18.36	4.67			
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	Kız	241	17.09	5.26	.82	534	.41
		Erkek	295	16.71	5.38			
	Yeterlilik İhtiyacı	Kız	241	16.06	4.01	2.91	534	.00*
		Erkek	295	15.08	3.78			
	Özerklik İhtiyacı	Kız	241	9.55	3.10	2.48	534	.01*
		Erkek	295	8.89	3.04			

* = $p < 0,05$

Tablo 4.2.'deki bulgular incelendiğinde kontrol altına alınmış öfke düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{534} = -4.94$, $p < .05$) Elde edilen bulgular incelendiğinde erkeklerin ($\bar{X} = 22.68$) kontrol altına alınmış öfke düzeylerinin kızlardan ($\bar{X} = 20.79$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak dışa vurulan öfke ($t_{534} = -.84$, $p > .05$) ve içte tutulan öfke ($t_{534} = .71$, $p > .05$) düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma bulguları incelendiğinde yeterlilik ihtiyacı düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{534} = 2.91$, $p < .05$). Elde edilen bulgular incelendiğinde kızların ($\bar{X} = 16.06$) yeterlilik ihtiyacı düzeyinin erkeklerden ($\bar{X} = 15.08$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Özerklik ihtiyacı düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($t_{534} = 2.48$, $p < .05$). Elde edilen bulgular incelendiğinde kızların ($\bar{X} = 9.55$) özerklik

ihtiyacı düzeyinin erkeklerden ($\bar{X} = 8.89$) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak ilişki ihtiyacı düzeyinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($t_{534} = .82, p > .05$).

4.3. SINIF SEVİYESİNE GÖRE FARKLILAŞMALAR

Araştırma değişkenlerinin (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) sınıf seviyesine göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz öncesinde analiz varsayımlarından olan varyans homojenliği varsayımını test etmek amacıyla Levene Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.3.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.3. Sınıf Düzeyi İçin Levene Testi Sonuçları.

		Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	.73	3	532	.53
	Dışa Vurulan Öfke	2.80	3	532	.04*
	İçte Tutulan Öfke	1.06	3	532	.37
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	4.08	3	532	.01*
	Yeterlilik İhtiyacı	1.44	3	532	.23
	Özerklik İhtiyacı	2.23	3	532	.08

* = $p < .05$

Tablo 4.3.'teki bulgular incelendiğinde dışa vurulan öfke ve ilişki ihtiyacı değişkenlerin sınıf seviyesine göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Varyans homojenliği varsayımının sağlanmadığı bu durumda Games Howell testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Kontrol altına alınmış öfke, içte tutulan öfke, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin sınıf seviyesine göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyans homojenliği varsayımının sağlandığı bu durumda Tukey Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Levene Testi sonrasında araştırma değişkenlerinin (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) sınıf seviyesine göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.4.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.4. Sınıf Seviyesine Göre ANOVA Sonuçları

		Grup	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	Gruplar Arası	1.81	3	3.60	.15	.93	
		Gruplar İçi	13039.41	532	24.51			
		Toplam	1305.22	535				
	Dışa Vurulan Öfke	Gruplar Arası	88.51	3	29.50	1.25	.29	
		Gruplar İçi	12531.25	532	23.55			
		Toplam	12619.76	535				
	İçte Tutulan Öfke	Gruplar Arası	259.71	3	86.57	4.42	.00*	10 < 9
		Gruplar İçi	10412.14	532	19.57			10 < 12
		Toplam	10671.85	535				
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	Gruplar Arası	304.55	3	101.52	3.63	.01*	9 > 10
		Gruplar İçi	14865.04	532	27.94			
		Toplam	15169.60	535				
	Yeterlilik İhtiyacı	Gruplar Arası	101.95	3	33.98	2.24	.08	
		Gruplar İçi	8083.78	532	15.20			
		Toplam	8185.73	535				
	Özerklik İhtiyacı	Gruplar Arası	87.76	3	29.25	3.11	.03*	10 < 12
		Gruplar İçi	5002.21	532	9.40			
		Toplam	5089.97	535				

* = p<.05

Tablo 4.4.'teki bulgulara göre içte tutulan öfke düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{532} = 4.42$, $p < .05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının 10. sınıf ($\bar{X} = 17.44$) öğrencileri ile 9 ($\bar{X} = 19.04$) ve 12. ($\bar{X} = 19.17$) sınıf öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular 10. sınıf öğrencilerinin içte tutulan öfke düzeyinin 9 ve 12. sınıf öğrencilerinden düşük olduğuna işaret etmektedir.

İlişki ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{532} = 3.63$, $p < .05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Games Howell Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının 9 ($\bar{X} = 18.36$) ve 10. sınıf ($\bar{X} = 16.37$) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin 10. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özerklik ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{532} = 3.11$, $p < .05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının 10 ($\bar{X} = 8.70$) ve 12. sınıf ($\bar{X} = 9.60$) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde 12. sınıf öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin 10. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın kalan bulguları incelendiğinde kontrol altına alınmış öfke ($F_{532} = .15$, $p > .05$), dışa vurulan öfke ($F_{532} = 1.25$, $p > .05$) ve yeterlilik ihtiyacı ($F_{532} = 2.24$, $p > .05$) düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

4.4. OKUL TÜRÜNE GÖRE FARKLILAŞMALAR

Araştırma değişkenlerinin (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) okul türüne göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz öncesinde analiz varsayımlarından olan varyans homojenliği varsayımını test etmek amacıyla Levene Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.5.'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Okul Türü İçin Levene Testi Sonuçları.

		Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	2.48	2	533	.08
	Dışa Vurulan Öfke	1.46	2	533	.23
	İçte Tutulan Öfke	.59	2	533	.56
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	.97	2	533	.38
	Yeterlilik İhtiyacı	1.04	2	533	.36
	Özerklik İhtiyacı	.30	2	533	.74

* = $p < .05$

Tablo 4.5.'teki bulgular incelendiğinde kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin okul türüne göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyans homojenliği varsayımının sağlandığı bu durumda Tukey Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Levene Testi sonrasında araştırma değişkenlerinin (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) okul

türüne göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.6.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.6. Okul Türü İçin ANOVA Sonuçları

		Grup	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	Gruplar Arası	6.07	2	3.04	.12	.88	
		Gruplar İçi	13044.15	533	24.47			
		Toplam	13050.22	535				
	Dışa Vurulan Öfke	Gruplar Arası	3.94	2	1.97	.08	.92	
		Gruplar İçi	12615.82	533	23.67			
		Toplam	12619.76	535				
	İçte Tutulan Öfke	Gruplar Arası	4.19	2	2.09	.10	.90	
		Gruplar İçi	10667.66	533	20.01			
		Toplam	10671.85	535				
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	Gruplar Arası	322.69	2	161.35	5.79	.00*	AL < ML
		Gruplar İçi	14846.90	533	27.86			
		Toplam	15169.60	535				
	Yeterlilik İhtiyacı	Gruplar Arası	10.72	2	5.36	.35	.71	
		Gruplar İçi	8175.01	533	15.34			
		Toplam	8185.73	535				
	Özerklik İhtiyacı	Gruplar Arası	98.84	2	49.42	5.28	.01*	AL < FL
		Gruplar İçi	4991.13	533	9.36			
		Toplam	5089.97	535				

* = p<.05 FL = Fen Lisesi, AL = Anadolu Lisesi, ML = Meslek Lisesi

Tablo 4.6.'daki bulgulara göre ilişki ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{533} = 5.79$, $p<.05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının anadolu lisesi ($\bar{X} = 16.03$) ve meslek lisesi ($\bar{X} = 18.05$) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde meslek lisesi öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin anadolu lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özerklik ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{533} = 5.28$, $p<.05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Tukey Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının anadolu lisesi ($\bar{X} = 8.66$) ve fen lisesi ($\bar{X} = 9.59$) öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde fen lisesi

öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin anadolu lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın kalan bulguları incelendiğinde kontrol altına alınmış öfke ($F_{533} = .12$, $p > .05$), dışa vurulan öfke ($F_{533} = .08$, $p > .05$), içte tutulan öfke ($F_{533} = .10$, $p > .05$) ve yeterlilik ihtiyacı ($F_{533} = .35$, $p > .05$) düzeyinin okul türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

4.5. SOSYOEKONOMİK DÜZEYE GÖRE FARKLILAŞMALAR

Araştırma değişkenlerinin (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) sosyoekonomik düzeye göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz öncesinde analiz varsayımlarından olan varyans homojenliği varsayımını test etmek amacıyla Levene Testi yapılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.7.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.7. Sosyoekonomik Düzey İçin Levene Testi Sonuçları.

		Levene İstatistiği	sd1	sd2	p
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	.06	3	532	.94
	Dışa Vurulan Öfke	2,45	3	532	.09
	İçte Tutulan Öfke	.19	3	532	.83
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	6,24	3	532	.00*
	Yeterlilik İhtiyacı	3,39	3	532	.03*
	Özerklik İhtiyacı	6,50	3	532	.00*

* = $p < .05$

Tablo 4.7.'deki bulgular incelendiğinde ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerin sosyoekonomik düzeye göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Varyans homojenliği varsayımının sağlanmadığı bu durumda Games Howell testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke değişkenlerinin sosyoekonomik düzeye göre alt gruplarının varyansları arasında anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir. Varyans homojenliği varsayımının sağlandığı bu durumda Tukey Testi kullanılarak çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Levene Testi sonrasında araştırma değişkenlerinin (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) sosyoekonomik düzeye göre farklılaşma durumunu tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.8.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.8. Sosyoekonomik Düzeye Göre ANOVA Sonuçları

		Grup	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Öfke İfade Tarzı	Kontrol Altına Alınmış Öfke	Gruplar Arası	1.90	2	.95	.04	.96	
		Gruplar İçi	13048.32	533	24.48			
		Toplam	1305.22	535				
	Dışa Vurulan Öfke	Gruplar Arası	131.77	2	65.88	2.81	.06	
		Gruplar İçi	12487.99	533	23.43			
		Toplam	12619.76	535				
	İçte Tutulan Öfke	Gruplar Arası	39.89	2	19.94	1.00	.37	
		Gruplar İçi	10631.96	533	19.95			
		Toplam	10671.85	535				
Temel Psikolojik İhtiyaçlar	İlişki İhtiyacı	Gruplar Arası	393.77	2	196.89	7.10	.00*	D > O
		Gruplar İçi	14775.82	533	27.72			D > Y
		Toplam	15169.60	535				
	Yeterlilik İhtiyacı	Gruplar Arası	288.45	2	144.22	9.73	.00*	D > O
		Gruplar İçi	7897.28	533	14.82			D > Y
		Toplam	8185.73	535				
	Özerklik İhtiyacı	Gruplar Arası	281.75	2	14.87	15.62	.00*	D > O
		Gruplar İçi	4808.22	533	9.02			D > Y
		Toplam	5089.97	535				

* = $p < .05$ D = Düşük Sosyoekonomik Düzey, O = Orta Sosyoekonomik Düzey, Y = Yüksek Sosyoekonomik Düzey

Tablo 4.8.'deki bulgulara göre ilişki ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{533} = 7.10$, $p < .05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Games Howell Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının düşük ($\bar{X} = 19.96$) sosyoekonomik düzey ile orta ($\bar{X} = 16.91$) ve yüksek ($\bar{X} = 15.78$) sosyoekonomik düzey öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yeterlilik ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{533} = 9.73$, $p < .05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Games Howell Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının düşük ($\bar{X} = 17.90$) sosyoekonomik düzey ile orta ($\bar{X} = 15.62$) ve yüksek ($\bar{X} = 14.48$) sosyoekonomik düzey öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinin yeterlilik ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Özerklik ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($F_{533} = 15.62$, $p < .05$). Farklılaşmanın kaynağını tespit etmek için yapılan Games Howell Testi sonucunda farklılaşmanın kaynağının düşük ($\bar{X} = 11.93$) sosyoekonomik düzey ile orta ($\bar{X} = 9.18$) ve yüksek ($\bar{X} = 8.46$) sosyoekonomik düzey öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın kalan bulguları incelendiğinde kontrol altına alınmış öfke ($F_{533} = .04$, $p > .05$) dışa vurulan öfke ($F_{533} = 2.81$, $p > .05$) ve içte tutulan öfke ($F_{533} = 1.00$, $p > .05$) düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

4.6. İLİŞKİSEL BULGULAR

Araştırma değişkenleri (kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı) arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi (r) kullanılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4.9.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.9. Korelasyon Analizi Sonuçları (R)

	Öfke İfade Tarzı			Temel Psikolojik İhtiyaçlar		
	KAAÖ	DVÖ	İTÖ	İİ	Yİ	Öİ
KAAÖ	1					
DVÖ	-.45*	1				
İTÖ	-.10*	.26*	1			
İİ	-.11*	-.00	.43*	1		
Yİ	-.12*	.11*	.21*	.58*	1	
Öİ	-.23*	-.05	.31*	.65*	.57*	1

* = $p < .05$ KAAÖ = Kontrol Altına Alınmış Öfke, DVÖ = Dışa Vurulan Öfke İTÖ = İçte Tutulan Öfke, İİ = İlişki İhtiyacı, Yİ = Yeterlilik İhtiyacı, Öİ = Özerklik İhtiyacı

Tablo 4.9.'daki bulgulara göre kontrol altına alınmış öfke ile dışa vurulan öfke arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = -.45, p < .05$). Buna ek olarak kontrol altına alınmış öfke ile içte tutulan öfke ($r = -.10, p < .05$), ilişki ihtiyacı ($r = -.11, p < .05$), yeterlilik ihtiyacı ($r = -.12, p < .05$) ve özerklik ihtiyacı ($r = -.23, p < .05$) arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Dışa vurulan öfke ile içte tutulan öfke arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .26, p < .05$). Buna ek olarak dışa vurulan öfke ile yeterlilik ihtiyacı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .11, p < .05$). Ancak dışa vurulan öfke ile ilişki ihtiyacı ($r = -.00, p > .05$) ve özerklik ihtiyacı ($r = -.05, p > .05$) arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

İçte tutulan öfke ile ilişki ihtiyacı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .43, p < .05$). Buna ek olarak içte tutulan öfke ile yeterlilik ihtiyacı ($r = .21, p < .05$) ve özerklik ihtiyacı ($r = .31, p < .05$) arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.

İlişki ihtiyacı ile yeterlilik ihtiyacı ($r = .58, p < .05$) ve özerklik ihtiyacı ($r = .65, p < .05$) arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak yeterlilik ihtiyacı ile özerklik ihtiyacı arasında da pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = .57, p < .05$). Bu bulgular araştırmanın sonraki bölümünde yapılacak olan regresyon analizi öncesinde bağımsız değişkenler arasında yüksek düzeyde ilişkinin sebep olduğu çoklu doğrusallık probleminin olmadığına işaret etmektedir.

4.7. ETKİLEŞİMSEL BULGULAR

Araştırmanın son aşamasında psikolojik ihtiyaçların öğrencilerin öfke düzeylerine olan etkisini belirlemek amacıyla regresyon analizi kullanılmıştır. Bu amaçla kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke değişkenleri bağımlı değişken olmak üzere üç ayrı regresyon modeli oluşturulmuştur. Oluşturulan bu regresyon modellerinde ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı bağımsız değişken olmak üzere sırası ile Regresyon analizleri yapılmıştır.

Bu kapsamda ilk olarak ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin öğrencilerin kontrol altına alınmış öfke düzeylerine olan etkisi Çoklu Regresyon Analizi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 4.10.'da gösterilmiştir.

Tablo 4.10. Kontrol Altına Alınmış Öfke Düzeyi İçin Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	R	R²	F	p
Sabit	24.91	.88	-	28.19*	.23	.05	1.27*	.00*
İlişki İhtiyacı	.05	.05	.05	.91				
Yeterlilik İhtiyacı	-.00	.06	-.00	-.03				
Özerklik İhtiyacı	-4.42	.09	-.09	-4.53*				

* = p<.05

Tablo 4.10.'daki bulgular incelendiğinde ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin kontrol altına alınmış öfke düzeyinin varyansındaki değişimin %5'ini açıklayabildiği tespit edilmiştir. Ancak özerklik ihtiyacı ($t = -4.53$, $p < .05$) değişkeni modele anlamlı bir etki yaparken ilişki ihtiyacı ($t = .91$, $p > .05$) ve yeterlilik ihtiyacı ($t = -.03$, $p > .05$) değişkenlerinin modele anlamlı bir etki yapmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar özerklik ihtiyacı değişkeninin kontrol altına alınmış öfke düzeyini yordadığına işaret etmektedir. Bu sonuçlar ile aşağıdaki regresyon denklemi oluşturulabilir:

$$\text{Kontrol Altına Alınmış Öfke} = 24.91 + (-4.42 * \text{Özerklik İhtiyacı})$$

Oluşturulan modelin çeşitli uyum değerlerini incelendiğinde varyans enflasyon faktörü ($VIF = 1.05$), tolerans değerleri (0.95), Durbin Watson Testi sonuçları (1.98), Cook Distance ($\bar{X} = .00$) ve Mahalobis Distance ($\bar{X} = 2.99$) değerlerinin kabul edilebilir aralıklarda olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sürecinde ikinci olarak ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin öğrencilerin dışa vurulan öfke düzeylerine olan etkisi Çoklu Regresyon Analizi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 4.11.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.11. Dışa Vurulan Öfke Düzeyi İçin Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	R	R²	F	p
Sabit	19.23	.88	-	21.74*	.14	.02	3.68	.01*
İlişki İhtiyacı	.10	.05	.11	.06				
Yeterlilik İhtiyacı	.20	.06	.16	2.98*				
Özerklik İhtiyacı	-.04	.09	-.02	-.48				

* = p<.05

Tablo 4.11.'deki bulgular incelendiğinde ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin dışa vurulan öfke düzeyinin varyansındaki değişimin %2'sini açıklayabildiği tespit edilmiştir. Ancak yeterlilik ihtiyacı ($t = 2.98, p < .05$) değişkeni modele anlamlı bir etki yaparken ilişki ihtiyacı ($t = .06, p > .05$) ve özerklik ihtiyacı ($t = -.48, p > .05$) değişkenlerinin modele anlamlı bir etki yapmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar yeterlilik ihtiyacı değişkeninin dışa vurulan öfke düzeyini yordadığına işaret etmektedir. Bu sonuçlar ile aşağıdaki regresyon denklemi oluşturulabilir:

$$\text{Dışa Vurulan Öfke} = 19.23 + (.20 * \text{Yeterlilik İhtiyacı})$$

Oluşturulan modelin çeşitli uyum değerlerini incelendiğinde varyans enflasyon faktörü ($VIF = 1.01$), tolerans değerleri (0.99), Durbin Watson Testi sonuçları (1.93), Cook Distance ($\bar{X} = .00$) ve Mahalobis Distance ($\bar{X} = 2.99$) değerlerinin kabul edilebilir aralıklarda olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sürecinde son olarak ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin öğrencilerin içte tutulan öfke düzeylerine olan etkisi Çoklu Regresyon Analizi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları tablo 4.12.'de gösterilmiştir.

Tablo 4.12. İçte Tutulan Öfke Düzeyi İçin Regresyon Analizi Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	R	R²	F	p
Sabit	12.75	.73	-	17.30*	.44	.19	43.13	.00*
İlişki İhtiyacı	.36	.04	.43	7.98*				
Yeterlilik İhtiyacı	-.09	.05	-.08	-1.59				
Özerklik İhtiyacı	.10	.07	.07	1.37				

* = $p < .05$

Tablo 4.12.'deki bulgular incelendiğinde ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı değişkenlerinin içte tutulan öfke düzeyinin varyansındaki değişimin %19'unu açıklayabildiği tespit edilmiştir. Ancak ilişki ihtiyacı ($t = -7.98, p < .05$) değişkeni modele anlamlı bir etki yaparken yeterlilik ihtiyacı ($t = -1.59, p > .05$) ve özerklik ihtiyacı ($t = 1.37, p > .05$) değişkenlerinin modele anlamlı bir etki yapmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ilişki ihtiyacı değişkeninin içte tutulan öfke düzeyini yordadığına işaret etmektedir. Bu sonuçlar ile aşağıdaki regresyon denklemi oluşturulabilir:

$$\text{İçte Tutulan Öfke} = 12.75 + (.36 * \text{İlişki İhtiyacı})$$

Oluşturulan modelin çeşitli uyum değerlerini incelendiğinde varyans enflasyon faktörü ($VIF = 1.23$), tolerans değerleri (0.81), Durbin Watson Testi sonuçları (1.85), Cook Distance ($\bar{X} = .00$) ve Mahalobis Distance ($\bar{X} = 2.99$) değerlerinin kabul edilebilir aralıklarda olduğu tespit edilmiştir.

Oluşturulan regresyon modelleri sonucunda psikolojik ihtiyaçlardan olan özerklik ihtiyaının kontrol altına alınmış öfke düzeyini, yeterlilik ihtiyaının dışa vurulan öfke düzeyini, ilişki ihtiyaının ise içte tutulan öfke düzeyini yordadığı tespit edilmiştir.

BÖLÜM V

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkilere yönelik bulgular literatüre uygun olarak tartışılmıştır. Liselerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin öfke ifade tarzları ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkilere cinsiyet, yaş, okul türü sınıf düzeyi değişkenlerine göre incelenmesinden elde edilen bulgular kapsamında tartışma yapılmıştır. Literatürdeki araştırmaların bazıları araştırmanın bu bölümüne katkı getirmiştir.

5.1.1. Lise Öğrencilerinde Temel Psikolojik İhtiyaçlar ve Öfke İfade Tarzları İlişkisi

Araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinde kontrol altına alınmış öfke ile dışa vurulan öfke arasında orta düzeyde negatif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Bu bulgulara göre kontrol altına alınmış öfke düzeyinin arttığı durumlarda dışa vurulan öfke düzeyinin azaldığını veya kontrol altına alınmış öfke düzeyinin azaldığı durumlarda dışa vurulan öfke düzeyinin arttığını söylemek mümkündür.

Kısaç (1997), Starner ve Peters (2004), Albayrak ve Kutlu (2009), Elkin ve Karadağlı (2016) tarafından yapılan araştırmalarda dışa vurulan öfke oranı yükseldikçe kontrol altına alınmış öfke oranının düştüğü tespit edilmiştir. Bu yönüyle literatürdeki kontrol altına alınmış öfke ile dışa vurulan öfke arasında orta düzeyde negatif yönde ilişki gösterdiğine dair elde edilen sonuçlar bu araştırma bulgularını destekler niteliktedir.

Araştırma bulguları incelendiğinde kontrol altına alınmış öfkenin tüm temel psikolojik ihtiyaçlar alt boyutları ile negatif yönde düşük düzeyde ilişki gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı zamanda kontrol altına alınmış öfkenin, içte tutulan öfke alt boyutu ile de negatif yönde düşük düzeyde ilişki gösterdiği bulunmuştur. Kısaç (1997) ve Starner ve Peters (2004) tarafından yapılan araştırmalarda da öfke içte oranı yükseldikçe kontrol altına alınmış öfke oranının düştüğü tespit edilmiştir.

5.1.2. Öfke İfade Tarzlarının Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre kontrol altına alınmış öfke düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde erkek öğrencilerin kontrol altına alınmış öfke düzeylerinin kız öğrencilerden fazla çıktığı tespit edilmiştir.

Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırma (Annak, 2002; Atış ve Traş, 2020; Danışık-Demirci, 2005; Dünder, 2016; Kısaç, 1997; Mahon ve Yarcheski, 2002; Sala, 1997; Soyaldın, 2007) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalara göre öfke kontrol ve cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre öfke kontrol oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Lise öğrencilerinden elde edilen veriler ışığında öfke kontrolü alt boyutu puanının erkek öğrencilerde fazla çıkmasının altında kültürel sebepler yatıyor olabilir. Ülkemizde cinsiyetlere atfedilen rollerden ötürü erkeklerin duygu ve düşüncelerini kızlara göre daha kontrol ederek açığa çıkardığı söylenebilir (Çengel ve Yurdalan, 2022). Aynı zamanda liselerde öfkesini doğru ifade edemeyen erkek öğrencilere daha fazla disiplin ve uyarı cezası verilmesi erkeklerin duygularını kontrol etmesini gerekli kılıyor olabilir.

McKinnie-Burney (2006) ve Kırmızı (2008) tarafından yapılan araştırmalarda ise kızların kontrol altına alınmış öfke düzeylerinin erkeklerin kontrol altına alınmış öfke düzeylerinden yüksek olduğu ortaya konmuştur. Bu nedenle bu bulgu araştırmamızda elde edilen bulgular ile örtüşmemektedir.

Literatürde kontrol altına alınmış öfke düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı bulgusunu desteklemeyen araştırma (Bilge, 1997; Donat-Bacıoğlu ve Özdemir, 2012; Elkin ve Karadağlı, 2016; Karataş, 2008; Kısaç, 1997; Kuruoğlu, 2009; Okman, 1999) sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda öfke kontrolü düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre dışa vurulan öfke düzeylerinin ve içte tutulan öfke düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırma (Averil, 1983; Atış ve Traş, 2020; Bilge, 1997; Çam ve Baysal, 1996; Esen, 2020; Kırmızı, 2008; Kısaç, 1997; Okman, 1999; Seymenoğlu-Tekin, 2019; Thomas ve Williams, 1991) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalar öfke içe ve öfke dışa alt boyutunda cinsiyetin belirleyici faktör olmadığını tespit etmiştir.

Literatürde ergenlerin cinsiyetlerinin öfke içe durumlarında anlamlı bir fark bulunmayan araştırma (Kuruoğlu, 2009; Spielberger, 1985; Tığlı, 2023) sonuçlarının da olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra ergenlerin cinsiyetlerinin öfke ifade tarzlarını etkilemediği araştırma (Baygöl, 1997; Erdoğan, 2015; Gülveren, 2008; Keskin, 2019; Okman, 1999) sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde dışa vurulan öfke düzeylerinin ve içte tutulan öfke düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusunu desteklemeyen araştırma (Albayrak ve Kutlu, 2009; Kuruoğlu, 2009; Spielberger, 1985) sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda erkeklerin dışa vurulmuş öfke puanlarının, kızların dışa vurulmuş öfke puanlarına göre fazla olduğu bulunmuştur. Saldırgan davranışların erkeklerde daha çok görüldüğünün düşünülmesi bu sonucu doğrulmuş olabilir. Türkiye'nin sosyo-kültürel şartları sebebi ile erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre öfke dışa vurum oranlarının yüksek olması beklense dahi değişen toplumsal şemalar ile birlikte kız öğrencilerin meslek edinmesi ile sosyal roller arasındaki sınır kalkmış olabilir.

Bunun aksine Kılıçarslan (2000), Soyaldın (2007), Bakan-Kıraç ve Sahmurova (2022) tarafından ergenlerde yapılan araştırmalarda öfke dışa ve öfke içte puanlarının kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre daha fazla olduğu ortaya konmuştur. Elkin ve Karadağlı (2016) tarafından yapılan araştırmada ise erkek öğrencilerin içe vurulmuş öfke puanlarının, kız öğrencilerin içe vurulmuş öfke puanlarına göre fazla olduğu bulunmuştur. Cinsiyetler arası farklılaşmanın oluşmasının nedenleri o araştırmada incelenen örneklem grubu, o dönemin kültürü, örneklemin bulunduğu koşullar, eğitim seviyesi, çalışmanın ele alındığı zaman zarfı olabilir.

5.1.3. Öfke İfade Tarzlarının Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre içte tutulan öfke düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın kaynağının 10. sınıf öğrencileri ile 9 ve 12. sınıf öğrencileri arasında olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular 10. sınıf öğrencilerinin içte tutulan öfke düzeyinin 9 ve 12. sınıf öğrencilerinden düşük olduğuna işaret etmektedir. Araştırma bulgularına göre kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

9.sınıf öğrencilerinin liseye yeni başlamaları, uyum sorunu yaşamaları, istedikleri liseyi kazanıp kazanamamaları ve farklı bir ortama geçiş yapmaları 10.sınıf öğrencilerine kıyasla öfkelerini daha içte tutmalarına sebep olabilir. Dağ (2018) tarafından yapılan araştırmada da 9.sınıf öğrencilerinin adaptasyon sorunu yaşadıkları ve yeni okulları ile bağ kuramadıkları tespit edilmiştir. 12.sınıf öğrencilerinin ise sınav kaygısı yaşamaları, sınavın yaklaşması, üniversiteye geçiş yapması ve ailelerinin tutumu bu bulguyu destekliyor olabilir.

Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırma (Aydınlı, 2014; Kuruoğlu, 2009) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Kuruoğlu (2009) tarafından yapılan araştırmada öfke dışa vurum puanları cinsiyete göre farklılaşmamakta, Aydınlı (2014) tarafından yapılan araştırmada ise ergenlerin yaşları arasında öfke içe puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği bulgulanmıştır.

Aynı zamanda literatürde bu araştırma bulgularını desteklemeyen, yaşa bağlı öfke içe vurumunda farklılık oluşmadığı neticesine ulaşan araştırmaların da olduğu tespit edilmiştir. (Albayrak ve Kutlu, 2009; Kuruoğlu, 2009; Stoner ve Spancer, 1987; Tıgılı, 2023). Elkin ve Karadağlı (2016), Kanoğlu (2008), Karataş (2008) ve Okman (1999) tarafından yapılan araştırmalarda ise öfke ifade tarzlarının sınıf düzeyine ve yaşa göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Atar, Eskimez, Kaya, Turan ve Palloş (2012) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe öfke kontrol puanlarının azaldığı belirtilmiştir. Bu araştırmanın tersine McKinnie-Burney (2006) tarafından yapılan araştırmada ise öğrencilerin sınıf düzeyleri yükseldikçe öfke kontrol puanlarının arttığı belirtilmiştir.

Atış ve Traş (2020) tarafından yapılan araştırmada 10.sınıf öğrencilerinin öfke içe vurum puanı 9.sınıf öğrencilerinin öfke içe vurum puanından yüksek çıkmıştır. Bu sonuç, araştırmamız ile ters doğrultudadır.

Sonuç olarak konuyla ilgili literatür öfke ifade tarzının genel olarak sınıf düzeyine göre değişkenliğinin öfke içte üzerinde yoğunlaştığını belirtirken daha sınırlı sayıda araştırmada sınıf düzeyi arasında öfke içte üzerinde fark olmadığını belirtmektedir.

5.1.4. Öfke İfade Tarzlarının Okul Türüne Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke düzeyinin okul türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Lise öğrencileri, ergenlik dönemi içerisinde olup bireyler hemen hemen aynı veya yakın şartlar içerisindeyler (Çakmak ve Sakarya, 2020). Öğrencilerin ergenlik dönemi içerisinde benzer değişim ve gelişimleri yaşamaları öfke ifade tarzları açısından bir farklılaşma yaratmamış olabilir.

Literatürde bu bulguları desteklemeyen araştırma (Güleç, 2002; Gülveren, 2008) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda dışa vurulmuş öfke, okul türüne göre farklılık göstermektedir. Gülveren (2008) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre öfke ifade tarzının alt boyutlarından olan dışa yönelik öfke boyutu için anadolu

lisesinde okuyan öğrencilerin puan ortalamasının hem genel lise hem meslek lisesinde okuyan öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Okman (1999) tarafından lise öğrencilerine yönelik yapılan araştırma bulgularına göre ise kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke düzeyinin anadolu lisesi türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin davranışlarında kalıtım ve genetiğin yanı sıra ortam ve çevrenin büyük etkisi vardır, öğrencilerin büyük bir zamanı okulda geçmektedir. Bireyin içinde yer aldığı koşullar, onun özerk ve özgür olmasına katkı sağlamaktadır (Deci ve Ryan, 1985b). Bu bağlamda okulların türü ve kategorisi özerklik açısından önem taşıdığı bulgularımız ile ters düşmektedir.

Sonuç olarak literatürde öfke ifade tarzlarını okul türüne göre ele alan çalışmaların yetersiz olmasından kaynaklı bu konuda bir tespit yapmanın zor olduğu görülmektedir. Bu nedenle öfke ifade tarzlarının geniş okul örneklemelerinde ele alındığı çalışmalara gereksinim duyulduğu ifade edilebilir.

5.1.5. Öfke İfade Tarzlarının Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Literatürde araştırma bulgularını destekleyen çalışmalar (Elkin ve Karadağlı, 2016; Tıgılı, 2023) vardır. Bu çalışmalarda aile sosyoekonomik düzeyinin öfke içte puanına anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir. (Bilge, 1996; Yöndem ve Bıçak, 2008) tarafından yapılan araştırmalarda ise aile sosyoekonomik düzeyinin öfke dışta puanına anlamlı bir etkisi tespit edilememiştir.

Literatürde ekonomik durumları yüksek olmayan öğrencilerin kontrol puanlarının fazla olduğunu gösteren araştırmaların (Aydınlı, 2014) ve aylık gelir düzeyi yüksek olan ergenlerin öfke kontrol puanlarının yüksek olduğunu gösteren araştırmaların (Akal, 2010) da olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda sosyoekonomik gelir düzeyi yüksek olan kişilerin öfke dışa vurum düzeyinin yüksek olduğunu gösteren (Baygöl, 1997; Gündoğdu, 2010; Kaya vd., 2012; Kısaç, 1997) araştırmalar da vardır.

Fitness (2000), yaptığı çalışmada sosyoekonomik düzeyi düşük olan bireylerin eleştirildiklerinde daha fazla öfke duygusu yaşadıklarını ifade etmiştir. Bu sonuç, araştırmamızın bulguları ile ters düşmektedir. Fitness (2000) tarafından yapılan bu araştırmanın güncel ve yeni olmayışı bu bulgunun değiştiğini ifade ediyor olabilir.

Araştırmalar kapsamında çıkan verilerin birbirlerinden farklı olmasının sebebi, çalışma gruplarının farklı sosyo-demografik faktörler içermelerinden kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Sonuç olarak lise öğrencilerinde öfke ifade tarzlarının sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmasını ele alan araştırmalar incelendiğinde öfke ifade tarzlarının sosyoekonomik düzeye göre hem farklılaştığını hem de farklılaşmadığını tespit eden araştırma bulguları olduğu görülmektedir. Bu açıdan literatürdeki sosyoekonomik düzeyin öfke ifade tarzlarına olan etkilerinin farklı sonuçlar içermesinden dolayı sosyoekonomik düzeyin öfke ifade tarzları üzerindeki etkisine yönelik doğrudan bir çıkarım yapmanın güç olduğunu söylemek mümkündür.

5.1.6. Psikolojik İhtiyaçların Cinsiyete Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre psikolojik ihtiyaçlar alt boyutlarından yalnızca yeterlilik ve özerlik ihtiyacının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kız öğrencilerin yeterlilik ihtiyacı ve özerlik ihtiyacı düzeyinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İlişki ihtiyacı düzeyi için cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma tespit edilememiştir. İlişkisel ya da ilişki ihtiyacı, insanın çevresinde ya da toplum içinde başka insanlar ile ilişki ve etkileşim içerisinde olabilmesidir (Deci ve Ryan, 2000). Literatürde ilişki ihtiyacı düzeyi için cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulgusunu destekleyen araştırma (Arslanoğlu, Özmütlu ve Tekin, 2010; Ayseli, 2019; Şirin, 2023) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında literatürde erkek ergenlerin ilişki ihtiyaçlarının kız ergenlerden yüksek olduğunu gösteren araştırmaların (Özaydın, 2011; Yiğit, 2012) olduğu tespit edilmiştir. Kız ergenlerin ilişki ihtiyaçlarının erkek ergenlerden yüksek olduğunu gösteren araştırmaların (Akbağ ve Ümmet, 2017; Cihangir-Çankaya, 2009; Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Kesici vd., 2003) da olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde yeterlilik psikolojik ihtiyacı düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı bulgusunu desteklemeyen araştırma (Cihangir ve Çankaya, 2009; Şirin, 2023; Yiğit, 2012) sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma bulguları incelendiğinde, yeterlilik psikolojik ihtiyacından cinsiyetler açısından anlamlı farklılaşma tespit edilememiştir.

Araştırma bulgularına göre özerklik ihtiyacı düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu sonuca göre kızların özerlik ihtiyacı düzeyinin erkeklerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre ergenlik dönemine

daha erken girmeleri ve daha hızlı gelişim göstermelerinden kaynaklı olabilir. Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırma (Cihangir-Çankaya, 2009; Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Kesici vd., 2003) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında literatürde erkek ergenlerin özerklik ihtiyaçlarının kız ergenlerden yüksek olduğunu gösteren araştırmaların da (Akbağ ve Ümmet, 2017; Ayseli, 2019; Özaydın, 2011; Şirin, 2023) olduğu tespit edilmiştir. Literatürde özerklik psikolojik ihtiyacından cinsiyetler açısından anlamlı farklılaşma tespit edilememiş araştırma (Arslanoğlu vd., 2010; Cihangir-Çankaya, 2009; Çapri vd., 2005; Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Harvey ve Retter, 2002; Yiğit, 2012) sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde psikolojik ihtiyaçların cinsiyete göre farklılaştığını ele alan çalışmalar yer almaktadır (Cihangir-Çankaya, 2009; Çalık ve Bal, 2020; Çalık, Özbay, Özer, Kurt ve Kandemir, 2009; Çelikkaleli ve Gündoğdu, 2005; Gündoğdu ve Yavuzer, 2012; Kesici vd., 2003; Kuru ve Baştuğ, 2006; Kuzgun, 1988; Yücel, 1995). Literatürde psikolojik ihtiyaçların cinsiyete göre farklılaştığı bulgusunu desteklemeyen araştırma (Altıncı, Öztürk, Sarı ve Yenigün, 2011; Gündoğdu ve Yavuzer, 2012; Nigar, 2014) sonuçlarının da olduğu tespit edilmiştir. Yasul (2016) tarafından yapılan araştırmada ise lise öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçları birtakım değişkenler açısından değerlendirildiğinde hiçbir psikolojik alt boyutun cinsiyet değişkeni bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak araştırma bulguları ve literatürdeki sonuçlar değerlendirildiğinde cinsiyet değişkeninin bireylerin psikolojik ihtiyaçlarının farklılaşmasına yönelik çeşitli araştırma bulgularının olduğu tespit edildiği söylenilebilir. Tespit edilen bu farklı sonuçlar ilgili araştırmaların örneklemelerinin sınırlılığı ile açıklanabilir. Çünkü araştırma bulgularına göre lise öğrencilerinde psikolojik ihtiyaçların cinsiyete göre farklılaşmasının esas kaynağının yeterlilik psikolojik ihtiyaç alt boyutu ve özerlik psikolojik ihtiyaç alt boyutu arasında olduğu söylenilebilir.

5.1.7. Psikolojik İhtiyaçların Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre ilişki ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın kaynağının 9 ve 10. sınıf öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde 9. sınıf öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin 10. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışma

verilerinin bulguları incelendiğinde yeterlilik ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

9.sınıf öğrencilerinin liseye yeni başlamaları sebebi ile arkadaşlık bağları ve uyum sağlama ilişki ihtiyacını daha önemli kılar. 9.sınıfta öğrenci kendine arkadaşlarının gözünden bakar (Doğan ve Kesici, 2015).

Çalışmanın bulguları incelendiğinde özerklik ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın kaynağının 10 ve 12. sınıf öğrencileri arasında olduğu bulunmuştur. Elde edilen bulgular incelendiğinde 12. sınıf öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin 10. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde bu araştırma bulgularını destekleyen araştırma (Demirci, 2018) sonucunun olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmaya göre özerkliğin yaş değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Pehlivan (2020) tarafından yapılan araştırmada 12.sınıf öğrencilerinin yıl sonu puanlarının diğer öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. 12.sınıf öğrencilerinin sınav yaklaştıkça ders çalışmaları ve sınava odaklanmaları, bağımsızlık çabalarının yoğunlaşması onların diğer sınıf düzeylerine göre özerklik ihtiyaçlarını doğuruyor olabilir.

Literatürde sınıf düzeyi yükseldikçe elde edilen bulgularda okula bağlanma, akademik başarı, okul motivasyonu gibi değişkenlerin farklılaştığını gösteren araştırmalar bulunmaktadır. Çabuk, Karaahmetoğlu ve Softa (2015) tarafından yapılan araştırmada sınava girecek öğrencilerde sınavda başarılı olmayacaklarına karşı endişe, zamanın verimli geçirilmeyeceği düşüncesi, kendini suçlu ve değersiz görme gibi durumlar görülmektedir. Bu durum, sınıf düzeyi arttıkça Temel Yeterlilik Testi (TYT) ve Alan Yeterlilik Testi (AYT) sınavlarının yaklaşması ile yükselen kaygı ve stresin öğrencilerde okula bağlanmayı olumsuz şekilde etkilemesinden kaynaklı özerklik ihtiyacını arttıran bir durum olarak açıklanabilir. Doğan (2012) tarafından yapılan araştırmada sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin algılanan okul iklim puanlarının azaldığı belirlenmiştir. Bu da 12.sınıf öğrencilerinin özerklik puanının diğer öğrencilerden yüksek çıkmasının bir sebebi olabilir.

Literatürde psikolojik ihtiyaçlar ile yaş arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulgularını desteklemeyen araştırma (Arslan, 2020; Uzun, 2021) sonuçlarının olduğu tespit edilmiştir. Dinçer (2019), tarafından yapılan çalışmada da temel psikolojik ihtiyaçlar ve sınıf seviyesi arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Sonuç olarak lise öğrencilerinde psikolojik ihtiyaçların sınıf düzeyine göre farklılaşmasını ele alan araştırmalar incelendiğinde psikolojik ihtiyaçların hem sınıf düzeyine göre farklılaştığını hem de farklılaşmadığını tespit eden araştırma bulguları olduğu görülmektedir. Bu açıdan literatürdeki sınıf düzeyinin psikolojik ihtiyaçlara olan etkilerinin farklı sonuçlar içermesinden dolayı sınıf düzeyinin psikolojik ihtiyaçlar üzerindeki etkisine yönelik doğrudan bir çıkarım yapmanın güç olduğunu söylemek mümkündür.

5.1.8. Psikolojik İhtiyaçların Okul Türüne Göre Farklılaşması

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre ilişki ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın kaynağının anadolu ile meslek lisesi öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde meslek lisesi öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin anadolu lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Literatürde bu araştırmanın sonuçlarını destekler nitelikte araştırmaların olduğu görülmektedir. Bazı araştırmalarda bireyin psikolojik ihtiyaçları ve akademik başarısı arasında bir ilişki olduğu görülmüştür (Canoğulları ve Güçray, 2017; Karatepe, 2019; Uzun, 2021). İncelenen araştırmalar ihtiyaçları doyurulan bireyin akademik başarısının yüksek olduğunu göstermiştir. Psikolojik ihtiyaçları karşılanmayan bireylerin okula sık gelmediği, okula bağlanmadıkları, daha hızlı tükenme problemi yaşadıkları çıkarımına ulaşılmıştır. Meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilerin anadolu lisesi öğrencilerine göre akademik başarıları düşüktür ve meslek lisesi öğrencileri umutsuzluk, stres, endişe gibi duyguları daha fazla yaşarlar (Çakmak ve Sakarya, 2020). Bu duyguların yaşanması meslek lisesi öğrencilerinde ilişki ihtiyacını arttırıyor olabilir.

Araştırma bulgularına göre özerklik ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın kaynağının anadolu ile fen lisesi öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde fen lisesi öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin anadolu lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre yeterlilik ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Fen lisesi öğrencilerinin akademik başarısı ve not ortalamasının diğer lise türlerinde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu bilinmektedir (Berberoğlu ve Kalender, 2005; Pehlivan, 2020). Çetinkaya, Gülaçtı ve Çiftçi (2019) tarafından yapılan araştırmada

fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin okula olan olumlu tutumlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Yavrutürk (2019) tarafından yapılan araştırmada da fen lisesinde öğrenim gören öğrencilerin okula bağlılığının diğer öğrencilerden daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmalarda elde edilen sonuçlar fen lisesi öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin yüksek olduğu bulgusunu destekler niteliktedir. Okula tutum ve bağlılığı düşük olan öğrenciler daha özerk ve bağımsız olma ihtiyacında olabilirler.

Literatür incelendiğinde psikolojik ihtiyaçların lise türüne ve okula göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Çelikkaleli (2004), Çelikkaleli ve Gündoğdu (2005), Çelikkaleli, Gökçakan ve Çapri (2005), Çalık, Özbay, Özer, Kurt, Kandemir (2009) ve Dilekmen (1986) tarafından ele alınan çalışmalarda da bu farklılık görülmüştür. Akademik düzey ve başarıları aynı seviyede olmayan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının da aynı olmaması beklenebilir.

Öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları cinsiyete, sosyoekonomik düzeye, sınıf seviyesine, okul türüne göre farklılaşabilir. Bu bağlamda gelecek amaçları farklı ve aynı akademik seviyede olmayan, farklı koşullarda eğitim alan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının farklı olması normaldir. Her kategorideki öğrencinin öncelikli amacı ve gelecek planları aynı olmayabilir bu bağlamda ihtiyaçları da değişiklik gösterebilir.

5.1.9. Psikolojik İhtiyaçların Sosyoekonomik Düzeye Göre Farklılaşması

Araştırma bulgularına göre ilişki, yeterlilik ve özerklik ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Farklılaşmanın düşük sosyoekonomik düzey ile orta ve yüksek sosyoekonomik düzey öğrencileri arasında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular incelendiğinde düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinin ilişki, yeterlilik ve özerklik ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bireyin bir topluluğun aktivitesine dâhil olması ya da başka insanlar ile etkileşim içerisinde olması ilişki gereksiniminin karşılandığının göstergesidir (Erim, 2023). Düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerde genel olarak aile içi iletişim azdır ve aile eğitim düzeyi yüksek değildir (Gelbal, 2008). Bu bağlamda düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilere gösterilen destek düşer, öğrencilerin ilişki ihtiyaçları artar (Fasick, 1984). Düşük sosyoekonomik düzeyde bir ailede yetişen öğrencinin ilişki ihtiyacının yüksek çıkması onun ekonomik ve maddi şartlardan ötürü etkinliklere topluluklara katılamıyor olmasından kaynaklanıyor olabilir. Araştırmamızda düşük sosyoekonomik düzeydeki

öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulgusu bu çalışmaları doğrular niteliktedir.

Yeterlilik, bireyin hayatında yaptığı iş ve eylemlerinde istediği sonuçlara başarılı şekilde ulaşmasıdır (Deci ve Ryan, 2000). Düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler ilgi, bakım, sevgi noktasında ailelerinden diğer öğrencilere oranla daha az destek almaktadır (Doğan ve Kesici, 2015). Düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler, ihtiyaçlarını giderme konusunda sorun yaşarlar, çevrenin sağladığı imkânlardan yararlanamazlar ve istediklerini kolay elde edemezler (Alemdağ, 2013). Düşük sosyoekonomik düzeyde bir ailede yetişen öğrencinin yeterlilik ihtiyacının yüksek olması, onun ekonomik sorunlardan ötürü kendi işini yapma noktasında özgüveninin düşük olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Özerklik psikolojik ihtiyaç alt boyutu, öğrencilerin eylemlerini başlatıp sürdürmesini, eylemlerinin arkasında olmasını ifade eder (Deci ve Ryan, 1985a). Kuzgun (1987) tarafından yapılan araştırmada düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin özerklik ihtiyacının, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin özerklik ihtiyacından fazla olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bu çalışma bizim araştırmamızı destekler niteliktedir. Düşük sosyoekonomik düzeyde bir ailede yetişen öğrencinin özerklik ihtiyacının fazla çıkması, onun maddi yetersizliklerden dolayı kendi işinin sorumluluğunu alamamasından kaynaklanabilir.

Yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler maddi ve eğitimsel anlamda düşük sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerden daha iyi bir konumdadır (Gelbal, 2008). Yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin özgüven ve özsaygıları yüksektir aynı zamanda çevreleri ve yaşantıları da bu çerçevededir (Cohen, Manion ve Morrison, 1998). Bu bağlamda yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrencilerin psikolojik ihtiyaçları da karşılanıyor olabilir. Bu durumun tersi olarak Doğan ve Kesici (2015) tarafından yapılan araştırmada ise yüksek sosyoekonomik düzeye sahip öğrenciler üzerinde ilginin fazla oluşu, özerklik ihtiyacını yükseltebilir tespiti yapılmıştır. Yapılan bu araştırmanın örneklemini üstün yetenekli öğrencilerdir. Araştırma bulgularının çalışmalara göre farklı sonuçlar göstermesi örneklem özellikleri ile ilgili olabilir. Psikolojik ihtiyaçların giderilmesi hem bireye hem dış çevreye bağlı olarak değişebilir.

Literatür incelendiğinde genel olarak sosyoekonomik durumu düşük öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiği görülmüştür. Bunun yanında literatürde az

sayıda araştırma sonucunun bu durum ile çeliştiği gözlenmektedir. Bu açıdan başta sosyoekonomik durumu düşük öğrenciler olmak üzere tüm lise öğrencileri için psikolojik ihtiyaçların giderilmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.

5.2. SONUÇ

Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

- Araştırma kapsamında kontrol altına alınmış öfke düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Erkek öğrencilerin kontrol altına alınmış öfke düzeylerinin kız öğrencilerden fazla çıktığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke seviyelerinin cinsiyete değişkenine göre değişmediği tespit edilmiştir.
- Araştırma kapsamında yeterlilik ve özerklik ihtiyacı düzeyinin cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Kız öğrencilerin yeterlilik ve özerklik ihtiyacı düzeyinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu tespit edilmiştir. İlişki ihtiyacı düzeyinin ise cinsiyete göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- İçte tutulan öfke düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular, 10. sınıf öğrencilerinin içte tutulan öfke düzeyinin 9 ve 12. sınıf öğrencilerinden düşük olduğuna işaret etmektedir.
- İlişki ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı bulunmuştur. 9.sınıfların ilişki ihtiyacı düzeyinin, 10.sınıflardan yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Özerklik ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaştığı tespit edilmiştir. 12. sınıf öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin 10. sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke ve yeterlilik ihtiyacı düzeyinin sınıf seviyesine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- İlişki ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Meslek lisesi öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin anadolu lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Özerklik ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Fen lisesi öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin anadolu lisesi öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke, içte tutulan öfke ve yeterlilik ihtiyacı düzeyinin okul türüne göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

- İlişki ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinin ilişki ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Yeterlilik ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinin yeterlilik ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Özerklik ihtiyacı düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Düşük sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinin özerklik ihtiyacı düzeyinin orta ve yüksek sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerinden yüksek olduğu tespit edilmiştir.
- Kontrol altına alınmış öfke, dışa vurulan öfke ve içte tutulan öfke düzeyinin sosyoekonomik düzeye göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.
- Kontrol altına alınmış öfke ile dışa vurulan öfke arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Kontrol altına alınmış öfke ile içte tutulan öfke, ilişki ihtiyacı, yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı arasında negatif yönde düşük düzeyde korelasyon bulunmuştur.
- Dışa vurulan öfke ile içte tutulan öfke arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı korelasyon olduğu tespit edilmiştir. Dışa vurulan öfke ve yeterlilik ihtiyacı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Dışa vurulan öfke ile ilişki ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı arasında anlamlı korelasyon bulunmamıştır.
- İçte tutulan öfke ile ilişki ihtiyacı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı korelasyon bulunmuştur. İçte tutulan öfke ile yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı korelasyon bulunmuştur.
- İlişki ihtiyacı ile yeterlilik ihtiyacı ve özerklik ihtiyacı arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yeterlilik ihtiyacı ile özerklik ihtiyacı arasında da pozitif yönde orta düzeyde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir.
- Araştırma kapsamında özerklik ihtiyacı değişkeninin kontrol altına alınmış öfke düzeyini yordadığı, yeterlilik ihtiyacı değişkeninin dışa vurulan öfke düzeyini yordadığı, ilişki ihtiyacı değişkeninin içte tutulan öfke düzeyini yordadığı tespit edilmiştir.

5.3. ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler verilebilir:

- Bu araştırma lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi konu edinmiştir. Bu araştırmanın bir benzeri farklı örneklem grupları ve farklı değişkenler kullanılarak yapılabilir.
- Bu araştırma nicel desende yürütülmüştür. Bundan sonraki araştırmalarda nitel, deneysel ve karma desen kullanılması önerilebilir.
- Liselerde öfke ve öfke çatışmaları önemli problemlerdendir. Öfkenin doğru ifade edilmesi açısından liselerde çalışan psikolojik danışmanlar tarafından öfke kontrol eğitimleri öğrencilere verilebilir. Bu bağlamda öfke temalı rehberlik etkinlikleri ve faaliyetleri programlara daha işlevsel ve faydalı olacak şekilde eklenebilir.
- Liselerde okul ortamı öğrencilerin yeterlilik, özerklik ve ilişkili olma temel psikolojik ihtiyaçlarını ön plana alacak şekilde düzenlenebilir.
- Yeterlik ihtiyacının tatmini doğrultusunda okullarda lise öğrencilerini güdeleyen, ilgi ve yeteneklerini fark etmeleri adına motive edici çalışmalar planlanabilir.
- Özerklik ihtiyacının tatmini doğrultusunda lise öğrencilerine ifade ve seçme özgürlüğü okullarda imkân dâhilinde sunularak buna uygun bir planlama yapılabilir.
- İlişki ihtiyacının tatmini doğrultusunda okullarda öğretmenlerin lise öğrencileri ile olumlu yönde etkileşim içinde olup, öğrencilerin de kendi aralarında olumlu iletişim yaşamaları konusunda onlara örnek teşkil edici olabilir.
- Ülkemizdeki konu ile ilgili literatür incelendiğinde öfke ifade tarzı ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan araştırmalara rastlanılmamış olması ve bu konuda daha çok farklı değişkenleri konu alan araştırmaların çoğunlukta olması nedeniyle yeni çalışmaların nicelik ve nitelik açısından sayıca artırılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abak, H. (2022). *Lise öğrencilerinin algılanan aile tutumlarıyla öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Erzurum ili Hınıs ilçesi örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Kıbrıs.
- Acar, F. ve Gültekin, D. (2020). Beş faktör kişilik özellikleri ile sürekli öfke- öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(74), 576-589. DOI:10.17719/jisr.11026
- Acar, S. B. (2015). *Ön ergenlerde öfke ve öfke ifade tarzlarının yordayıcısı olarak anne baba tutumu ve örselenme yaşantılarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Bilim Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akal, A. (2010). *Üniversite öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile öfke ifade biçimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Akbağ, M. ve Ümmet, D. (2017). Ana-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların doyumunun aracı rolü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 50(8), 59-85.
- Akgül, H. (2000). *Öfke denetimi eğitiminin ilköğretim 2. kademe öğrencilerinin öfke denetimi becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aksaç, S. (2004). Ergenlerde stresle başa çıkma tarzları ile cinsiyet arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Bülteni*, 34, 164-170.
- Albayrak, B. ve Kutlu, Y. (2009). Ergenlerde öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2(3), 57-68. https://www.academia.edu/20507153/Ergenlerde_%C3%96fke_%C4%B0fade_Tarz_i_Ve_%C4%B0li%C5%9Fkili_Fakt%C3%B6rler
- Alemdağ, S. (2013). *Öğretmen adaylarında fiziksel aktiviteye katılım, sosyal görünüş kaygısı ve sosyal öz-yeterlik ilişkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Altuntaş, G. (2012). *Boşanmış ebeveynler ile boşanmamış ebeveynlerin lise birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında okuyan çocuklarının sürekli öfke ve öfke ifade tarzı, benlik saygısı ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Annak, Ş. (2002). *Özel bir okulda öğrenim gören lise son sınıf öğrencilerinin kızgınlık düzeylerinin çeşitli değişkenle açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arnold, M.P., Reynolds, R. ve Marshall, T. (2009). The effect of early adolescents' psychological needs satisfaction upon their perceived competence in information skills and intrinsic motivation for research. *School Libraries Worldwide*, 15(2), 115-120. <http://www.psych.rochester.edu/SDT/documents/>
- Arslan, A. (2020). *Romantik ilişkilerde ilişki doyumu irrasyonel inanışlar ve psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Arslan, C. (2010). Öfke ve öfkeyi ifade etme biçimlerinin stresle başa çıkma ve kişiler arası problem çözme açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 7-43.
- Arslanoğlu E., Tekin M., Arslanoğlu C. ve Özmütlu İ. (2010). Voleybol hakemlerinin çeşitli değişkenlere göre kaygı ve temel psikolojik ihtiyaç düzeylerinin incelenmesi: Ankara ili örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 986- 995.
- Aslan, N. ve Arkar, H. (2016). Üniversite öğrencilerinde öfke ifade tarzları ile mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişki. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 29(2), 120-128. DOI: 10.5350/DAJPN2016290203
- Atıcı, M. ve Gönültaş, O. (2014). Ortaokul son sınıf öğrencilerinin öfke düzeyleri ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 370-386.
- Atkınıc-Elmas, H. E. (2009). *Ortaöğretim öğrencilerinin benlik algı düzeyleri ile sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Kastamonu ili İnebolu ilçesi örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, A. F. (2009). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin arkadaş ilişkileri ve cinsiyete göre öfke düzeyleri ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Avcı, R. (2023). *Çocukluk deneyimleri ve duygu düzenleme güçlüğünün sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarını yordama gücü*. (Yüksek Lisans Tezi). Medipol Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Averill, J. R. (1983). Studies on anger and aggression: Implications for theories of emotion. *American Psychologist*, 38(11), 1145–1160. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.38.11.1145>
- Aydın, B. (2005). *Ergenlikten Yetişkinliğe Grup Çalışmaları*. (Ed. Betül Aydın). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Aydın, B. (2006). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi* (2. baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aydınlı, S. (2014). *Ergenlerin öfke ifade biçimleri, sosyal karşılaştırma düzeyleri, umutsuzluk seviyeleri ve çatışma çözme yaklaşımlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayna, F. (2013). *Lise öğrencilerinin algıladıkları sosyal destek düzeyine göre öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Ayseli, C. (2019). *Temel psikolojik ihtiyaçlar ve kendini bağışlama: duygu düzenleme güçlüğü, suçluluk ve utanç duygularının aracılık rollerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Bağcı, D. (2023). *Ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin öfke ve öfke ifade tarzları ile okul bağlılıkları açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Bakan-Kıraç, İ. ve Sahmurova, A. (2022). 12-14 yaş arasındaki ergenlerde internet bağımlılığı ile sürekli öfke-öfke tarzı ifade ve psikolojik dayanıklılıkları arasındaki

- ilişkinin incelenmesi. *Journal of Social Research and Behavioral Sciences*, 8(16), 322-345.
- Balkaya, F. (2001). Öfke: temel boyutları nedenleri ve sonuçları. *Türk Psikoloji Yazıları*, 4(7), 21-45.
- Balkaya, F. ve Şahin, N. (2003). Çok boyutlu öfke ölçeği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 14(3), 192-202.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1996). *Self-Efficacy in Changing Societies*. New York: Cambridge University Press.
- Batıgün, A. (2004). İntihar ile ilişkili bazı değişkenler: Öfke/saldırganlık, dürtüsel davranışlar, problem çözme becerileri, yaşamı sürdürme nedenleri. *Kriz Dergisi*, 12(2), 49-61.
- Baygöl, E. (1997). *Ergenin öfke tepkilerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 198-210.
- Bedel, A. (2011). *Kişiler arası sorun çözme beceri eğitiminin ergenlerin sürekli öfke ve ifade tarzlarına etkisinin incelenmesi*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Bekleyici, Z. (2022). *Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinde uyku kalitesinin öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/ Tıp Fakültesi, Samsun.
- Berberoğlu, G. ve Kalender, İ. (2005). Öğrenci başarısının yıllara, okul türlerine, bölgelere göre incelenmesi: Öss ve Pisa analizi. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 4(7), 21-35.
- Bıçak, B. ve Yöndem, D. (2008). Öğretmen adaylarının öfke düzeyi ve öfke tarzları. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-15.
- Bilge, F. (1996). *Danışandan hız alan ve bilişsel davranışçı yaklaşımlarla yapılan grupla psikolojik danışmanın üniversite öğrencilerinin kızgınlık düzeyleri üzerine etkileri*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilge, F. (1997). Eğitim Bilimleri öğrencilerinin sürekli kızgınlık düzeyleri ve kızgınlıklarını ifade biçimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 75-80.
- Bishop, G. ve Diong, S. M. (1999). Anger expression, coping styles, and well-being. *Journal of Health Psychology*, 4(1), 5-110. doi/10.1177/135910539900400106
- Boman, P. (2003). Gender differences in school anger. *International Education Journal*, 4(2), 71-77.
- Bridewell, W. B., ve Chang, E. C. (1997). Distinguishing between anxiety, depression, and hostility: Relations to anger-in, anger-out, and anger control. *Personality and Individual Differences*, 22(4), 587-590. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(96\)00224-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(96)00224-3)
- Bulut, K. (2023). *Ev hanımlarında sürekli öfke, öfke ifade tarzları ve dindarlık ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Özcan, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell, J.M. (2004). Statistical comparison of four effect sizes for single-subject designs. *Behav Modif*, 28, 234-246. DOI: 10.1177/0145445503259264
- Canbuldu, S. (2006). *Çok boyutlu öfke envanterinin uyarlama çalışması*. (Doktora Tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Canogulları, Ö. ve Güçray, S. S. (2017). İnternet bağımlılık düzeyleri farklı ergenlerin cinsiyetlerine göre psikolojik ihtiyaçları, sosyal kaygıları ve anne baba tutum algılarının incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(1), 42-57.
- Chiang, Y. T. ve Sunny. L. (2010). Early adolescent players' playfulness and psychological needs in online games. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 38(5), 627-636. DOI:10.2224/sbp.2010.38.5.627
- Cihangir- Çankaya, Z. (2005). *Öz belirleme model: Özerklik desteği, ihtiyaç doyumu ve iyi olma*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cihangir-Çankaya, Z. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: öz-belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(31), 23-31.
- Clarey, A., Hokoda, A. ve Ulloa, E. C. (2010). Anger control and acceptance of violence as mediators in the relationship between exposure to interparental conflict and dating violence perpetration in Mexican adolescents. *Journal of Family Violence*, 25(7), 619-625. <https://doi.org/10.1007/s10896-010-9315-7>
- Cohen, L, Manion, L. ve Morrison, K. (1998). A guide to teaching practice. (4.Baskı). *Routledge London and New York*, 302.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları*. Remzi Kitabevi.
- Çabuk, F., Karaahmetoğlu, G. ve Softa-Kaçan, H. (2015). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısı ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(4), 1481-1494.
- Çakmak, A. ve Sakarya, S. (2020). Farklı türde liselere devam eden öğrencilerin sosyal görünüş kaygıları ile sosyal karşılaştırma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(74), 680-691. DOI: <https://doi.org/10.17755/esosder.582927>
- Çalık, M., ve Bal, F. (2020). Ergenlerde duygusal özerklik, arkadaşla bağlanma ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2, 1-12.
- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., ve Kandemir, M. (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 15(60), 555-576.
- Çelebi, S. (2022). *Ergenlerde öznel zindeliğin yordayıcısı olarak temel psikolojik ihtiyaçlar: öz-şefkatin aracı rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

- Çelik, H. (2019). *Ergenlerde bağlanma stillerinin öfke ifade tarzı ve anksiyete belirtileri üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çelikkaleli, Ö. (2004). *Lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çelikkaleli, Ö. ve Gündoğdu, M. (2005). Eğitim fakültesi öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(5), 43–53.
- Çelikkaleli, Ö., Gökçakan, N. ve Çapri, B. (2005). Lise öğrencilerinin bazı psikolojik ihtiyaçlarının cinsiyet, okul türü, anne ve baba eğitim düzeyine göre incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 245- 268.
- Çengel, D. ve Yurdalan, F. (2022). Erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin öz şefkat üzerindeki etkisinin incelenmesi: Flört şiddeti ve bağlanma kaygısının aracılık etkisi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(9), 1293-1311. <https://doi.org/10.26677/TR1010.2022.1077>
- Çetiner, P. (2021). *Ergenlerde psikolojik sağlamlık ile yalnızlık arasındaki ilişkinin incelenmesi: sosyal kaygının aracı rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, B., Gülaçtı, F. ve Çiftçi, Z. (2019). Lise öğrencilerinin okula ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(20), 1-14.
- Çetinkaya, M. (2016). *Ergenlerin başa çıkma stratejileri ile sürekli öfke, öfke ifade tarzları ve şiddete yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mevlana Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. 20-25.
- Çokluk, Ö., Şekercioglu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (2.Baskı). Ankara: Pegem akademi.
- Dağ, A. (2018). Mesleki ve teknik anadolu lisesi öğrencilerinin okula uyum süreçleri hakkında nitel bir araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(3), 1995-2012.
- Daniel, S.S., Goldston, D. B., Erkanlı, A., Franklin, J.C. ve Mayfield, A.M. (2009). Trait anger, anger expression and suicide attempts among adolescents and young adults: A prospective study. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 38, 661-671. DOI: 10.1080/15374410903103494
- Davies, W. (2020). *Öfke ve Tahammülsüzlük*. (4. Baskı). İstanbul: Kuraldışı Yayınevi.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: human needs and the self determination of behaviour. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268. DOI: https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Deci, E. L., ve Vansteenkiste, M. (2004). Self-determination theory and basic need satisfaction: Understanding human development in positive psychology. *Ricerche di Psicologia*, 1(27), 23-40. <https://psycnet.apa.org/record/2004-19493-002>
- Deci, E. ve Ryan, R. (1985a). *Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior*. New York: Plenum Press.

- Deci, E. ve Ryan, R. (1985b). The general causality orientations scale: self determination in personality. *Journal of Research in Personality*, 19, 109-134. DOI: [https://doi.org/10.1016/0092-6566\(85\)90023-6](https://doi.org/10.1016/0092-6566(85)90023-6)
- Deffenbacher, J. L. ve Swaim, R. C. (1999). Anger expression in Mexican American and White non-Hispanic adolescents. *Journal of Counseling Psychology*, 46(1), 61–69. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.46.1.61>
- Demir, S. (2020). *Ergenlerde affetmenin yordayıcıları olarak ruminasyon, öfke ve öfke ifade tarzları*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Demirci, E. (2018). *Ergenlerde temel psikolojik ihtiyaçlar irrasyonel inanışları ile mükemmeliyetçilik ve sınav kaygısı arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demirci-Danışık, N. (2005). *Ergenlerin sürekli öfke, öfke ifade tarzları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Dilekmen, M. (1986). *Lise öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Dinçer, H. T. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersi yatkınlık düzeyleri ile temel psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyodemografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Diseth, Å., Danielsen, A. G. ve Samdal, O. (2012). A path analysis of basic need support, self-efficacy, achievement goals, life satisfaction and academic achievement level among secondary school students. *Educational Psychology*, 32(3), 335–354. <https://doi.org/10.1080/01443410.2012.657159>
- Doğan, S. (2012). Lise öğrencilerinin okul iklimi algıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10, 55-92.
- Doğan, S. ve Kesici, Ş. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi, *OPUS - Türkiye Sosyal Politika ve Çalışma Hayatı Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 45-81.
- Donat-Bacıoğlu, S. ve Özdemir, Y. (2012). İlköğretim öğrencilerinin saldırgan davranışları ile yaş, cinsiyet, başarı durumu ve öfke arasındaki ilişkiler. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 169-187.
- Dökmen, Ü. (2008). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati* (56. Baskı). Ankara: Remzi Kitabevi.
- Duran, Ö. ve Eldeleklioğlu, J. (2005). Öfke kontrol programının 15–18 yaş arası ergenler üzerindeki etkililiğinin araştırılması. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 267-280.
- Dursun, A. ve Eraslan-Çapan, B. (2018). Ergenlerde dijital oyun bağımlılığı ve psikolojik ihtiyaçlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 128-140.

- Dündar, Ü. (2016). *Lise öğrencilerinin psikolojik dayanıklılık ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi: Gaziosmanpaşa ilçesi örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Nişantaşı Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Elkin, N. ve Karadağılı, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Anadolu Kliniği*, 21(1), 64-71.
- Ellis, A. (1977). *Psychotherapy And The Value Of A Human Being*. (Ed. Albert Ellis And Russell Grieger). Handbook Of Rational-Emotive Therapy. Springer: New York.
- Erdoğan, H. T. (2015). *Ergenlerin anksiyete düzeylerinin öfke yönetimi becerileri ve öfkeyi ifade tarzlarına etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eren, A. (1994). *Lise öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ve psikolojik ihtiyaçlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erim, A. (2023). *İstanbul'un farklı ilçelerinde 7-14 yaş arası kız sporcularda algılanan sosyal desteğin temel psikolojik ihtiyaçların karşılanması üzerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erişen, F. (2019). *Ergenlerde öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları ile duygusal zekâ ve öz-duyarlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Erkek, N., Özgür G. ve Babacan-Gümüş, A. (2006). Hipertansiyon tanısı alan hastaların sürekli öfke ve öfke ifade tarzları. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(2), 9-18.
- Ersoy-Kart, M. ve Güldü, Ö. (2008). Özerk benlik yönetimi ölçeği: uyarlama çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(2), 187-207.
- Ersöz, G. (2011). *Egzersize katılım güdüsü, sürekli optimal performans duygu durumu ve sosyal fizik kaygı düzeyinin egzersiz davranış basamağına ve fiziksel aktivite düzeyine göre irdelenmesi*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Esen, D. (2020). *Ergenlerin algıladığı ebeveyn psikolojik istismar düzeyi ile öfke ifade biçimleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi/ Aile Danışmanlığı ve Eğitimi, İstanbul.
- Evans, P. (2009). Psychological needs and social-cognitive influences on participation in music activities. *University of Illinois at Urbana-Champaign*.
- Farmer, Z., Compton, S. N., Bums, B. J. ve Robertson, E. (2002). Review of the evidence base for treatment of childhood psychopathology: extertializing disorders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(6), 1267-1302.
- Fasick, F. A. (1984). Parents, peers, youth culture and autonomy in adolescence. *Adolescence*, 19, 143-157.
- Fayyaz, F. ve Besharat, M. A. (2011). Comparison of forgiveness in clinical depressed, non-clinical depressed and normal people. *Social and Behavioral Sciences*, 30, 89 – 93. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.018>
- Feist, J. ve Feist, G. J. (2006). *Theories of personality*. New York: McGraw-Hill.
- Fitness, J. (2000). Anger in the workplace: An emotion script approach to anger episodes between workers and their superiors, co-workers and subordinates,

Journal of Organizational Behavior, 21(2), 147-162. DOI: 10.1002/(SICI)1099-1379(200003)21:2<147::AID-JOB35>3.0.CO;2-T

- Fleming, J. (2005). Piaget, Kohlberg, Gilligan, and others on moral development. *Psychological Perspectives on Human Development*.
- Frankl, V. (2009). *İnsanın Anlam Arayışı* (3.Baskı). İstanbul: Okuyan-Us Yayınevi.
- Frogett, W. (2005). *A brief introduction to rational emotive behaviour therapy*. Hastings: Stortford Lodge, 1–15.
- Garrison, R. C. ve Öner, U. (2019). Ergenliğin anlamı ve tarihsel gelişimi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 16(1), 87-97. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/801671>
- Gazda, G. M. (1995). *Human Relations Development*. Boston: Simon and Schuster Company.
- Geçtan, E. (2000). *Psikanaliz ve Sonrası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gelbal, S. (2008). Sekizinci sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik özelliklerinin Türkçe başarıları üzerinde etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 33(150). 1300-1337.
- Genç, H. (2007). *Grupla öfke denetimi eğitiminin lise 9. sınıf öğrencilerinin sürekli öfke düzeylerine etkisi incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Gençtan, E. (2015). *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Gentry, W. D. (2007). *Anger for dummies*. Wiley Publishing.
- Ger, S. (2021). *Hatırlanan anne-baba kabul ve reddi ile ebeveyn öz yeterliği, evlilik doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkide temel psikolojik ihtiyaçların aracı rolü*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gnambs, T. ve Hanfstingl, B. (2016). The decline of academic motivation during adolescence: An accelerated longitudinal cohort analysis on the effect of psychological need satisfaction. *Educational Psychology*, 36(9), 1691–1705.
- Gök, F. (2017). *Lise öğrencilerinde akran zorbalığına maruz kalma: temel psikolojik ihtiyaçlar ve anne-babaya duygusal erişilebilirlik*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gök, M. (2009). *Aile içi şiddet ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gökmen, H. ve Kuru, E. (2021). Ankara Gençlik Spor İl Müdürlüğü'nde görevli spor yapan/spor yapmayan personellerin öfke kontrol düzeylerinin ölçülmesi. *Spor, Eğitim ve Çocuk*, 1(2), 1-15. doi: 10.5505/sec.2021.43531.
- Gökpinar, F. (2011). *Cinsel travma yaşıntısı olan kadınların kontrol odağı inançları ile sürekli öfke ve öfke tarzları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Granic, I. ve S. Butler. (1998). The relation between anger and antisocial beliefs in young offenders. *Personality and Individual Differences*, 24(6), 759-765.

- Grotevant, H. D. (1995). *Kişilik Gelişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Gül, A. (2017). *Ergenlerin depresyon ve anksiyete belirtilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarına dair irrasyonel inanışları bağlamında incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güldal, Ş. (2020). *Bilinçli farkındalık temelli psikoeğitim programının çocuklarda mindfulness ve öfke yönetimi becerilerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Güleç, Y. (2002). *Ergenlerin öfke yaşantıları, benlik algıları ve akademik başarı ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gültekin, F. (2008). *Saldırganlık ve öfkeyi azaltma programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerindeki etkisi*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gülveren, H. (2008). *Lise son sınıf öğrencilerinde iç-dış kontrol odağı, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile zeka arasındaki ilişkinin araştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gündoğdu, R. (2010). 9. Sınıf öğrencilerinin çatışma çözme, öfke ve saldırganlık düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 257-276.
- Gündoğdu, R. ve Yavuzer, Y. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öznel iyi oluş ve psikolojik ihtiyaçlarının demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 115 – 131.
- Hackney, H. ve Cormier, S. (2008). *Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri: Psikolojik yardım süreci el kitabı* (Çev. Tuncay Ergene, Seher Aydemir). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Hamurcu, H. (2011). *Ergenlerin yetkinlik inançları ve psikolojik iyi oluşlarını yordamada psikolojik ihtiyaçlar*. (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri, Konya.
- Harvey, V. S. ve Retter, K. (2002). Variation of gender differences between children and adolescents on the four basic psychological needs. *International Journal Of Reality Therapy*, 21(2), 33-36.
- Hein, V., Koka, A., ve Hagger, M. S. (2015). Relationships between perceived teachers' controlling behaviour, psychological need thwarting, anger and bullying behaviour in high-school students. *J Adolesc*, 42(1), 103-114. doi: 10.1016/j.adolescence.2015.04.003.
- Hogan, E. K. (2003). *Anger Management 2: Counselors Strategies And Skills*. Eric Digest. Eric Identifier: ED482767
- Ingledeu, D. K., Markland, D. ve Sheppard, K. E. (2004). Personality and self determination of exercise behaviour. *Personality and Individual Differences*, 36, 1921–1932. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.paid.2003.08.021>
- Jang, H., Reeve, J., Ryan, R. M., ve Kim, A. (2009). Can self-determination theory explain what underlies the productive, satisfying learning experiences of collectivistically oriented Korean students. *Journal of Educational Psychology*, 101(3), 644–661. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0014241>

- Kaba, İ. (2022). *Ergenlerde teknoloji kullanımının öz-belirleme kuramı temelinde incelenmesi*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kanoğlu, E. (2008). *Lise Öğrencilerinin Öfke Düzeyleri ve Öfke İfadelerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kapudere, A. (1998). *Meslek liseleri son sınıf öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları ile genel uyum düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Karaburç, G. (2017). *Evli bireylerin problemleri internet kullanımı, evlilik uyumu, eş tükenmişliği ve temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeylerinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Karadağ, M. (2018). Examination the anger management levels of the athletes in kickbox teams, *Journal of History School*, 11(33), 1157-1175.
- Karataş, Z. (2008). Lise öğrencilerinde öfke ve saldırganlık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 277-294.
- Karatepe, H. (2019). *Lise öğrencilerinin güdülenme, okula bağlanma ve okuldaki temel psikolojik ihtiyaçları ve arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Karslı, N. (2012). Dindarlık ve öfke kontrolü ilişkisi üzerine tecrübî bir araştırma. *Ekev Akademi Dergisi*, 16(50), 57-70.
- Kaya, E. ve Sarı, İ. (2016). Lise öğrencilerinde temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin farklı değişkenler açısından incelenmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(44), 939-944.
- Kaya, N., Kaya, H., Atar, N., Turan, N., Eskimez, Z., Palloş, A. ve Aktaş, A. (2012). Hemşirelik ve ebellek öğrencilerinin öfke ve yalnızlık özellikleri. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 9(2), 18-26.
- Kayaoğlu, M. (2016). *Öfke Kontrolü* (28. Baskı). İstanbul: Nesil Yayınevi.
- Kesen, N. F., Deniz, M. E. ve Durmuşoğlu, N. (2007). Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 353-364.
- Kesici, Ş., Üre Ö., Bozgeyikli, H. ve Sünbül, A. M. (2003). *Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği*. VII. Ulusal PDR Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı, Malatya.
- Keskin, Ç. (2019). *Üniversite öğrencilerinin öğrenilmiş çaresizlik düzeyleri ile anksiyete, sürekli öfke ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kılıçarslan, İ., (2000). *Lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kılıçarslan, M. (2023). *Lise öğrencilerinde siber zorbalığın psikolojik iyi oluş, sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Kıralp, S. (2017). *Ergenler İçin Öfke Yönetimi Becerileri Programı* (1.Baskı). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Kırıkkale Valiliği. (2023). <http://www.kirikkale.gov.tr/> 02 Mayıs 2023 tarihinde alınmıştır.
- Kırmızı, Z. (2008). *Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzlarının ve kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Kısaç, İ., (1997). *Üniversite öğrencilerinin bazı değişkenlere göre sürekli öfke ifade düzeyleri*, (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kocamanoğlu, F. N. (2021). *Geç ergenlik döneminde flört şiddeti ile çocukluk çağı ruhsal travmaları ve ruhsal belirtiler arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Kocayörük, E. (2012). Öz-belirleme kuramı açısından ergenlerin anne baba algısı ile duyuşsal iyi oluşları arasındaki ilişki, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 24-37.
- Koçak, E. (2008). *Ergenlerde yalnızlığın yordayıcısı olarak benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kökdemir, H. (2004). Öfke ve öfke kontrolü. *Pivolka Dergisi*, 12(3), 7-10.
- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan Mutluluğa Kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kulaksızoğlu, A. (1990). Gençlik çağı ve ülkemizde gençlik sorunları. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 133-144.
- Kulaksızoğlu, A. (1999). *Ergenlik Psikolojisi* (2.Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuru, E., ve Baştuğ, G. (2006). Bayan ve erkek futbolcuların psikolojik ihtiyaçlarının cinsiyet değişkenine göre incelenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(3), 117-126. DOI: https://doi.org/10.1501/Sporm_00000000064
- Kuruoğlu, D. (2009). *Üniversite öğrencilerinin sürekli öfke düzeyleri, öfke ifade tarzları ile obsesif kompulsif semptomları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kuzgun, Y. (1987). Sosyo-ekonomik düzey ve psikolojik ihtiyaçlar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20, 55-68. DOI: 10.1501/Egifak_0000001076
- Kuzgun, Y. (1988). Psikolojik ihtiyaçların orta öğretim başarı puanları ve öğrenci seçme sınavı puanları ile ilişkisi. *Psikoloji Dergisi*, 4, 22.
- Kuzucu, Y. ve Şimşek, Ö. F. (2013). Self-determined choices and consequences: the relationship between basic psychological needs satisfactions and aggression in late adolescents. *The Journal of General Psychology*, 140(2), 110-129. DOI: 10.1080/00221309.2013.771607
- Küçükköse, İ. ve Bedel, A. (2015). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sürekli öfke, öfke ifade tarzları ve stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 71-88.
- Lam, S., Law, W., Chan, C. K., Wong, B. P. H. ve Zhang, X. (2015). A latent class growth analysis of school bullying and its social context: The self-determination theory

perspective. *School Psychology Quarterly*, 30(1), 75–90. DOI: <https://doi.org/10.1037/spq0000067>

- Lerner, H. (2015). *Öfke Dansı*. (Çev. Sinem Gül). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Liu, Q., Hu, Q. ve Qi, D. (2022). Online psychological need satisfaction and social networking addiction: A longitudinal study among Chinese adolescents. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 1–15.
- Lulofs, R. S. ve Cahn, D. D. (2000). *Conflict From Theory To Action*. United States of America: Aperson Education Company.
- Lutwak, N., Panish, J. B., Ferrari, J. R. ve Razzino, B. E. (2001). Shame and guilt and their relationship to positive expectations and anger expressiveness. *Adolescence*, 36 (144), 641–654.
- Martin, R. ve Watson, D. (1997). Style of anger expression and its relation to daily experience. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(3), 219-326. doi/10.1177/0146167297233007
- McKinnie-Burney, D. (2006). An investigation of anger styles in adolescent students. *Negro Educ Rev*, 57(2), 35–43.
- Morganett, R. S. (2005). *Yaşam Becerileri Ergenler İçin Grupla Psikolojik Danışma Uygulamaları* (Çev. Sonay Gürçay, Alim Kaya, Mesut Saçkes). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Murat, G. (2003). *Lise öğrencilerinin mesleki değer ve tercihleri ile psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Murdock, N. L. (2012). *Psikolojik Danışma ve Psikoterapi Kuramları*. (Çev. Ed. Füsün Akkoyun). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Navaro, L. (2003). *Gerçekten Beni Duyuyor Musun?* İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Nigar, F. (2014). *Ortaokul öğrencileri ile yatılı bölge ortaokul öğrencilerinin öznel iyi oluş ve temel psikolojik ihtiyaçlar düzeyinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Novaco, R. W. (2011). Anger dysregulation: driver of violentoffending. *Journal of Forensic Psychiatry Psychology*, 22(5), 650-668. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14789949.2011.617536>
- Ntoumanis, N., Edmunds, J. ve Duda, J. L. (2009). Understanding the coping process from a self-determination theory perspective. *British Journal of Health Psychology*, 14, 249-260. DOI: 10.1348/135910708X349352
- Okman, S. (1999). *Ergenlik dönemindeki öfke ifade tarzlarının kendilik imgesi bağlamında incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Olmuş, Ö. G. (2001). *Ergenlerin aile içi psikolojik örüntülere göre sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Öz, A. ve Aysan, F. (2012). Öfke yönetimi eğitiminin okul psikolojik danışmanlarının öfkeyle başa çıkma ve güvengenlik becerilerine etkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 52-69.

- Özaydın, N. (2011). *Mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya. 21-23.
- Özbay, Ö. (2008). *Öfke kontrolü eğitim programının etkililiğinin tutuklu bir grup ergen örnekleminde incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özdemir, E. ve Çivitçi, A. (2016). Öfke kontrolü eğitiminin üniversite öğrencilerinin sürekli öfke, öfke kontrolü ve yaşam doyumları üzerindeki etkisi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 44, 945-951. DOI: 10.17719/jisr.20164420164
- Özdoğan, B. (2004). *Çocuk ve Oyun. Çocuğa Oyunla Yardım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özer, A. K. (1994). Sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçekleri ön çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 31, 26-35.
- Özmen, A. (2006). Öfke: Kuramsal yaklaşımlar ve bireylerde öfkenin ortaya çıkmasına neden olan etmenler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 39(1), 39- 56.
- Özmen, D., Özmen, E., Çetinkaya, A. ve Akil, İ. (2016). Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 65-73.
- Öztürk E. (2012). *İlköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin öfke nedenleri ve öfke kontrol yönetimleri: Elazığ İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Öztürk, M. (2022). *Bilişim insanlarında öfke ve öfke yönetimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Patrick H., Knee, C. R., Canevello, A. ve Lonsbary, C. (2007). The role of need fulfillment in relationship functioning and well-being: A self-determination theory perspective, *Journal of Personality and Social Psychology*, 92(3), 434-57. DOI: 10.1037/0022-3514.92.3.434
- Pavlidis, K. ve McCauley, E. (2001). Autonomy and relatedness in family interactions with depressed adolescents. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 29(1), 11–21. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1005295328151>
- Pehlivan, B. (2020). *Farklı ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin algıladıkları okul iklimi ile okula bağlılıkları ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sabahattin Zaim Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Puskar, K., Ren, D., Bernardo, L. M., Haley, T. ve Stark, K. H. (2008). Anger correlated with psychosocial variables in rural youth. *Issues Compr Pediatr Nurs*, 31(2), 71-87. DOI: 10.1080/01460860802023513
- Ryan, R. M. ve Lynch, J. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340-356. DOI: 10.1111/j.1467-8624.1989.tb02720.x
- Sağ, S. (2024). *Dövüş sporcularının algılarına göre antrenör iletişim becerisinin sporculardaki sürekli öfke-öfke ifade tarzı ile ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Sağır, D. (2016). *Ergenlerin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının anne baba tutumlarıyla ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çag Üniversitesi, Manisa.

- Sağlam, E. (2020). *Üniversite öğrencilerinde sürekli öfke ve öfke ifade tarzı düzeyleri ile empati ve affedicilik düzeyleri arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sala, G. (1997). *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi öğrencilerinin öfke ifade etme biçimlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E. E. ve Öztürk, A. (2011). Temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin genel öz yeterlik ve sürekli kaygı üzerine etkisi: Sakarya Üniversitesi Spor Yöneticiliği bölümü örneği. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 149-156. DOI: https://doi.org/10.1501/Sporm_00000000212
- Savaşır, I. ve Şahin, N. (1997). *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler* (9.Baskı). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları: 71-75.
- Seymenoğlu-Tekin, F. (2019). *Ergenlerde öfke ifadesi ve internet bağımlılığının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Marmara.
- Sezer, F. (2009). *Müzikle terapinin sınav kaygısı, öfke ve psikolojik belirtiler üzerindeki etkisi*. (Doktora Tezi). Atatürk Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Sorhan, G. (2014). *Üniversite öğrencilerinin düşünme ihtiyaçlarının temel psikolojik ihtiyaçlarının doyumuna göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Soyaldın, S. Z. (2007). *Orta öğretim öğrencilerinin öfke ifade tarzları ile mizah tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Soydaş, İ. C. (2021). *Yurtta ve ailesinin yanında kalan lise öğrencilerinin yaşam anlam ve amaçları ile ruhsal belirtileri ve psikolojik ihtiyaç durumları arasındaki ilişkinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çankırı.
- Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz Dergisi*, 11(2), 19-28. DOI: https://doi.org/10.1501/Kriz_00000000192
- Spielberger, C. D. (1985). Assessment of state and trait anxiety: Conceptual and methodological issues. *Southern Psychologist*, 2(4), 6–16.
- Spielberger, C.D., Jacobs, G.A., Russell, S.F., Crane, R.J. (1983). Assessment of Anger: The State-Trait Anger Scale, In J.N. Butcher & C.D. Spielberger (Eds.) *Advances in personality assessment*, 2, 159-187. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Starner, T. M. ve Peters, R. M. (2004). Anger expression and blood pressure in dolescents. *The Journal of School Nursing*, 20(6), 335- 342.
- Stoner, S. B. ve Spencer, W. B. (1987). Age and gender differences with the anger expression scale. *Educational and psychological Measurement*, 47(2), 487-492. DOI: <https://doi.org/10.1177/001316448747202>
- Sülün, Ö. (2013). *Futbol hakemlerinin öfke ve kızgınlık düzeyleri ile empatik eğilim düzeylerinin karşılaştırılması*. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.

- Şahin, E. S. ve Korkut- Owen, F. (2009). Psikolojik ihtiyaçları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(32), 64- 74. DOI: <https://doi.org/10.17066/pdrd.84871>
- Şahin, H. (2005). Öfke ve öfke denetiminin kuramsal temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(6), 1-22.
- Şakiroğlu, M. (2012). *Öfke: Öfkeyi Olumlu Kullanmak*. İstanbul: Postiga Yayıncılık.
- Şeker, R. (2017). *Elit sporcularda hedef yöneliminin, temel psikolojik ihtiyaçlar ile başarısızlık korkusu üzerine etkisi* (Doktora Tezi). Hitit Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Şentürk E. (2017). *İstanbul'da özel bir lisede öğrencilerin atılganlık düzeyi ile öfke düzeyi ve öfke tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şirin, İ. (2023). *Lise öğrencilerinin beden eğitiminde temel psikolojik ihtiyaçlarının ve beden eğitimi dersine ilişkin tutumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hitit Üniversitesi / Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çorum.
- Tambağ, H. ve Öz, F. (2005). Aileleri ile birlikte ve yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin öfke ifade etme biçimleri. *Kriz Dergisi*, 13(1), 11-21. https://doi.org/10.1501/Kriz_0000000216
- Taşbaşı, İ. (2023). *Ergenlerde temel psikolojik ihtiyaçlar ile dijital oyun bağımlılığı arasında heyecan aramanın aracılık rolünün incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Tatarlı, S. (2015). *Bazı kişisel özellikleri ve sosyal destek algıları farklı olan ergenlerin temel psikolojik ihtiyaçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tatlıoğlu, K. (2013). Öfke olgusu hakkında sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(71), 1101-1123. DOI: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS1691>
- Thomas, S. P. ve Williams, R. L. (1991). Perceived stress, trait anger, modes of anger expression, and health status of college men and women. *Nursing Research*, 40(5), 303-307.
- Tıgılı, A. (2023). *Üniversite öğrencilerinde içe vuruk öfke ifade tarzı, beklenti anksiyetesi ve depresyon arasındaki ilişkiler*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kent Üniversitesi/ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Toprak, H. (2014). *Ergenlerde mutluluk ve yaşam doyumunun yordayıcısı olarak psikolojik sağlık ve psikolojik ihtiyaç doyumu*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Traş, Z. ve Atış, Y. (2020). Ergenlerde sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 154-165. DOI: 10.38151/akef.2020.1
- Trower, P., Casey A. ve Dryden, W. (2006). *Cognitive-Behavioural Counselling in Action*, London Sage Publications.
- Tuğran, A. Z. (2020). *Lisedeki akran zorbalığının yordayıcıları olarak anne baba açıklamaları ve temel psikolojik ihtiyaçlar*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Uysal, Z. M. (2020). *Ergenlerde sosyal medyaya yönelik tutum ile öfke düzeyi ve öfke ifade tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Uysal, Z. M. ve Erbay, E. Ö. (2020). Ergenlerde öfke ifade tarzları ve sosyal medya tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 6(1), 63-75.
- Uzun, M. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin okuldaki psikolojik ihtiyaçları ile okula bağlanma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Karaman.
- Üçüncü, E. (2020). *Yüksek lisans öğrencilerinde sürekli öfke ve öfke ifade tarzları ile yeme tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Vansteenkiste, M., Ryan, R. M. ve Soenens, B. (2020). Basic psychological need theory: Advancements, critical themes, and future directions, *Motivation and Emotion*, 44(2), 1–31. <https://doi.org/10.1007/s11031-019-09818-1>
- Vecchio, D. T. ve O’Leary, D. K. (2004). Effectiveness of anger treatments for specific anger problems: A meta-analytic review. *Clinical Psychological Review*, 24, 15-34.
- Videbeck, S. L. (2006). *Psychiatric Mental Health Nursing* (3. Baskı). DOI: 10.1016/j.cpr.2003.09.006
- Vlachopoulos, S. P. ve Michailidou, S. (2006). Development and initial validation of a measure of autonomy, competence, and relatedness in exercise: The basic psychological needs in exercise scale. *Measurement in Physical Education and Exercise Science*, 103, 179-201. https://doi.org/10.1207/s15327841mpee1003_4
- Yarcheski, A., Mahon, N. E. ve Yarcheski, T. J. (2002). Anger in early adolescent boys and girls with health manifestations. *Nurs Res*, 51(4), 229-36. doi: 10.1097/00006199-200207000-00003.
- Yarkın, E. (2013). *Temel psikolojik ihtiyaçların karşılanma düzeyinin ilişki doyumu ve yaşam doyumu düzeyine katkısının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Arel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yasul, Y. (2016). *Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kahramanmaraş.
- Yavrutürk, A. R. (2019). *Lise öğrencilerinde okul bağlılığının yordayıcıları olarak sosyal destek ve okul iklimi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: Okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 192(41), 43-61.
- Yeni, B. (2010). *İstanbul çocuk mahkemelerinde yargılanan çocuklarda sürekli öfke, öfke ifade tarzları ile istismar yaşantıları arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi/Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, E. (2019). *Çevrimiçi oyun bağımlılığının algılanan sosyal destek ve temel psikolojik ihtiyaçlarla ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Yıldırım, E. ve Zeren, Ş. G. (2021). Video game addiction in Turkey: Does it correlate between basic psychological needs and perceived social support. *Psycho-Educational Research Reviews*, 10(2), 106-117. https://doi.org/10.52963/PERR_Biruni_V10.N2.07
- Yılmaz, H. (2018). A study on the comparison of Kyrgyz and Turkish university students in terms of anger expression styles, humor and obedience. *Universal Journal of Educational Research*, 6(10), 2244-2257. DOI: 10.13189/ujer.2018.061023
- Yılmaz, O. (2017). *İstanbul 112 çalışanlarında sürekli öfke ölçeği ve öfke ifade tarzı ölçeği kullanılarak öfke düzeyi ve kontrol edilebilirliğinin hesaplanması*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yiğit, R. (2012). Konya ilinde öğrenim gören yabancı uyruklu üniversite öğrencilerinin temel psikolojik ihtiyaçlarının bir kısım değişkenler bakımından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 317-326.
- Young-Jones, A., Fursa, S., Byrket, J. S. ve Sly, J. S. (2015). Bullying affects more than feelings: The long-term implications of victimization on academic motivation in higher education. *Social Psychol Education*, 18, 185-200. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1053561>
- Yücel, H. A. (1995). *Ankara Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Psikolojik Danışma servisine başvuran üniversite öğrencilerinin psikolojik ihtiyaçları*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zhang, T., Solmon, M. A., Kosma, M., Carson, R. L., ve Gu, X. (2011). Need support, need satisfaction, intrinsic motivation, and physical activity participation among middle school students. *Journal of Teaching in Physical Education*, 30(1), 51-68. https://www.researchgate.net/publication/292925971_Need_Support_Need_Satisfaction_Intrinsic_Motivation_and_Physical_Activity_Participation_among_Middle_School_Students
- Zhen, Rui., Liu, Ru-De., Ding, Yi., Wang, Jia., Liu, Ying ve Xu, Le. (2017). The mediating roles of academic self-efficacy and academic emotions in the relation between basic psychological needs satisfaction and learning engagement among Chinese adolescent students. *Learning and Individual Differences*, 54, 210-216. DOI: 10.1016/j.lindif.2017.01.017
- Zorlu, E. (2017). *Öfke denetimi eğitim programının lise öğrencilerinin sürekli öfke ve öfke ifade tarzlarına etkisi*. (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

EKLER

EK 1. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni

EK 2. Valilik Oluru

EK 3. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni

EK 4. Kişisel Bilgi Formu

EK 5. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği

EK 6. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği

EK 7. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği İzni

EK 8. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Lise Formu İzni

EK 9. Veli Onam Formu

EK 10. Öğrenci Katılımcı Onam Formu

EK 1. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu İzni

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ ETİK KURUL DEĞERLENDİRME VE KARAR FORMU

Değerlendirme Talebinde Bulunan Kişi/Kurum	Aleyna TOPAÇ		
Değerlendirme Başvuru Tarihi	04.01.2023		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Eserin/Araştırmanın Adı	Lise Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi		
Değerlendirilmesi Talep Edilen Araştırma/Ölçek/Anket/Görüşme Formu			
Değerlendirmeyi Yapan Etik Kurul	KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU		
Değerlendirme Toplantı Bilgileri	Yeri	Tarihi	Saati
	İİBF Toplantı Salonu	02.02.2023	11:30
Karar No	Karar Tarihi	02.02.2023	
	Karar No	2023/01/25	
Karar Sonucu	(X) Kabul	(X) Oybirliği	
		() Oy Çokluğu	
	() Ret	() Oybirliği	
		() Oy Çokluğu	

Etik Kurulumuz, yukarıda başvuru bilgileri yer alan eser/araştırma için toplanarak bilimsel araştırmalar ve yayın etiği açısından değerlendirme yapmış ve aşağıda gerekçesi açıklanan karar(lar)ı almıştır:

Karar ve Gerekçesi

Aleyna TOPAÇ'a ait "Lise Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı araştırmanın, bilimsel araştırmalar etiği açısından yapılan değerlendirme sonucunda kabulüne ancak YÖK Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi 4. Maddesinin 2/g fıkrasına göre araştırma verilerinin yayımlanabilmesi için araştırma yapılan kurumdaki resmi izin alınması sorumluluğunun araştırmacıya ait olduğuna **oy birliğiyle karar verildi.**

Etik Kurul Başkanı
Prof. Dr. Nur ÇETİN

EK 2. Valilik Oluru

T.C.
KIRIKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-79140815-605.01-74504140
Konu : Anket İzni (Aleyna TOPAÇ)

14/04/2023

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarih ve 81576613-10.06.02-E.1563890 ve 2020/2 Sayılı Genelgesi.
b) Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Rektörlüğü Öğrenci İşleri Başkanlığının 12/04//2023 tarih Ve 755.02.01-00000517382 sayılı yazısı.

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık 211163011 numaralı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aleyna TOPAÇ'ın "**Lise Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu tezine kaynak teşkil etmesi için, Müdürlüğünüze bağlı ekli listede belirtilen okullarda öğrenim gören öğrencilere ekte yer alan anket formlarını uygulamak istemektedir.

Bu bağlamda; söz konusu öğrencinin anket çalışmasını yapabilmesi için İlgi (b) yazı ile izin talep edilmektedir.

Tüm sorumluluğun okul yönetiminde olmak üzere, ilgi (a) genelge doğrultusunda gönüllük esasına uyularak uygulama yapması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Hayati TELEFONCU
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Ahmet Sait KURNAZ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek: İlgi (b) yazı ve ekleri

Adres : Hükümet Konağı B/blok 2. Kat No:207

Telefon No : 0 () - - -

E-Posta:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: Murat ÖZTÜRK

Unvan : Bilgisayar İşletmeni

İnternet Adresi: Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.sorumli.meb.gov.tr/adresinden> 2d88-4c70-37ea-a935-7e9c kodu ile teyit edilebilir.

EK 3. Millî Eğitim Bakanlığı Anket İzni

T.C.
KIRIKKALE VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-79140815-605.01-74563076
Konu : Anket İzni (Aleyna TOPAÇ)

17.04.2023

KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Başkanlığı)

İlgi : a) 12/04//2023 tarih ve 755.02.01-00000517382 sayılı yazınız.
b) Kırıkkale Valiliğinin 14.04.2023 tarih ve 605.01-74504140 sayılı valilik oluru.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık 211163011 numaralı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aleyna TOPAÇ'ın "**Lise Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu tezine kaynak teşkil etmesi için, İlimiz resmi/özel lise dengi okullarda öğrenim gören öğrencilere anket formlarını uygulamak istemektedir.

Bu bağlamda; söz konusu öğrencinin anket çalışmasını yapabileceğine dair İlgi (b) valilik oluru ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

Hayati TELEFONCU
Millî Eğitim Müdürü

Ek: İlgi (b) valilik oluru.

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Hükümet Konağı B/blok 2, Kat No:207

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Telefon No : 0 () - - - -

E-Posta:

Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi için: Murat ÖZTÜRK

Unvan : Bilgisayar İşletmeni

İnternet Adresi: Faks: - - - - -

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden 4643-39a0-338d-9de2-6ca9 kodu ile teyit edilebilir.

EK 4. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli katılımcılar;

Bu çalışma lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile yürütülmektedir. Sizden beklenen aşağıda yer alan sorulara gerçek durumunuzu yansıtacak şekilde içtenlikle yanıt vermenizdir. Çalışmamaya sunduğunuz katkı için teşekkür ederim.

Araştırmacı Aleyna TOPAÇ

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans Öğrencisi

Cinsiyet: Kız () Erkek ()

Sınıf Düzeyiniz: 9.sınıf () 10.sınıf () 11.sınıf () 12.sınıf ()

Okul Türünüz: Anadolu Lisesi () Fen Lisesi () Meslek Liseleri ()

Sosyoekonomik Düzeyiniz: Düşük() Orta() Yüksek()

EK 5. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği

ÖFKE İFADE TARZ ÖLÇEĞİ

Açıklama: Lütfen aşağıdaki ifadeleri yanıtlayınız. Aşağıdaki skalayı kullanarak seçeneklerden sadece birini seçiniz ve cevabınızı (X) işareti koyarak belirtiniz. “1-Hemen hemen hiçbir zaman, 2-Bazen, 3-Çoğu zaman, 4-Hemen hemen her zaman,”				
	1	2	3	4
1. Öfkemi kontrol ederim.				
2. Kızgınlığımı gösteririm.				
3. Öfkemi içime atarım.				
4. Başkalarına karşı sabırlıyım.				
5. Somurtur ya da surat asarım.				
6. İnsanlardan uzak dururum.				
7. Başkalarına iğneli sözler söylerim.				
8. Soğukkanlılığımı korurum.				
9. Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım.				
10. İçin için köpürürüm ama göstermem.				
11. Davranışlarımı kontrol ederim.				
12. Başkalarıyla tartışırım.				
15. Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim.				
16. Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.				
17. Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir.				
18. Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim.				
19. Kötü şeyler söylerim.				

20. Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım.				
23. Beni sınırlendirene, ne hissettiğimi söylerim.				
24. Duygularımı kontrol ederim				

EK 6. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği

Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği -Lise Formu

Açıklama: Sevgili öğrenciler aşağıda sizlere 17 madde sunulmuştur. Bu maddelere kendi durumunuzu en iyi yansıtan cevabı vermeniz beklenmektedir. Kesinlikle hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Cevaplamada gösterdiğiniz ilgi ve yardım için teşekkür ederim.

MADDE NO	MADDELER	HİÇ DOĞRU DEĞİL	DOĞRU DEĞİL	BİRAZ DOĞRU	DOĞRU	ÇOK DOĞRU
1	Hayatımı nasıl yaşayacağıma karar vermede kendimi özgür hissediyorum	()	()	()	()	()
2	Etkileşim içinde olduğum insanları gerçekten seviyorum	()	()	()	()	()
3	Çoğu zaman kendimi yetenekli hissetmiyorum	()	()	()	()	()
4		()	()	()	()	()
5		()	()	()	()	()
6	İlişki kurduğum insanlarla anlaşabiliyorum	()	()	()	()	()
7	İnsanlarla çok fazla sosyal etkileşimim ve sosyal ilişkim yok	()	()	()	()	()
8	Fikirlerimi ve düşüncelerimi ifade etmede genellikle kendimi özgür hissediyorum	()	()	()	()	()
9	Günlük yaşamımda çoğu zaman bana söylenilen şeyleri yapmak zorunda kalıyorum	()	()	()	()	()

10	Hayatımdaki insanlar bana önem verirler	()	()	()	()	()
11	Çoğu zaman yaptığım şeyler bende bir başarı hissi uyandırır	()	()	()	()	()
12		()	()	()	()	()
13		()	()	()	()	()
14	Yaşamımda kendime yakın hissettiğim çok fazla insan yok	()	()	()	()	()
15	Günlük işlerde kendimi çok rahat hissediyorum	()	()	()	()	()
16	Sürekli etkileşim içinde olduğum insanlar beni fazla seviyor gibi görünmüyorlar	()	()	()	()	()
17		()	()	()	()	()

EK 7. Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği İzni

ben 8 Ara 2022

alıcı: ozer.akadir ✓

Hocam merhabalar. Ben Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Yüksek Lisans öğrencisi Aleyna Topaç. Yüksek lisans tezimde Öfke İfade Tarzı (Öfke-Tarz) Ölçeği'ni kullanmak istiyorum. Müsaade ederseniz tezimde yararlanmak için sizden izin istiyorum. İyi çalışmalar, iyi günler hocam.

Kadir Ozer 8 Ara 2022

alıcı: ben ✓

Söz konusu ölçekleri çalışmanızda kullanabilirsiniz Esenlikler Prof Dr Kadir Özer

...

EK 8. Temel Psikolojik İhtiyaçlar Ölçeği-Lise Formu İzni

ben 18 Ara 2022

alıcı: ekremsedatsahin ✓

Hocam iyi akşamlar. Ben Aleyna Topaç. Ahi Evran Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık yüksek lisans öğrencisiyim. Tez konum Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yürüteceğim yüksek lisans tez çalışmamda tarafınızdan lise öğrencilerine uyarlanan Temel psikolojik ihtiyaçlar ölçeğini izninizle kullanmak istiyorum. Saygılarımla.

Ekrem Sedat Şahin 21 Ara 2022

alıcı: ben ✓

Aleyna Hanım merhaba.
Fidan Hocamın da mailinde belirttiği gibi gerçekten yoğunluktan yanıt vermedim. Ölçek ektedir maddelerin alt ölçeklere dağılımı ise aşağıda yazdığım gibidir. Makaleyi zaten internetten bulabilirsiniz.

Ölçekteki maddelerin alt ölçeklere dağılımı aşağıdaki şekildedir:

İlişki ihtiyacı: 4, 7, 10, 12, 14, 16, 17. maddeler

Yeterlilik İhtiyacı: 1, 3, 5, 9, 11, 13. maddeler.

Özerklik İhtiyacı: 2, 6, 8, 15. maddeler.

kolaylıklar dilerim.

EK 9. Veli Onam Formu

Veli Onam Formu

Sayın Veli;

Çocuğunuzun katılacağı bu çalışma, "Lise Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adıyla, Nisan- Haziran 2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırma Uygulaması: Ölçek şeklindedir. Veriler, online (çevrimiçi) şekilde toplanacaktır.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çocuğunuz çalışmaya katılıp katılmamakta özgürdür. Araştırma çocuğunuz için herhangi bir istenmeyen etki ya da risk taşımamaktadır. Çocuğunuzun katılımı **tamamen sizin isteğinize bağlıdır**, reddedebilir ya da herhangi bir aşamasında ayrılabilirsiniz. Araştırmaya katılmama veya araştırmadan ayrılma durumunda öğrencilerin akademik başarıları, okul ve öğretmenleriyle olan ilişkileri etkilemeyecektir.

Çalışmada öğrencilerden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden çocuğunuz kendisini rahatsız hissederse cevaplama işini yarıda bırakıp çıkmakta özgürdür. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır. Çocuğunuz çalışmaya katıldıktan sonra istediği an vazgeçebilir. Böyle bir durumda veri toplama aracı uygulayan kişiye, çalışmayı tamamlamayacağını söylemesi yeterli olacaktır. Ölçek çalışmasına katılmamak ya da katıldıktan sonra vazgeçmek çocuğunuza hiçbir sorumluluk getirmeyecektir.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz.

Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla.

Araştırmacı : Aleyna TOPAÇ

İletişim bilgileri : 0545 911 66 26

*Velisi bulunduğum sınıfı numaralı öğrencisi
.....'in yukarıda açıklanan araştırmaya katılmasına izin veriyorum.
(Lütfen formu imzaladıktan sonra çocuğunuzla okula geri gönderiniz*).*

...../...../.....
İsim-Soyisim İmza:

Veli Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK 10. Katılımcı Onam Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, “Lise Öğrencilerinin Öfke İfade Tarzları ve Psikolojik İhtiyaçları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” adıyla, Aleyna Topaç tarafından Nisan- Haziran 2023 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Lise öğrencilerinin öfke ifade tarzları ve psikolojik ihtiyaçları arasındaki ilişkiyi incelemektir.

Araştırmanın Nedeni: Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yerler: Kırıkkale iline bağlı Resmi Anadolu Lisesi, Resmi Fen Lisesi, Resmi Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi

Araştırma Uygulaması: Ölçek, anket şeklindedir.

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul yönetiminin de izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamı ile gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişiler ile paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, genel olarak kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden kendinizi rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakıp çıkabilirsiniz. Bu durumda rahatsızlığın giderilmesi için gereken yardım sağlanacaktır.

Onay vermeden önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla.

Araştırmacı: Dr. Öğretim Üyesi Ertuğrul TALU, Psikolojik Danışman Aleyna TOPAÇ

İletişim Bilgileri: aleynatopac99@gmail.com

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

...../...../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı:

Telefon Numarası:

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Aleyna TOPAÇ

Yabancı Dili: İngilizce

Eğitim Durumu

Lisans: Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık (Tezli)

Mesleki Deneyim

Okul Psikolojik Danışmanı-Kırıkkale Özel Güleç ABC Fen ve Anadolu Lisesi 2021-(Halen)

Yayınlar

Topaç, A. ve Talu, E. (2024). Türkiye’de öfke ifade tarzları ile ilgili lisansüstü tezler üzerine bir inceleme. F. S. Çakar (Ed). 2. Uluslararası 21. YY Eğitim Araştırmaları Kongresi E-Özet Kitabı içinde (s.92). 2. Uluslararası 21. YY Eğitim Araştırmaları Kongresi’nde sunulan bildiri. <https://drive.google.com/file/d/1En71kYgnzhgo94qjSsGzr-7ZHv2bJ49g/view>